

Irodalmi Jelen

XVIII. évfolyam, 204. szám
2018. OKTÓBER

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:
310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,
1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5
tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),
<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**
Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**
Főmunkatársak: **Szőcs Géza, Makkai Ádám** (Budapest)
Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Király Farkas** (próza,
műfordítás), **Laik Eszter** (helyszíni tudósítások), **dr. Hegyi Pál**
(tudomány, esszé), **Simon Adri** (kritika), **Szőcs Tekla** (fotó)
Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**
Lektor: **Jámbor Gyula**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón **MAYER HELLA** festménye

Böszörményi Zoltán

A szó homlokára csillag feszül

Októberi emlék

*Ha nem mondjuk el, senki sem mondja,
mi esengve fáj, s belülről éget,
lázálommá vált, szégyenét ontja,
piramist épít, szíveket tépdés.
Ha nem látjuk meg, senki sem látja,
mi lett velünk, és mire ébredünk.
Eleink vére, szökkenő láza,
mártíromsága magas bércet ül.
Ha nem halljuk meg, senki sem hallja,
ami a mélyben motoz ellenünk.
Mégkötözve a semmit akarja,
az égi látomás ellenszegül.
Ha nem verjük meg, senki sem veri
árnylovasok bösz hadát belül.
Mi messze visz, az bennünk emberi.
A szó homlokára csillag feszül.*

Döme Barbara

Kiszámoló

Ecc-pecc, kimehetsz... Ásom a sírt. Holnapután bejöhetsz... Anyámnak, a kutyámnak. Cérnára, cinegére... Csak az egyiknek van helye a kertemben. Ugorj, cica, az egérre... Anyám itt akar nyugodni, a kutyámat ide akarom temetni. Fuss... Akit kiszámolok, azé lesz a hely. Istenem, legyen úgy, ahogy te akarod, ne úgy, ahogy én!

Anyám egy hónapja haldoklik. Nyolcvanéves. Nem tudják, mi baja, egyszerűen csak elhagyta az ereje. *Ilyen is van*, mondta az adjunktus a kórházban, amikor a borítékot a zsebébe dugtam. Először láttam mosolyogni, még a vállamat is megsimogatta, mielőtt hátat fordított, és eltűnt a klórszagú folyosón.

A kutyám tizenhét éves. Közepes testű keverék. Akkor hoztuk ki a menhelyről, amikor a férjemmel egybekeltünk. Hűséges jószág, hozzánk nőtt az évek alatt. Ő volt az első gyerekünk. Hány-szor kikaparta a kis diófát, amit a ház elé ültettünk az esküvőnk napján... Először szidtuk érte, aztán megtanítottuk neki, hogy a facsetete tabu. Együtt cseperedett a diófával, ami mostanra óriási koronát fejlesztett. Jámbor, a kutyánk megvénuült. Két napja nem akar se inni, se enni, csak fekszik. A gyerekek faggatnak, mi van Jámborral. Csak annyit mondok nekik: elfáradt. *Úgy, ahogy a mama?*, kérdezte tegnap a nagyobbik. *Úgy*, mondtam, és kimentem a fészerbe, hogy megkeressem a régi ásót.

Ásom a sírt, közben folyton a mondóka kattog az agyamban. Hogy ezzel eldönthetném a kérdést. Hogy ezzel igazságosan kiszámolhatnám, kié legyen a sír a nagy diófa alatt. Fáradok, pedig nem ástam túl sokat. Nem vagyok formában, nem sportolok, ráadásul az utóbbi évben legalább tíz kilót híztam. Utálok tükörbe nézni. Mielőtt fürdés után kiszállok a kádból, mindig egy fürdőlepedőt dobok a tükörrre, ne kelljen az eltorzult testemet bámulnom. Úgy gondolom, Jámbornak elég lenne egy méter hosszú és széles gödör, hogy eltemessem. Ebbe anyám urnája is beleférne. Még mindig

nem tudom, kié legyen a hely, hiszen csak egyiküknek elég. Miért nem temetem valamelyiküket a hátsó kertbe? Mert az a gyerekeké, nem futkározhatnak holtak felett játék közben! Anyám egyébként is ragaszkodik a diófa alatti helyhez, ezt számtalanszor elmondta. Én meg ahhoz ragaszkodom, hogy Jámbor kerüljön oda. *Istenem, ne verj meg ezért az érzésért*, fohászok, miközben jó mélyen belevágom az ásót a feketeföldbe.

Nyílik a kapu, fut felém a lányom. Hétéves, látom, tanácstalan, nem érti, mit csinállok. *Ültetek egy testvérkét a diófának*, mondom, mielőtt megszólalhatna. *Emlékszel, mennyire örültél, amikor Bori megszületett? Lett kivel játszani. Ezért ültetek most csemetét, hogy legyen kivel beszélgetnie a diófának. Oké*, mondja Rozi, majd hozzáteszi: *megyek, megírom a házit*. Nézem, ahogy a lányom beszalad a házba. Pár pillanat múlva megérkezik a férjem is Borival. Nem várom meg, hogy kérdezzenek, nevetve mondom: *ültetek egy új diófát*. A férjem tudja, hogy ez hazugság, mégsem szól semmit. *Menjete be*, utasítom őket, *hamarosan én is végzek*.

Néhány napja felhívtak a kórházból, hogy anyámat bevitték. Semmit nem éreztem. Tízéves voltam, amikor szó nélkül lelépett. Tizenegy évvel később apámat is elveszítettem, rákos lett. Egyedül maradtam. Mivel a ház apám nevéen volt és időközben anyámtól elvált, mindent én örököltem. Anyám még apám temetésére sem jött el. Húsz évig felém sem nézett. Nem érdekelt, mi van velem, élte az életét. Külföldre költözött egy férfival, táncosnőként dolgozott. Miután egyedül hazajött, inni kezdett. Amikor szomszédjai megtudták, hogy van egy lánya, felkutattak, figyelmeztettek: anyám megöli magát a piálással, ha nem veszem pártfogásba. A férjemmel együtt rábeszéljük az elvonóra, ahol néhány hónap alatt újra embert faragtak belőle. Közben felújítottuk a házat, volt hová mennie. Ezután sem találkoztunk túl gyakran, de ünnepnapokon meglátogattuk. Ő továbbra sem keresett bennünket. Közben rendbe tettük a szülői házat is, ahová a családommal beköltöztem. Anyám nem bírta sokáig a józanságot, újra inni kezdett. Nem tudtuk rábeszélni az elvonóra, sőt azt is megtiltotta, hogy látogassuk. Egy év hallgatás után a múlt héten

hallottunk róla ismét, amikor negyvenöt kilósan, teljesen kiszáradva kórházba vitték. *A szervei épek, mondta az orvos, csak a szervezete kimerült, a teste és a lelke pedig elfáradt.* Láttam, hogy hozzám beszél a doktor, de nem bírtam felfogni, amit mond.

Ásom a sírt, lassan elég mély lesz. A férjemmel tegnap este öszveveszttem. Az üvöltötte, elmebeteg vagyok, ha tényleg kiásom a sírt. *Nem veszed észre, mennyire morbid dologra készülsz, ezzel a hülyeséggel vonzod be anyád halálát,* mondta. De engem nem tud eltántorítani a szándékomtól. Megmagyarázhatatlan dolog vezérel, úgy érzem, meg kell tennem, mindennek készen kell állni, mire eljön az idő. Félek, hogy megőrültem, és mégis... Ásom a földet, megkönnyebbülést érzek. Mintha nem anyámat vagy Jámbort készülnék elföldelni, hanem mindazt a terhet, amely az elmúlt években családukra nehezedett. *Ecc-pecc, kimehetsz... Kérlek, Istenem, legyen úgy, ahogy te akarod!*

Tegnap a kórházban azon gondolkodtam, mitől váltott anyám szeme zöldről kopott szürkére. Néztem, ahogy a plafont szuggerálja. Nagyanyám mindig azt mondta, a haldoklók olyan dolgokat látnak, amiket mi nem. Láttam, ahogy anyám szája időnként megremeg, mintha szólni szeretne, de már ahhoz sem volt ereje. Arra gondoltam, most kellene megölelnem – de képtelen voltam. *Rossz ember vagyok! Istenem, kérlek, adj erőt, kérlek, bocsásd meg a vétkeimet! Hogy nem érzek semmit anyám iránt, hogy képtelen vagyok őt szeretni!*

Ásom a sírt. Jámbor kívánszorog a házából, lefekszik a diófa alá. A szeme csukva, szaporán szedi a levegőt. Leülök mellé, a hátára teszem a kezem. *Itt vagyok, öreglány,* suttogom. Patakokban folyik a könnyem, földes kezemmel próbálom letörölni az arcomat, de csak a sarat mázoló rajta. Látomásom támad: anyám fekszik a diófa tövében, kinyitja a szemét, mosolyog, ahogy megsimogatom a hátát.

Amikor a lányaim csecsemők voltak, Jámbor sosem mozdult a babakocsijuk mellől. Gyakran altattam őket a kerti teraszon, a kutyánk olyankor melléjük telepedett, őrizte az álmukat. Egyik délután Rozi üvöltésére riadtam a munkából. Rohantam az udvarra. A babakocsi a bejárati lépcsőhöz gurult, első két kereke a levegőben lógott, az egyik hátsó kerekét Jámbor a fogával tartot-

ta. Ha nem saját szememmel látom, nem hiszem el: a kutyánk megakadályozta, hogy a kocsit lezuhanjon a lépcsőn, ezzel megmentette a lányom életét. Soha többé nem hagytam a kocsit a teraszon. Ezt követően köztem és Jámbor között még szorosabb lett a kötelék, tényleg úgy kezeltem, mintha a harmadik gyermekem lett volna. A lányok is imádták, mindenhová magunkkal vittük, igazi családtaggá vált az évek során.

Ásom a sírt, már elég mély, mégsem tudom abbahagyni a munkát. Mintha valaki kényszerítene, hogy egyre mélyebbre és mélyebbre jussak. Koppán a fém, valamit talált az ásó feje. Letérdelek, két kezemmel kaparom a földet. Üvegszem bámul rám. Porcelán babafejet emelek ki a gödörből, rögtön tudom, kié.

Nyolcéves voltam, amikor megszületett a kishúgom. Földöntúli boldogságot éreztem. Ajándékba vettünk neki egy porcelánbabát. Néhány hónap múlva a testvérem nyomtalanul eltűnt. A szüleim egyik napról a másikra összecsomagoltak, és elköltöztünk. Jó messzire a falunktól. Sírtam, és azt kérdezgettem, *hol van a húgom, miért megyünk el?* Anyám megvert, azt mondta, ha még egyszer kérdezősködöm, vagy bárkinek beszélek a testvéremről, intézetbe ad. Apám a halálos ágyán csak annyit mondott, jobb, ha nem tudom, mi történt, így legalább semmibe nem keveredem bele.

Térdepelek a kiásott sír mellett, egyre biztosabban érzem, anyám csinált valamit a húgommal, azért kellett menekülnie a családnak. Fút a düh, elborul az agyam, arra gondolok, ezt most nem úszhatja meg. Engem ellökött magától, soha nem ölelt vagy csókolt meg, a testvéreimet pedig eltüntette. Feljelentem, az sem érdekel, hogy éppen haldoklik. Hadd tudja meg mindenki, milyen gonosz ember! *Istenem, ne úgy legyen, ahogy én akarom, legyen úgy, ahogy te szeretnéd...* A férjem nem érti, miért rohangálok a házban. *Úgy viselkedsz, mint egy örült, mi történt veled?* kérdezi. *Anyám*, suttogom, hogy a lányok ne hallják, *anyám megölte a húgomat. Tényleg bekattantál*, dühöng a férjem. *Nehogy hülyeséget csinálj*, figyelmeztet. Nem érdekel, amit mond, készülődöm, keresem a kocsikulcsot, *hamarosan jövök*, mondom, *csak elintézek valamit. A gödörrel mi lesz?*, kiabál utánam a férjem. Hallom,

ahogy ordítja, *elmegyek a lányokkal a kertészetbe, veszünk egy facsemetét.*

Beülök az autóba, indítok. Megyek a rendőrségre, mindent kitálolok anyámról. Az utca végéig sem érek, csörög a telefon. Nem érdekel, biztosan a férjem hív, hogy lebeszéljen arról, amit tenni akarok. Pár perc elteltével újra megszólal a mobilom. Arra gondolok, úgysem hagy békén, amíg nem veszem fel. A kijelzőre pillantok, ismeretlen szám, nem a férjemé. Felveszem. A kórházból hívnak: jobb, ha most azonnal megyek, anyám kómába esett. Siessek, ha még életben akarom látni...

Nem tudom, mi történik velem. Képek futnak előttem, Jámbor ug-rándo-zik az udvaron, nem beteg többé, anyám beesett, sápadt arcát látom, aztán egy vidámparkot, anyám vattacukrot ad a kezembe, anyám ül a haldokló testvérem ágya mellett, fogja a kezét, borogatást tesz a homlokára, anyám fekszik a koporsóban, hirtelen felül kezében a porcelánfejű babával, rám mutat, sír. Sosem láttam könnyezni.

Közelít felém egy kocsi, nem térek ki előle. Markolom a kormányt, sikoltozást hallok, mindenem fáj, próbálom megemelni a kezem, nem megy. Réсныire nyitom a szemem, vörös foltok lebegnek előttem, minden tompa és homályos. A messzeségből valaki segítségért kiált: *Meg fog halni, jöjjenek!*, ordítja, közben egy alak a karomhoz ér. Ismét megpróbálom kinyitni a szemem, ezúttal sikerül. Semmi kétség, angyal áll előttem, mosolyog. Az arca és a szárnya arany, ahogy beszél, csillámpor hullik a szájából, belepi a testemet, csillapítja a fájdalmat. Azt mondja, jól kitaláltam ezt a dolgot a kiszámolóval, legalább neki nem kell törnie a fejét. Kacag, aranyszárnya hullámszik. Ilyen szépet még soha nem láttam. *Döntenem kell*, suttogja, *anyád vagy te. Jámbor*, sóhajtom. *Ő még marad*, mosolyog az angyal. Felemel, mintha a tenger ringatna. Pillanatokon belül hófehér virágok közé kerülünk, anyám a fűben ül, koszorút fon, int, amikor meglát. Leülök mellé, átölelem a derekát. Az angyal körbetáncol minket, elének áll, számolni kezd: *Ecc-pecc, kimehetsz, holnapután bejöhetsz...*

Szávai Attila

Falunap

Árnyas falusi park, a kövér nyári lombok alatt játszótér, csalé színpad, egymással társalgó árusok, egyre gyarapodó tömeg. Fákra ragasztott színes plakát hirdeti a falunapot. A szervezők kipirulva intézik az esemény részleteit, telefoncsörgés, sietős papucsklaffogás, *rendben van, máris hívom*, a színes ruhás gyereksereg önfeledten rohángál. A szülők kisebb-nagyobb csoportokba rendeződve diskurálnak.

A szülők szülei, tehát a nénik és a bácsik az árnyékos padokon ülnek a pályaszélen, lazítanak a nejlonotthonkán és a fejkendőn, kánikula van. Lazítanak az előítéleteken és a pletykálkodási szabályokon. Hőtágulnak az évtizedes berögződések, most nem fontos a szomszéd padon ülő Géza, aki nyolcvankettőben ellop-ta a tyúkot, tévedésből köszön Joli néni annak a Gézának. A padokon pihegve nézik az egyre fejlődő falunapot. Nosztalgizálnak a színpad felől hallható mulatós zenéken.

A technikus körül tízéves-forma fiúk sertepertélnek, egymást fotózzák telefonjaikkal úgy, hogy a színpad és a technikus is benne legyen. Mert aki sok embernek zenél, aki átlát egy ekkora keverőpultot (tizenkét sávós), az csakis fontos ember lehet. A pó-lók fölé kitett hamisarany nyakláncokon sápadtan, sértődötten csúszik meg a napfény.

Idősebb férfi ugrálóvárat fúj fel kompresszorral, az évtizedes műanyag ráncai lassan kisimulnak, bólogat, dülöngél a bástya, mint egy kapatos vasutas, majd kiegyenesedik, ahogy belülről kellő légnyomást kap. Rózsaszín a légvár, színét erősen kiszívta a nap. Foltokban vakító fehér, mint fiatal falusi lányok álmái.

Mosószeres flakont hoz az egyik polgárőr. A közeli füves részen találta az üres edényt, nem érti, hogy került oda, hangosan méltatlankodik. Az érkező polgármestert meglátva srófol egyet a káromkodás hangerején, cifrázni kezdi, lássa az a derék, okos

ember, hogy mennyire szívvel-lélekkel védi a polgárokat, a rendet. A fiatalokat szidja, a szemelődőket, a kormányt, a flakongyártó céget, az ellenzéket. Közben többször is lopva a polgármesterre sandít, reméli az elismerést, legalább egy biccentést, esetleg faluvezetői kézfogást, netán pár mondatot vár. Ezekből hetekig megélne a kocsmában, templomban, közértben, háziorvosi váróteremben vagy épp otthon. De nem. Nem vesz tudomást róla a falu első embere. A polgárőr széles mozdulattal dobja a közeli hulladékgyűjtő konténerbe az edényt. Repül a kék égen a flakon, gyerekkocsiból ámuló kisgyerek nézi a csálé röppályát, lakatlan úrhajó, mely mindjárt lezuhan.

Egy csapat önkéntes tűzoltó érkezik. Az öreg IFA nagyokat döccen, ahogy begördül a parkba. Polgárőrök segítik a parkolást, mutogatva kiabálnak, a sofőr minden második mondatot visszakérdezi, nem hallja a motorzajtól. Miután megfelelő pozícióba helyezik a létrás-fecskendős autót, leállítja a motort, fekete füstöt köhög fel a gép. Ámuló gyerekszemek követik a füstpamacsokat, amíg azok fel nem oldódnak teljesen a kánikulában hullámzó mulatós slágerekben. Az önkéntes tűzoltók kikászálódnak az utasfülkéből, a büfésátorhoz lépdelnek valami könnyű ebéd reményében. A flakonos polgárőr irigykedve nézi őket, csodálkozik azon, hogy a kánikula és a fekete egyenruha ellenére sem izzadnak a délceg férfiak.

A szervezőbizottság egyik női tagja allergiás a méhcspésre, ezért egész nap keze ügyében van egy légycsapó. Jópofának gondolta reggel, hogy a színes kiegészítővel szerepeljen egész nap, hát otthon elpróbált, mintegy begyakorolt néhány színpadi mozdulatot. A helyi gazdaboltban vásárolta, az eladó cinkosan rákacsintott, szerinte egy igazi méhpusztító fegyvert vett, német termék, és a németekről tudni lehet, hogy nem bízzák a dolgokat a véletlenre. Mivel a légycsapót legyezőként is használja, és gyerekkora óta igénye van a nyilvános szereplésre, gyakran áll a mikrofon előtt, a következő programokat ismerteti, a korábbi programok eredményhirdetéseit osztja meg falusi közönségével. Percenként átlagosan tizenkétszer veri fejen a mikrofont, hangos

puffogás száll ilyenkor a park fölött. A kiskutyák és a babakocsis kisgyerekek ijedten figyelnek fel erre a zajra.

A matematikatanárt ez nem érdekli, a színpad mellett hunyorog, valami ismerős tanerőt keres, közben hamburgert majszol, elégedetten bólogat. Pocakos lényének részhalmaza lett a marhahúsos étel, amit az ugrálóvár mellett felállított sátorban sütenek. Ugyanezt rendelték a tűzoltók is, leülnek az egyik padhoz, nézelődnek, falatoznak.

Az ugrálóvár kezelője – ötvenes, vékony férfi – kedélyesen köszön minden érdeklődő gyerekeknek, az előtte lehajoló lenge ruhás fiatal anyukák ruhája alá kissé sunyin betekint. Mintha csak tévedésből nézne be, gondosan megkomponálva a fejmozdulatot, hogy még éppen ne odabámulás, odamerengés, urambocsá! odakukkolás legyen, csupán a tekintet odatévedése – nem tehet semmiről, hogy éppen ott van egy harmincas női mell, ahová néznie kell. Mindenhol. Mellország.

Unokáját kézen fogva a polgármester érkezik a légvárhoz. A kezelő enyhe vigyázzba vágja magát, ez régi reflex a negyven évvel azelőtti katonaévekből, majd megkínálja a polgármester unokáját egy kis kellemes ugrálással: bal kezével kedves és kissé teát-rális invitáló mozdulattal hívja a megszeppent gyermeket. Jobb tenyerével, mintegy buzdításként, megnyomogatja a napszitta, duzzadt gumianyagot. Háromszor rugózik az anyag a keze alatt, mire a kisfiú kellő bátorságot érez, hogy beszálljon a többi gyerek közé. Vidáman kacarászva pattog a gumivár belső térségei felé.

Látja az ugrálóváras ember mozdulatait a színpadi szervezőnő. Éppen zajlik a főzőverseny, nincs mit csinálnia a színpadon. A mikrofon előtt áll, hunyorog, zavarában ruhája szélét piszkálja, csendesen nézelődik, tekintete hosszan elidőzik az ugrálóváras vékony férfitestén. Próbálja elképzelni meztelenül a férfit, majd hevesen legyezni kezdi magát a színes légycsapóval, háromszor egymás után belepofozva a mikrofonba. Több kiskutya vonyítani kezd, két csecsemő felsír. A technikus lekeveri a mikrofon sávját, majd krárogva, unott fejjel beleharap a neki odakészített sóspercebe.

Kamilla!, Kamilla!, szólnak többször a hangosbemondóba, édesanyja keresi kislányát. Az egyik polgárőr félrehallja a nevet, Attilának érti a kásás hangot, zavartan felnéz a pörköltből, erre nem számított. Hogy itt akár nyilvánosan is bemondhatják a nevét. Sose szeretett szerepelni, attól is zavarba jön, ha a helyi tévé híradójában az utcájukat mutatják illusztrációként valami hírhez. A Kamillát félrehallotta, kettőt büfög a langyos toniktól, karácsonyi fényképmosollyal a hang irányába néz. Napbarnított arcán nem feltűnő a vörösödés.

Kerékpáros ügyességi versenyt hirdet a szervezőnő, előtte a technikus megkérte, hogy tegye le a légycsapót. Amíg elindul a verseny, a biciklis kisgyerekek gyorsan köröznek párat az aszfalt-ra kitett bóják között, kacagva forgolódnak: vidám kölyökbolygók a csillagjaik körül.

Az egyik polgárőr apuka zavart, sörszagú, keserű mosolya, ahogy meglátja a kölyökbolygók közt kisfiát. Jövő héten lesz csak láthatás, most anyás hétvége van. Arra gondol, milyen jó lenne gravitációs mezőnek lenni. Az árnyékban apukák. Söröznek, némelyikük foghíjasan kacag, szőrös hasát vakarja. Amikor fényképezik őket, szájukat cipőfűzőnyire szorítják. Behúzott pocakok feszülése. Az odasziszegések, *Józsikám, ne fotózzá, nehogy berakjá' a' újságba!*

Délután temetésre harangoznak. A tűzoltóautóban gyerekek ülnek, engedélyt kaptak, hogy szirénázzanak. Összeakad a két hang a nyári égen. Felhők gyülekeznek, szél hoz hűvös esőszagot. A nap végén a lomha, jóllakott mennydörgés: tust húz egy nyáresti zápor.

Szálinger Balázs

Ötven rigyáci tesztpilóta

1.

*Az áruházban összepakolták a játékosztályt,
A városban felnőttek a gyerekek.
Reszkető kezű magánosoknál vannak a kulcsok,
Egy teljes nemzedék hiányát görgeti a szél.*

2.

*Munkáltató kószál a völgyben, völgyben
Folyót, abban pontyot talál, megéhezik.*

3.

*Rigyác kapott elkerülő utat, autópályát,
Van egynapos sebészet és kolorszkóp,
Elektromos kert, kastély, klimatikus őrhely,
Az Imre-hegyi véderdőbe kifutott a drót,
Rigyác központja úgy néz ki, mint az álom,
Amiről enni lehetne, Rigyác elkészült,
Ím, a történelem kifuttatta Rigyácot,
Erre vége –*

4.

*Nem mehettek, ki jár majd ki a hegyre?
Ti jártok.
Nem mehettek, ki lesz ott veletek?
Mi leszünk.
Erős közösséget akartunk, gyerekek.
Az vagyunk.
Nem mehettek, mit szól ehhez az Isten?
Velünk jön.*

5.

*Ötven rigyáci tesztpilóta indul
 Ma hajnalban rettegett bázisáról
 Messzi országnak, kezük ügyében
 Rettegett fegyverekkel, dalolva mennek,
 Míg itthon a fertőzőkapu előtt a járdán,
 Mint egy macska, szépen játszik a szél,
 S pillanatra olyan csodálatos
 Szobrot emelt porból a gyerekeknek –*

Beleszakad a szív.

Mayer Hella festménye

Pál Dániel Levente

(aznap kértem meg kezéd)

*aznap kértem meg kezéd,
amikor meghalt (megint)
a világ legöregebb embere,
egy bácsi vagy egy néni,
puha arcára mély barázdákat
szántott az eseménytelen élet*

*felvittelek egy vulkán tetejére,
látni lehetett onnan
Lanzarote száraz arcát,
és száraz arcán a ráncos
bőrnek tengerét*

*és igent mondtál,
és kisütött a nap,
a pokolfekete kövek
árnyékából kibuggyant
(mint izgatottan átharapott
ajkadból a dologtalan vér)
a vörös homokkal telehintett táj,
és a feltámadó óceáni szélben
úgy hullámozott, mint
arcodon a felhőtlen mosoly*

*és kérdezted, hogy
hoztam-e virágot,
nemet intettem,
és körbemutattam,
hogy itt nincs virág,
se nedves orrú állatok,
se tündöklő angyalok
(csak te és én, meg a halál)*

*szeretsz, amíg mi leszünk
a legöregebbek a földön?
kérdted, és ...*

*... és nem bírtad tovább,
ölembé felugrottál,
csókoddal kerested csókomat,
hajad hajamba túrt,
és engem kereső szemed
lehunyta gyöngéden szememet*

*és ahogy elhallgattam,
a szél is alábbhagyott,
és az óceán zúgásában
felgyűlő csöndet
csak egy dühös kutya ugatása
kavarta fel, ahogy
egy távoli völgy fenekéről
vadul acsarogni kezdett
egy széles körökben
fent keringő keselyű felé*

*és ahogy árnyéka ránk vetült,
kéz a kézben elindultunk
a boldogság kráterétől
az élet lapálya felé
(a világot pára lepte be
és a gondolatok életlenek voltak)*

*járó motorral várt ránk a busz,
nem maradt utánunk más,
csak a derült égbolt, a sivatag,
a megkövesedett fák
és néhány tovarepülő sirály,
akiket mindez
a legkevésbé sem érdekelt*

Kalász István

Erzsébeti vasárnap

*De volt ott egy másik elem is, mely gyakran felbukkant,
és nem volt könnyen azonosítható. Harag, így neveztem.
Virginia Woolf: Saját szoba*

A lány végre megszólalt, és ezt mondta: *Mert dühös lettem.*

A szoba, ahol a lány ezt mondta, a rendőrkapitányság második emeletén volt. Kint, a folyosón kávéautomata állt. Mint egy amerikai filmben. Olcsó, vacak kávéval, pedig olasz eszpresszót hirdetett a gép. Két nyomozó ült a lánnyal szemben. Az egyik, A. nyomozó (ősz hajú, ötvenvalahány éves) az asztalra tett három fényképet. *Nézze a képeket,* mondta a másik, B. nyomozó (huszonöt éves, nőtlen), *nézze, mi történt, nézze csak! Itt a fényképeken. NÉZZEN oda!*

A nyomozás követelményei: jogszabályok betartása, betartatása, eljárásban érintettek jogainak biztosítása, elfogulatlanság, az enyhítő és a súlyosbító körülmények feltárása, és minden részlet gyors felderítése, mert az idő múlásával csökken az esemény pontos feltárásának lehetősége.

B. nyomozó legyintett. Felállt, kiment a szobából, elment a folyosó végéig, bement a mellékhelyiségbe, vizelt, rágyújtott. Telefonján megnézte a netes bűnügyi hírportált. Két baleset, egy rablás a pályaudvarnál, egy verekedés. Este volt, B. nyomozó két napja nem aludt, enyhén szédült a fáradságtól.

Ha valaki a kihallgatás során feltételezi, hogy egy állítás igaz, vagy azt szeretné, hogy igaz legyen, azokra a dolgokra és megjegyzésekre figyel, amelyek erősítik igazában. A személy jobban emlékszik ezekre a dolgokra, míg azt, ami ellentmond vágyának, elfelejti.

Miért tette?, kérdezte A. nyomozó a lánytól a szobában. A lány hátranyúlt, megdörzsölte a tarkóját, a nyomozó pedig arra gondolt, hogy mit jelent ez a mozdulat, milyen érzést fejez ki. A lány megint azt mondta, hogy dühös lett, értse már meg. Közben B. nyomozó kávét ivott a folyosón. És arra gondolt, rossz kávét ad a gép. Hígat, gyengét, poshadt vizet. Ettől nem lesz éberebb. Bent A. nyomozó azt kérdezte a lánytól, hord-e kést magánál. Mert ő megértené, ha lenne nála tőr vagy kés. A metróvégállomás veszélyes, a busz sem jár, este kihalt a környék, a hátsó parkolóban drogosok vannak, pedig vannak kamerák, de ez nem érdekli a bűnözőket, és egy fiatal nő egyedül... A sötét utcán könnyű préda. Van kése? Vagy villája? Vagy csavarhúzó? Hord magánál? Mi jut a késről eszébe? Ezeket kérdezte A. nyomozó. A lány elismételte, régebben paprikaspray volt nála, de most a szoba miatt lett dühös, az ő szobájáról van szó. Azért volt dühös. B. nyomozó ekkor lépett be a folyosóról. A lány azt mondta, hogy a saját szoba fontos, a szoba kell az élethez.

A nyomozók a kihallgatás során a bűncselekménnyel összefüggő és közömbös hívószavakat mondanak, felkérlik a kihallgatottat, hogy egy-egy szó elhangzása után közölje az eszébe jutó gondolatot. Ha a bűncselekménnyel kapcsolatos hívószavak esetén hosszabb a reakcióidő, a kihallgatottnak élményen alapuló ismerete van az ügyről. És amit rejtegetni akar, azt kell kutatnia a jó nyomozónak.

Abban a szobában van mindene, mondta a lány, ott van a szekrénye, az ágya, a polc a könyveivel, ott a notebookja, két hónapja vette, dolgozott este a telepi boltban, és ott az íróasztala. B. nyomozó figyelte a lány kezét. Remegett. A lány ekkor azt mondta, arra kéri a rendőröket, hogy holnap folytassák a kihallgatást, ő már gondolkodni sem tud, olyan fáradt.

A kihallgatásra huszonnégy órán belül sort kell keríteni. A gyanúsítottat figyelmeztetni kell a vallomás megtagadási jogára, amennyiben nem figyelmeztetik a kihallgatás megkezdésekor az illetőt, a vallomás nem lesz figyelembe vehető a bizonyítás során. A gyanúsított jogai: a védelemhez

való jog, az észrevételezési jog, a jelenlét, az indítványozási jog. Aki kérdez, az pedig el akar jutni arra a pontra, ahol nincs több kérdés.

A lány azt kérdezte, miért két férfi hallgatja ki, *a nőnek női rendőr jár, nem?* A nyomozó erre azt mondta, tehet panaszt, majd jön női rendőr, *de ma tüntetnek a városban, a belvárosban nagy a tömeg, ott vannak a kollégák,* tette hozzá B. nyomozó. De ezt a beszélgetést magnóra veszik, sőt videóra is szokták, a videó a legjobb tanú, ezzel nem lehet csalni. *Ez a könyörtelen emlékezet,* mondta B. rendőr. Kér-e a lány kávé? A lány azt felelte, elege van, kimerült, elmondta, hogy dühös lett. Vigyék le a cellába, zárják be, egyedül akar lenni. A két nyomozó felnevetett, a rendőrség nem így működik, mondta végül B. rendőr, itt beszélnie kell. A lány üvölténi kezdett, hogy ezért lett akkor dühös, ezért... Hát nem értik? Éppen azért, mert nem maradhatott egyedül. A szobában. Ekkor A. nyomozó azt mondta, ha nem kussol, kap egyet a képébe.

A lány, az anyja és mostohaapja élt a lakótelepi lakásban. Kezdetben. A lakás a kilencemeletes épület földszintjén van, a szobák sötétek, dohosak, az előszoba szűk cső, itt a vécé, a főzőfülke méretű konyha, innen nyílik a nappali, a nappaliból a két kisebb szoba. Az anya leginkább a konyhában főz vagy a nappaliban nézi a tévét, beszélget a szomszédokkal, az egyik hálószoba műhelynek van berendezve, az anya és a mostohaapa itt szerelik össze a műanyag játékot a kínai megrendelőnek. Kis robotokat, autókat, babákat. A plafonig zsúfolt zsákok között. A kínai férfi kétszer jön egy hónapban, nem beszél, átveszi az árut, készpénzzel fizet. Hozza az újabb alkatrészeket, viszi az elkészült árut, így megy ez. A másik szoba a lányé.

Hogyan kezdődött, miért lett dühös, kérdezte végül B. nyomozó. A lány azt felelte, zajmentes szobát akart, és hogy ajtó legyen rajta, zárható ajtó! Ennyit akart. A zár a függetlenség jelképe. A nyomozók felröhögtek... a rendőrségen ezt másképpen látják, a zárt ajtó nem a szabadságot jelenti. A lány megrántotta a vállát, mondta, hogy ő író akar lenni, és a rendőrök ezt nem értik. És dögöljenek meg. Mindenki dögöljön meg. Mindenki.

A kihallgatás célja, hogy a gyanúsított elismerje bűnöségét, feltárja a cselekmény elkövetésének okait. Szükség esetén a kérdéseket meg kell ismételni, időt hagyva az értelmezésre a kihallgatott számára.

Mert sokan voltak a lakásban, suttogta a lány. Nem volt soha nyugalom. Az a hátsó szoba... arról volt szó. A lány bátyja elköltözött öt éve, elment egy nőhöz, az a nő rendes volt, de a bátyja nem bírt magával, felszedett egy másik nőt, a nő hűgát, kiderült a dolog, akkor a bátyja eljött attól a nőtől, otthon lakott, a mostohaapával együtt nézték a tévét, ittak, röhögtek, és a báty felszedett megint egy nőt. Ez a nő férjnél volt, ő délelőtt a gimnáziumban volt, mondta a lány, ezek meg szobájában, az ágyán. Ő meg a szerelemről akart írni, *de hát így?*, mondta a lány, *így hogyan lehet a szerelemről? Egy összerondított, széttúrt ágy mellett? Értik?* Dühös lett...

Az elkövetők két csoportra oszthatók: racionális és emocionális elkövetőkre. Az emocionális elkövetőnél a bűncselekmény feszültséget, lelkiismeret-furdalást okoz. A megértés, a lelkiismeretére hivatkozás kedvező benyomást tesz rá, ezért nagyobb a valószínűsége, hogy a tettes együttműködik.

Az írás önvédelem, kérdezte B. nyomozó, vagy mit gondol az írásról? A. rendőr csak nézett, halkán kérdezte, hogy mire jó ez, *ez egy kihallgatás, nem művészeti szakkör*, és egyre a fejét rázta, aztán intett, tartsanak szünetet. Kihúzta a fiatalabbik nyomozót a folyosóra. Elmondta, tudja ő, hogy a báty részeges, hogy a mostohaapa sem dolgozott, a lány sem tanul jól, de egyetemről, híres regényről ábrándozik. És miért nem a bátyja kapta azt a rohadt szobát? Az elsőszülött! Ha már visszajött? A lakás tele volt vérrel! Nézze csak meg a fényképeket. B. nyomozó vállat vont, azt mondta, iszik még egy kávé, pedig hát ez a gép barna vizet ad, szóval iszik egy kávé, aztán menjenek vissza, és ő csak arra gondolt az előbb, hogy a lány magára akart maradni. Egyedül. És az írással védekeznek. Ebben a rohadt, zakatoló világban. A. nyomozó felnevetett, megkérdezte, a kollégája titokban verseket ír-e, mert olyan lírai megállapítás ez a za-ka-to-ló világ. Ugye ka-

maszként ő is írt egy lánynak verset, meg novellát is a haldokló nagyanyjáról, ott feküdt a kanapén, nem jött az orvos... fuldoklott, de emiatt nem ölt meg senkit, mondta A. nyomozó. Nem érzéketlen ember ő.

Amikor nem lakott otthon a bátyja, nem félt, nem gyűlölt, mondta a lány, akkor részegítően szabad volt, igen, és a rendőrök ne mosolyogjanak gúnyosan ezen a jelzőn, hogy részegítően, mert van ilyen. Részegítően szabad. Akkor ő bezárta a szobaajtót, olvasott, netezett, írt. Nézett ki az ablakon. Nézte az öreg nénikét, figyelte a szerelmespárt a padon, látta, hogy a lány jobban szerette azt a fiút, igen, nézte a parkolót, az embereket, a hajléktalan bácsit a játszótér mellett. Figyelt, miközben elvált tőlük, de úgy, hogy mégis velük volt. *Érthető, kérdezte a lány, hogy mit jelent a szoba? Elválni, de mégis ott lenni?* És most fáradt, elege van, aludni akar, csöndet akar, mondta a lány, zúg a feje, vécére kell mennie, szeretne maga lenni, *kérem... engedjenek.*

B. nyomozó megkérdezte, mi volt vasárnap. *Mesélje el lassan, van időnk, minden részlet fontos lehet,* mosolygott biztatóan a lányra, és a lány azt mondta, jó, bár fáradt, de... Tehát aznap kezdte el írni a regényt. Egy disztopikus történetet, mi mást. Egy emberről, aki nem megy ki a szobájából, aztán mégis. De kint nem jó. És éppen aznap, vasárnap reggel jött be hozzá az anyja, hogy... A két nyomozó hallgatott. Szóval vasárnap hajnalban kelt. Ilyenkor csönd van, tud figyelni, összpontosítani, mondta a lány. A regényhez nyugalom kell, a regény nem pottyan a földre, mint a kavics, a regényhez csönd kell, erő, szívósság és szabadság, és ő aznap kezdett bele a regénybe, írt hajnalban, amikor... A két nyomozó figyelt. És bejött az anyja, mondta a lány, és mondta, hogy beszélni akar. Illetve beszélniük kell. Arról, hogy a bátyja átveszi a szobát. És mostantól a lány alszik, lakik a kanapén. De ez nem olyan nagy baj, ott is van egy asztalka, a notebook elfér rajta. A két nyomozó hallgatott. A lány arról beszélt, hogy azt mondta az anyjának: ír. Így ismételte egyre: *Írok, anya. Érted?* De az anyja csak tovább mondta, a testvére bajban van, és... *Aztán mi lesz abból, ha te írsz?*

A kihallgatási módszer célja az, hogy nyitott kérdésekkel indítson, mint például: „Mit csinált ön vasárnap?” Majd ezeket a kérdéseket speciális kérdések követik, mint például: „Használta bárki a notebookját vasárnap?”. Mindezt a kihallgató úgy hajtja végre, hogy közben nem derül ki, milyen bizonyítékok állnak rendelkezésére. Ilyenkor jellemző, hogy az igazat mondó kihallgatott spontánul, sarkallás nélkül vallja be a notebook használatát, a hazudozó személy viszont lelki nyomás ellenére sem vallja be, inkább tagadja az állítást.

A. nyomozó sóhajtott, éppen most kellett ennek a lánynak a vallomást elkezdenie. Éppen akkor, amikor ő be akarta fejezni a kihallgatást, végre mehetett volna haza. *Elhagyatottság, ez lesz a regény címe*, mondta a lány, és B. nyomozó mosolygott, tetszik neki, mondta, szép cím. *Miről szól a regény?* A lány azt mondta, arról, hogy egy ember nem találja az élet értelmét... A. nyomozó erre felállt, és mondta, hogy eleget hallott, csöngetett, hogy vigyék le a lányt.

Tíz órakor jött a bátyja, mondta a lány, és szólt, pakoljon ki. Sajnálja, de mennie kell, ma átveszi a szobát. Ő pedig azt mondta, nem és nem, ezt kiabálta, és a bátyja kiment, beszélt az anyjkkal, hogy négy hónapja alszik a kanapén a nappaliban, hogy eddig nem panaszkodott, de jár neki a szoba, van barátnője, erre ő bezárta az ajtót. A bátyja meg rázta kintről a kilincset, gyere ki. *Gyere ki!* Ő nem ment, ült a zárt ajtó mögött, egy üvegbe pisilt, próbálta írni a regényét, szó volt benne a tanárról, aki ámokfutó lesz, aztán látta, hogy délután elment a bátyja, az anyja hazulról. És akkor kiment. A nappaliban a mostohaapja nézte a tévét. És azt mondta, hogy adja át azt a rohadt szobát, mert... Ebben a pillanatban érkezett vissza a bátyja a nővel, és mondta, hogy akkor ők bemennek a szobába. Igen, azért mennek be, a nő vihogott, bement a szobájába, rátette a táskáját a notebookjára. A mostohaapa röhögött, az a rohadt, tapizós disznó, a tévében is nevettek, és ekkor rátört a lányra a harag. Az a rettenetes harag, mondta a lány, és kiment a konyhába, kihúzta a fiókot, vagy nem

is, mert a kés már ott feküdt az asztalon, és akkor... *Nézze a képet, mondta A. nyomozó. Mindenütt vér-vér-vér. Ezt maga tette, és ennyi elég. Van bizonyíték.* A lány nevetett, azt mondta, a vere-ség haragot szül, a rendőrök nem tudnak semmit. Semmit arról, hogy ő hogyan jutott el idáig. És szeretne végre egyedül lenni, és reméli, hogy a keserősége lassan sajnálattá, türelemmé alakul.

Ekkor jött két rendőr, fogták a lányt, levitték az alagsorba, a cellába. B. nyomozó pedig azt mondta, hogy nem így kellene. Ezt. Csinálni. Mert most magára hagyták a gyanúsítottat.

A. nyomozó egy órával később a felesége mellett feküdt. A nő kérdezte, milyen volt a napja. A férfi azt válaszolta, hogy nehéz. Volt egy ronda ügy, vérengzés, a külvárosban, Erzsébeten egy fiatal lány leszúrt három embert. Miért, kérdezte a nő. Mert, mondta A., rettenetesen haragudott.

Másnap reggel a munkába érkezők szétverve találták a kávéautomatát.

Mayer Hella festménye

Gáspár Ferenc

Galeotto

Regényrészlet

A *Galeotto* bizonyos mértékig a *Janus (Trubadúrvarázs)* tükörregénye, de nemcsak az. Galeotto Marzio, aki Magyarországon Janus Pannonius barátjaként és a Mátyás királynak kiváló, bölcs, trefás mondásairól és tetteiről szóló könyv megírójaként lett ismert, számos fontos munkát alkotott. Ezek egyike volt a *De incognitis vulgo*, amiért a velencei inkvizíció börtönbe zárta. A *Galeotto* egy hitében hol megerősödő, zarándoklatot járó, hol elgyengülő racionalista gondolkodó életét mutatja be újszerű módon. A versbetéteket **Diószegi Szabó Pál** írta.

9.

- Egyszóval... szerinted meghalt? – ezt kérdezem Angelosztól.
- Láttam Medvevárán a holttestét.
- Akkor minden bizonynal.
- De neked ez miért újdonság? – kérdezi a görög.
- Nem összpontosítottam, belecsúsztam a csapdába.
- Hát... nem voltam itthon.
- De már jó régen itthon vagy – vonja fel a szemöldökét. Bejöttünk a könyvtárba. Ránk zuhannak a kódexek mindjárt. Súlyos teher. Ezer és ezer könyv, amit nem olvastam. És nem is fogok olvasni soha. Időhiány. Van olyan, hogy idő?
- Elkalandoztam.
- Félrebeszélsz, Galeotto! Tudom, hogy leveleket írtál a királynak a barátodról! Vagy arról, akit annak hittél. Mert én láttam, hogy meghalt.
- Nem írtam én semmilyen levelet.

- És ez? Ez micsoda? – és előhúz egy pergament.
- Itt olvassam el?
- Nem kell, hogy elolvasd. Csak nézz bele. Szerintem megismered.

Királyom! Nem írom le ide az összes címedet, kinek-minek vagy az uralkodója. Tudom, nem veszed zokon, meg aztán ez itt nem is annyira hivatalos levél, hanem igencsak titkos. Az a Vetési László viszi el neked, akit eredetileg a pécsi püspök figyelésével, majd meggyilkolásával bízta meg. El is van szomorodva, hogy megváltoztattad ebbeli szándékedat, uram, de majd elmagyarázod neki biztosan, hogy a kegyes megbocsátás mennyivel magasabb rendű cselekedet a bosszúállásnál. Az élet kioltása amúgy is kegyetlen dolog, hiszen minden élet egy külön világ. Azt hiszem, a zsidóknak van egy olyan mondásuk, hogy aki egy életet ment meg, egy egész világot mentett meg. Nem kedvelem különösebben a kufárokat, de ebben az egyben, úgy vélem, igazuk lehet.

Ám nem is erről akarok fecsegni, hanem arról, miképpen találkoztam a menekülő püspökkel meg – tisztesség ne essék szólván – a kedvesével. Az Adriai-tenger partján értem utol őket, éppen hajóra akartak szállni Senia kikötőjében. Szerencsére sikerült őket rábeszélnem, induljanak egy későbbi hajóval, várjanak meg, amíg veszek magamnak néhány szükséges holmit az útra. Eleinte kétkedve hallgattak, különösen Mátét látva, akiben Janus felismerte az egykori budai kocsmárost. Végül aztán mégiscsak hajlottak a szavamra, és maradtak még két napot. Így, mire levelem kézhez kapod, mi már úton vagyunk a tengerek királynőjének nevezett város felé, vagy talán már meg is érkezünk Velencébe. De, hogy szavammat ne felejtsem, a püspök furcsán, hogy úgy ne mondjam, zaklatottan viselkedik. Talán a város mediterrán légköre az oka ennek, vagy az örökké fújó tengeri szél – nem tudjuk. Pedig Mátéval sokat beszélgettünk erről...

Naná, hogy megismerem, hiszen én írtam.

– És most mit akarsz tőlem?

– Látod, hogy tudok mindent. Csak eljátszod, hogy meghalt a barátod. A valóságban...

– Nem tudjuk, mi történt a valóságban – vágok közbe. – Azt mondd, láttad a holttestét.

– Valakit láttam – ráncolja a homlokát a görög. – Valakinek a tetemét, aki hasonlított Janusra. Az ő ruháját viselte, az ő arca volt, az ő kezei. De mindez csak röpké pillanat volt. Az atyák megragadták, hevenyészett koporsóba tették, beszélgették, s kívülről forró szurokkal öntözték le.

– A koporsót? – álmélkodom.

– Azt.

– Mi szükség volt erre?

Megvonja a vállát:

– El akarták rejteni. Hátha tart még a király haragja. De te... te tudod, hogy él! – csattant fel a hangja.

– Nézd... nem tudom.

– Szórakozol velem, Galeotto. Ravasz talján vagy, Vitézzel is cimboráltál. Nem hiszek neked.

– Pedig így van. Nem tudom, kit láttam ott, az Adriai-tenger partján. Akkor azt hittem, Janus az, de most teljesen össze vagyok zavarodva. Őszintén beszélek, hidd el nekem. Hírem semmi nincs felőle onnan, itt viszont mindenki azt mondja, hogy meghalt. Te is.

A görög nem felel mindjárt. Lassan összetekeri a pergament. Nem tudom, hogy került hozzá, hiszen Mátyásnak írtam.

– S a király meg akarta őt öletni? – kérdi, miközben magára kapja a köpenyét.

– A levélből kiderül – mondom kissé fáradtan. Miért kérdezi, ha olvasta. – De aztán meggondolta magát. Szerette a költőt.

– Ami őt illeti – mondja megfontoltan Angelosz –, szerintem halhatatlan. Majd meglátod te is. Vagy nem – teszi hozzá, és vérszjólóan felröhög. – Most mennem kell. Ég veled, könyvtáros.

10.

Galeotto várt egy kicsit, rendezgette a könyveket, gondolkozott. Nemrégiben levelet kapott, melyben kérték, menjen tanítani Bo-

lognába, de ő nem szívesen hagyta volna ott az udvart. Új könyv megírásán gondolkozott, a téma egyre jobban belerágt a szívébe. Hogy aki a józan ész szerint él, részesülhet az örök üdvösségben, még akkor is, ha... Galeotto furcsa neszeket hallott odakintről. Túl sok minden történt mostanában, gondolta. Hiszen ki hinné, hogy Mátyásnak nemcsak bolondja van, hanem táltosa is... Mert kik is azok a táltosok valójában? Varázslók, boszorkányok, máglyára való eretnekek! És egy keresztény király... Galeotto megint hallotta a hangot. Mintha odakint is lennének könyvek, s valaki levert volna egyet.

Táltosról elmélkedek, s máris megjelenik! Galeotto lábujjhegyen az ajtóhoz osont. Óvatosan kinyitotta, s kikukucskált rajta. Ám vissza is hőkölt mindjárt. Ördögpofoa nézett szembe vele, s rémisztő hangon rikácsolt:

– Kampó vagyok, a táltos! S vizlek a pokolba rögvest!

Galeotto azért annyira nem rémült meg. Legfeljebb a képébe nyom egyet a betolakodónak, gondolta. Ám az hirtelen felröhögött:

– Megrémültél, ugye, könyvkukac barátom? – és lekapta az álarcát. A bolond volt az, Lebersit.

– Butaságokat írtál, Galeotto – mondta Mátyás király néhány órával később. – Nem igaz, hogy én meg akartam gyilkoltatni Janust.

– Vetési mondta – csodálkozott Marzio.

– Bolond lyukból bolond szél fúj! – rikkantott közbe Lebersit.

Mátyás csak ránézett merően, hosszú pillantással, mire a bolond összekucorodott tüstént. Kezét mulatságos mozdulattal szája elé kapta, majd ezt nyökögte: – Állok, mint bolond a búcsúban.

A király sóhajtott.

– Egyszóval, amit Vetési mond, azt nem kell komolyan venni. Olyan, mintha a bolondom beszélne.

– Ez a bolond, nem a bátyja! – sipította most a bolond.

Mátyás már mosolygott: – Bolondnak bú a járása! De most hagyj magunkra, Lebersit, légy szíves! Nem tudunk így egyről kettőre jutni!

– Bolond, aki jussát engedi! – nevetett amaz.

De a király határozottan az ajtóra mutatott: – Mars ki!

Lebersit látta, nincs apelláta. Felállt, és mulatságos, túlzó mozdulatokkal oldalgott kifelé. Majd úgy tett, mintha megbotlana:

– Bolondnak lábán a szeme – jelentette ki tudálékos képpel.

– Kár a bolondra szép szót vesztegetni – felelte a király, és most már jóval hangosabban tette hozzá: – Tűnés!

Mikor kettesben maradtak, Galeotto így szólt:

– Janus is azt mesélte, hogy Vetési késsel támadt rá.

– Az még nem jelent semmit. Nem én mondtam neki, hogy ezt tegye.

– Tudod, királyom, gyakran eszembe jut Janus egyik verse, amit rólad írt.

– Melyikre gondolsz, Galeotto?

– Amelyikben arról ír, hogy bármit adhatsz neki, csak a titkaidat ne.

– Nekem voltak titkaim? Nem ők lázadtak fel ellenem titokban?

Erre aztán nem tudott felelni Galeotto. Még üldögéltek egy kicsit a csöndben, aztán a király így szólt:

– Lehet, hogy nem erről kellene írnod. Talán jobb lenne, ha inkább rólam írnál. Vagy menj el Bolognába, fogadd el az állást. Majd, ha megelégedted a Pó völgyének bűzét, ha fárasztanak a buta diákok, gyere vissza. Én mindig szívesen látlak. Most eredj, és küldd be a bolondot.

– Terjed a bolondság, uram király.

– Tréfálsz, Galeotto?

– Világért sem! Láttam ma egy nőt, aki táncolva lépett ki a háza kapuján, Budán. Lehet, hogy boszorkány?

– Galeotto, Galeotto! Okosabbnak gondoltalak. Nem olvastad Kálmán királyunk törvényeit? Nem hallottál róluk soha? Boszorkányok nincsenek!

– És táltosok? – Galeotto úgy mosolygott, mint aki tudja: most megfogta a királyt.

– Nézd, Galeotto. Most hosszú lenne elmesélni mindent, amit te nem tudsz. A táltos mindig jót akar. A boszorkány pedig, ha létezik egyáltalán: nem. Eridj!

11.

Nem voltam meggyőzve. Hat év távlatából úgy emlékszem mindenre, mintha ma történt volna. 1472-t írtunk. Az előző évben volt a felkelés, amikor az urak összeesküdtek Mátyás király ellen. És Janus volt a legkitartóbb közülük. Mátyás már mindenkit a maga pártjára fordított, többnyire békés eszközökkel. Volt, akinek birtokot adományozott, Újlakiból bosnyák királyt csinált, még Vitézzel, a nevelőjével is megbékült először, később zárta házi fogságba Visegrádon. Csak Janus nem engedett. Zaklatott, rémálmoktól üzött állapotban menekült dél felé, Medvevára irányában. Mátyás őutána küldött, három megbízást adott, s három zacskó aranyat. Az első volt, hogy szerezzem meg tőle és gyűjtsem össze a verseit. Azokat is, amiket az ő nyelvén, magyarul írt le. Én biztattam erre, Janus eleinte úgy vélte, a magyar nyelv nem alkalmas a költői szépségekre. Ám álmaiban mind gyakrabban megjelent egy szépséges ifjú, aki Imre király udvarában élt, jó kétszázhetven esztendővel azelőtt, és magyarul verselt. És Janus néha-néha már nem tudta, ő írja-e ezeket az álombeli verseket, vagy az a bizonyos Ádám nevezetű trubadúr, a múltban... S hogy a történet még jobban összekuszálódjon, Janus, pécsi püspöki rangja dacára, szerelmes lett egy Veronika nevezetű leányba. A tiltott szerelem mindig édesebb, s odaát, a múltban Ádám szintén a tilosban járt, hiszen egyenesen a nádor feleségével bonyolódott szerelmi kalandba. Mindezeket Janus mesélte el nekem, mint ahogy azt is, hogy néha meg egy fekete emberről álmodik, ám a róla szóló álmok nem oly világosak és egyértelműek, mint a verselő Ádámról szólóak. A fekete ember néha ijesztgeti őt, máskor egyenesen kineveti, Ádám viszont a nádor felesége és egy fiatal lány elcsábítása után végre megleli igazi szerelmét. Vele indul el a messzi Erdélyországba...

Szóval ez volt az egyik feladat, a magyarul írt versek összegyűjtése. A másik, hogy segítsem Janus és Veronika menekülését, bárhová is vezet az útjuk. Mert Veronika természetesen vele tartott, a költővel, aki az utolsó éveiben már előszeretettel nevez-

te magát Janus Pannoniusnak. A harmadik zacskó aranyat pedig azért kaptam, hogy halálhírét költsem a lázadó költőnek. Ez volt a legfurcsább parancs mind közül... A titkok csak gyűrűztek, szaporodtak, akár a kígyók és más rusnya állatok, hiszen még Vetési Lászlóról nem is meséltem. Janus tanítványa volt egykor, és gyanítom, félreértelmezte Mátyás parancsát. Vagy csak a gondolatait...

És most, 1478-ban, itt dobol velem szemben Kampó, a signoria börtönében, a hírhedt ólomkamrákban, ahonnét még soha nem szökött meg senki. És tudom, hogy minden egyes dobütése egy évet jelent. Előre vagy hátra?

Hopsz, 1462-ben vagyok. Harmincöt esztendősen, eróm teljében. Kissé túlsúlyosan, de még nem kórosan elhízva. Még meg néznek a lányok. Még szívesen hálnak velem a kurvák. Felicità – kiabálják, ha megdugom őket. Felicità! De most Párizsban töltöm napjaim, a francia királynál. Maga a király, XI. Lajos hívott meg, azt hiszi, hogy egy negyven évig napot nem látott bölcs öröme ny nevelt, meg egy halálból feltámadni tudó görög. Mindezt Lucie-től tudom.

– Azt hiszi, jártál a tatár kánnál, és az orosz fejedelem pártfogolt! – A nő gurul a nevetéstől. Lenge pongyolát visel, kilátszik a fél keble. Hatalmas udvara van a bimbójának, teljesen odavagyok érte.

– Melyik fejedelem? – kérdezem, és megsimogatom a keblét.

– Mit tudom én! – kacag, és kisiklik a kezem közül. – Olyan sokan vannak?

– Hát vannak egypáran – és nézek karcsú alakja után, ahogy elszalad előttem. Szegény lány, ő is a testéből él. De engem szeret, amióta itt vagyok, nem fogadott más vendéget. Legalábbis ezt mondja. Én pedig igazából csak leveleket akarok itt tanulmányozni meg kódexeket olvasni a katarok ellen hadjáratokról. A király... nos, a király, bár rajong értem, veszélyes figura. Alacsony, nagyfejű, kopasz férfi, mikor először találkozom vele, jobbnak látom a földig hajolni. Szerencsére rögtön helyet kínál,

s míg ő a trónszéken ücsörög, le tud rám nézni. Legyen meg az öröme. Hallja, hogy asztrológus is vagyok. Jósoljak neki, azt mondja. Szerencsére erre már megvan a meggyőző válaszom, hogy hosszú történet ez, sok munkával jár, legalább fél év, de inkább egy teljes, mire kiderítem, mit üzennek a csillagok. Rendben, mondja, és már nem tudom, mire gondol a mélyen ülő, kocsnyás szeme mögött. Furcsa egy király. Ruhája sokszor piszkos és elhanyagolt, ő maga viszont rettentően ravasz. Tavaly került a trónra. Apjával is harcolt, és amióta ő az uralkodó, teljesen lecserélte az udvart. Még a borbélyja is kapott valami rangot. Akik itt vannak vele, mind gyanús, korrupt figurák. Már engem is megkörnyékeztek, pénzt ajánlottak, ha elmesélem, kire gyanakszik a király, s ki az, akit szeret. Nem hiszem, hogy sokáig időzöm itt. Addig kell utazni, míg fiatal az ember. Bár Lucie-t nem szívesen hagynám magára. De lesznek ott is lányok, ahová készülök... Mindenesetre naponta bejárok a Notre-Dame könyvtárába, de nagyon keveset találok a katarokról. Pedig Janusszal sokat beszélgettünk róluk, még az itáliai évek alatt is...

Simon Adri versei

Fehérvörös

*Szakavatott, fürge, összerendezett
mozdulatokkal ragasztja papírra,
kémcsőre, műanyag pohárra a
fejenként hat azonos vonalkódot:
papírok, vizelet, három üvegcsse
vér. Tudtomon kívül vért adnék
vajon, töprengek, titokban
így oldják meg a vérhiányt? Csak
néha járok laborba, vérképezkedni,
a gyors kezű lány a pultban mindig,
kiszámíthatóan ott ül. Hirtelenfiatal,
tekintete, akár a víz, metszett ívű
koponyáján finom pihék: a leukémiások
kopaszsága. Talán neki kell a vérem,
reménykedem, pontosan dolgozik,
ujjai repkednek, amíg navigál,
bepötyög, nyomtat, letép, kiad. És
mosolyog mindig, szakadatlanul.
Szeret élni, ő szeretne élni, nézem,
nyújtom a karom, az erek kidagadnak,
giliszták eső után, érszorító nem kell,
dokkmunkás voltam előző életemben,
próbálok viccelni, a könnyek
befelé indulnak, le a torkomon, mint a
vér a karomból, három edénnyel megy az
álmovérbankba a vérrákos lánynak.
Ha tenyerembe fognám egyszer azt a
lágyan formált koponyát, a mosolyt,
hajamból is jutna rá elég, időmből is,*

*ha elfogadná, ha nem nyomtatna,
pötyögne, tépne szakadatlan a nővérpultban
olyan vakítóan hirtelenfiatalon.*

Harkályok bosszúja

*Budapest kertvárosi lakónegyedeiben
harkályok rongálják a tömbházakat. Tízesevel
kopácsolnak kerek rést a házfalak élhez
közeli felületén, egymás alá, félméterenként.
Nem a szaporodási ösztön, a fészekrakási
hév miatt jön rájuk e különös lyuggatás,
nem is búvóhelyet keresnek, hiszen
megszokták rég az emberi társaságot.
Mivel nincs különösebb oka egy harkálynak
e rombolásra, azt mondják, unatkozik,
és unalma elhességének módozatában
követik fiókái is. Mivel az egész család védett,
légpuskával megzavarni vagy egyéb módon
bántani tilos, eszmei értéke sokkal több,
mint a falat újravakolni. De hiába minden,
e vandál madár a falat nyomban újra
megbontja, huszonöt másodperc alatt vájja ki
golflabdányi odvát. Nem költözik be,
nem költ, csak ütvefűr lankadatlan. Tenni
nincs mit, a szakember a vállát vonogatja,
el kell viselni a deviáns harkályt, aki csőre
szélén gonosz mosollyal vesz elégtételt végre
a természetes élőhelyét vakon tizedelő
városlakókon.*

Juhász Zsuzsanna

Ujjgyakorlat

Megtenném? Megtenném. Biztosan tudom, hogy igen. Sok, nagyon sok pénzért biztosan. Megmondanám az ellenségnek, hogy hol van a csapatom. Hol talál rájuk a drón.

S egy névtelen, embertelen gép névtelen embereket ölne. Katonákat, igen. Akik maguk sem tudják, miért is lettek katonák. Aki tehette, külföldre ment a behívó elől amúgy is. S akik maradtak, muszájkatonák, nem igaziak. A hazájuk meg nem érdekli őket. Mit is tehetnének még a hazájukért, ha egyszer nincs is már hazájuk!

Csak földjük van. A hazához több kell. Kormány, amelyik nem, azért sem taszítja ínségbe a népet, még ha a nagy hitelező világszervezetnek tartozik is. Különben az csak föld, határokkal körberajzolt föld, nem haza.

S a katonák, azok a dróncsapott katonák tudták, hogy nem az úgynevezett hazát védik, dehogy, csak a rendet. Az ínséges, nyomorúságos rendet, az adósrabszolgaság létének rendjét, békéjét. Ami nem is béke, csak vonszolódás a népnek, innen oda. A mából a holnapba. Hát persze, hogy megtenném, csinálnám a helyet az újabb ágyútölteleknek, fiatal, erős fiúknak. Hogy egyszer végre már legalább az anyáknak elégük legyen. És dugnák el mindet, kútba, padlásra, zavarnák el mindet édesebb kutakba és szalmakazlakba. Ahol a haza is édes. És édes az anya is.

Mert mennének inkább az anyák, az elbújtatott fiatal életek szülői, mennének inkább ők a hadbírótság elé. Csak ne a gyerek, ne ágyútölteléknek. De nem mennek, dehogy. Mert nem tudják, mi a jó. Életükben először nem tudják, mi lenne a jó a gyerekeknek. Mert jó-e az élet, jó lenne-e a gyerekeknek is ott, ahol rabszolgatartó hatalmasok mondják meg, mennyi legyen a földgáz

köbmétere? Vagy a fáé. S amennyi van, kitart-e a télnek a végéig. Mert a gondolkodás emberről, életről mindig is ott volt mély, és ott lesz, ahol tél van. Mert erkölcs, jog, jövő, minden, de minden előregondolás, a télre való gondolás.

Mert enni lehet, bármit, bármikor, és éhezni is lehet hetekig. Az éhség jó, az emberséges. Olykor jön és megy, könnyen elmúlatja a remény vagy az álomba fordulás. De a hideg az más, az csak hosszabbodik és mélyül. Az hatalmas úr. Az megkeresteti velünk az Űristen lakhelyét. Az megmutatja, színről színre látatja, hogy haza-e még a haza.

És mégis megtenném, pedig én is teles országban élek, és tudom, látom magamon, hogy nő a ragaszkodásom a telek túlélésével. Mert mégiscsak fasza gyerek az, nemre való tekintet nélkül, aki egyet is kibír. S ha már kibírtam, dehogy hagyom el. A szeles, takonycsalogató utcánkat, a virágba borulást újra és újra, a feketesség után. De mégis megtenném, meg én, zsebre tenném a sok pénzt, és mennék melegebb éghajlatra, gyorsan, iszkolva. Tolvajmód, pedig tudom, a tél az igazi tanítómestere az igazi ragaszkodásnak. A tél, a jó hosszú tél nevel valódi, hosszú távú osztozkodásra. S csak a tél ad igazi tartást a polgároknak, és szívből jövő erkölcsöt, szabálykövetést. Szabályokat, amiket érdemes betartani. Cserébe a kandalló melegéért, a füstölt, konzervált halért, fagyasztott marhahúsért. A biztonságért cserébe, hogy így lesz a jövő télen is. Pontosan így, még ha a fene fenét eszik is.

S mégis elmennék, mert látnám, hogy a gázár kiszámíthatatlan, hogy a kormányom, bárhogy erőlködik is, teszi, amit a hatalmas pénzkölcsönzők mondanak. Amit a bankok mondanak. Amit azok, akik fölösleges pénzüket bankoknak adták, hogy kamatot kapjanak. Pluszpénzt teremtsen nekik. Bármi áron. Bárhol a világon.

És mennék oda, mennék utánuk. A profitot bankba tevőkhöz, a nagy pénzfaltatók helyére. Akik bizonyára meleg országokban laknak, mennék én azok közelébe, akik tán sosem láttak teltet, vagy csak kíváncsiságból vitték egyszer a gyerekeiket a télbe, hogy hópelyhet lássanak. Mennék én, az egy a kétmilliárd

közül, akik ismerik a hideget, akiknek fűteni kell. Szemben az ötmilliárddal, akik nem ismerik a hideg fogát a testükön, a szél csípését az arcukon, a fagyot, ami lecsavarhatja az ember lábujjait. De mennék mégis, pedig tudom, hogy a hideg, a tél teremt igazi rendet, a tél csal ki az ember szeméből igazán együttérző könnyeket. Csak a tél hidege tudja igazán megszorítani az ember szívét. S csak aztán az ember, a másik ember, aki befogad, hogy ne vehessen meg az Isten hidege. Vagy nem fogad be, nem ad fát, sem kölcsön, sem pénzért, s akkor megveszi a hideg az embert. Meg, mert el-, vagyis megvadítja. És nem érdekli már, hogy az Isten háta mögé kerül. Aki akár együtt is érezhetne velem, de nem teszi, nem, az Istennek se.

És mennék, de még hogy, és nem érdekelné, hogy ott csak felszínesen kellene ragaszkodnom. Földhöz, feleséghez, gyerekekhez. Mert a hidegségemet kiegyensúlyozná az állam, gyerekeimet eltartaná az asszony segélyből, a földet meg védenék a zöldek. Házamat táplálná a napelem. Lehetnék gyerek, gyerek újra. Állambácsi gyermeke, akinek szavazataért okos, felnőtt férfiak versengenek. És nevetnék, röhögnék azon a világon. Ahol csak vinnyognom kell, mint egy kölyökmacskának, és Kánaán lesz, ahol vagyok éppen. És ragaszkodnék, ragaszkodnék ahhoz, aki, ami engem akar.

Hozzám ragaszkodik. Ugyan mi van abban? Mi a végtelen önzésben, ha egyszer lehet, lehet önzőnek lenni. És lehet nem önzetlennek is lenni. Mert az egyénnek, nekem, mindig is az önfeladás és önérvényesítés között kellett lavírozni. Mint pihekönnyű, törékeny csónaknak.

S akkor ugyan miért én? Miért én adjam oda a véretem ezért a földért, ami tán be sem inná. Mert csak föld, nem egy haza földje, amit érdemes volna embervérrel itatni.

Miért ne volna szabad, ki mondta, hogy nem szabad ragaszkodnom a véremhez, hogy az ereimben maradjon? Hát megtenném, miért is ne, még ha ismerném is őket, a fiúkat, küldeném rájuk a drónt. Az ellenségeset. Hisz' nem látom, nem láthatom ellenségem arcát. Nem kérdezhetem meg tőle, ő ugyan kiért is,

miért is készül éppen az életét áldozni. Ki ennek a háborúnak a nyertese? Van-e nyertese, győztese bármely háborúnak? S vajon a katona fogja-e a fegyvert, vagy a fegyver fogja a katonát? A fegyverkereskedelem, a fegyvergyártás fogja-e őt, tűzi-e horogra csalinak? Izgága, nagy étvágyú nagyhatalom – halaknak.

S akkor már biztos megtenném, és mennék, futnék melegebb éghajlatra. És ott is, ahol sosem kell fűteni, kandallót építtetnék a szobámba.

És mesélnék, mesélnék, mert miért is ne, miért is ne lennék büszke az eszemre, hogy megmaradtam, mert elsőnek léptem, mert ha nem én őket, akkor ők adtak volna el engem. De győzött a jobbik, az embert jobban ismerő, aki ezért maradt meg. Mert olykor az embertelen az emberséges. Egy feje tetejére állított világban az embertelenből, kegyetlenből lesz az emberséges ember. Az, aki, azaz én, aki legalább egy emberhez emberséges volt. Önmagához, igen. Egy mások pénzéért folyó harcban, egy földön, egy faluban, ami nemcsak az Isten, de az ember háta mögött is van. Nem ügyel, nem figyel rá sem Isten, sem ember. Csak föld, föld rabszolgáknak, leendő földönfutóknak. Leendő házatlanoknak és hazátlanoknak.

És megtenném, meg, mert ezért egy Isten, egy jó Isten sem büntetne meg. S ezért én sem magamat. De mesélnék. Mert a klímaforradalmársághoz már öreg vagyok, de emberforradalmár még lehetek. Hirdethetem az ember irgalmának a jogát önnön magához. Irgalmát a saját véréhez.

És mondanám, ahogy már fentebb meg vagyok írva, hogy hallottam egy emberről. Egy katonáról, aki elárulta pénzért a társait az ellenségnek.

És válaszolnék könnyen és boldogan a kérdésekre. Hogy hol volt ez, és miért? Miért történhetett meg mindez, az ember isten tudja hányadik évében?

Mert mitől, mikortól tartjuk az embert embernek? És meddig, mikortól, mitől nem tartjuk annak?

S akkor ez még az ember ideje? Vagy valaki másé, aki csak hasonlít rá?

Rojik Tamás prózái

Kikapcsolódás

Tiszta volt a part, gyönyörű a tenger, a ház egyelőre inkább otthonos, luxusra már nem maradt pénz. András sokat dolgozott, hogy mindez az övé lehessen, hogy itt kényelmesen hátradőlhesen, és élvezze, ami elé tárul. Munka után mindennap egyből ide sietett. Alig evett valamit, máris a vizet kémlelte, úszott, vagy csak behunyt szemmel szívta magába a sós levegőt.

A környékbeli villákat többnyire gazdagok lakták, szóba sem álltak a huszonéves fiúval, kétszobás nyaralója jelentéktelen viskónak tűnt a számukra. András soha nem érhetett a nyomukba, ahhoz sokkal jobb munkahelyre lett volna szüksége – már így is alig költött másra, szinte mindenét elemészttette a telek, az építkezés, majd a berendezkedés.

Ebben a hónapban azonban tudatosan spórolt. Nem vett új bútort, és kifosztetlenül hagyta a kishálószobát: ezért a pénzért két teljes órát tölthetett el a karamellbőrű lánnyal. Felvette az egészet, így egy ideig tartani fog az emléke, ha nem is lesz ugyanaz az élmény.

A gyomra megkordult, vizelnie is kellett, úgyhogy kikapcsolta a programot. A tengerparti ház eltűnt, megjelent a bejelentkező menü, András pedig levette homlokáról a csatlakozó pántot. Be kellett hunynia a szemét, hogy az erős napfény után hozzászokjon a szoba sötétjéhez.

Amikor újra kinyitotta, meglátta a csontos kezeit. Nyoma sem maradt az előbbi izmos férfinak, a behúzott függönyök szűrt fényében felsejlett a korhadó ruhásszekrény, a málló vakolat a falakon, orrát megcsapta az átizzadt ruhák bűze, a saját szaga meg a lakótársnőjéé, akivel a lakbéren, a szobán és jobb híján a franciaágyon is osztozott.

A lány fején még fenn volt a pánt, tekintete a semmibe meredt, pont úgy, mint amikor András pár órája megérkezett a munká-

ból. Viszont a jelzőfények kék helyett vörösen égtek a halántéki csatlakozón. Pillanatnyi hezitálás után a fiú megnyomta a vészleállító gombot. Azonban hiába kapcsolt ki a gép, a lány továbbra is a plafont bámulta.

A kérkező mentősök szerint a lakótársa valószínűleg illegális programot töltött le a pántjára, ami megtámadta az agyát, az végezhetett vele.

András idegesen rogyott le a már üres ágyra. A lány halála miatt dupla bérleti díjat kell majd fizetnie, amíg új lakótársat nem talál. Addig pedig a tengerparti ház sem fejlődik, és a karamellbőrű nő sem fogja meglátogatni.

Mintaanya

Peti az alvó Laura ágya előtt várt. A nő, amikor megérezte, hogy valaki figyel, felriadt. Rémülten nézett a gyerekekre, de hamar észhez tért, és megnyugtatta magát: biztosan így kell viselkednie egy tízéves fiúnak.

Vasárnap reggel volt, a nap végre szépen sütött, ahogy ígérték, Laura elégedetten majszolta a zabkását, és megígérte Petinek, hogy elmennek az állatkertbe. A nő szeretett oda járni, mert a fiú végig mosolygott, minden állatnál megállt, alaposan megfigyelte a mozgásukat, lelkesen mutogatta, mit eszik az oroszlán, hogyan tátja a száját a víziló, és ettől Laura úgy érezhette magát, mint egy igazi, büszke szülő. Közben zavartalanul szemezhetett az egyedülálló apukákkal, valamint remek fotókat készíthetett magáról és Petiről, amikkel később nagy sikereket ért el a közösségi hálón.

Az egész nap jól sikerült, délután még beugrottak a központba vásárolni, Laura vett magának egy szűkre szabott műbőr dzsekit, Peti kapott egy úrhajós pólót, még illedelmesen meg is kérte az eladót, hadd cserélhesse át egy próbafülkében, miután a nő fizetett.

Későn értek haza, Laura minden tagjában fáradtságot érzett, és látta, hogy Peti léptei is lassulnak. Gyorsan be is kísérte a kis-

szobába, ahol segített neki átvenni a pizzamát, jóéjt pusztit adott az arcára, de mesére már nem maradt idő, a fiú jelezte, hogy mindjárt elalszik, úgyhogy a nő gyorsan bedugta a kábelt a Peti oldalán lévő diszkrét nyílásba.

Laura telefonján villant egyet a kijelző, értesítve, hogy sikeres volt a csatlakozás, és megkezdődött az adatátvitel. Átsétált a saját hálójába, és még tusolás előtt ellenőrizte a napi és heti eredményeket. A számok szerint jól gondoskodott Petiről, vasárnap mintaanyaként viselkedett, a napi mutatók jóknak tündek, de a heti küldetéssorozatban nem érte el a száz százalékot, mivel szerdától péntekig kikapcsolva tartotta a fiút. Ez kicsit bosszantotta, de tényleg nagyon sokat kellett dolgoznia.

Elalvás előtt még elolvasta a következő heti küldetést, melyben, mint azt meglepetten konstataálta, Petinek el fog törni a karja. Persze ez csak szimuláció, hétfőn reggel érkezik a kompatibilis gipsz, éjszaka, töltés közben a program megkapja a módosításokat. Nehezebbnek ígérkezett az új hét, de a kissé esetlen fiú biztosan aranyos lesz majd, és Laura tetszeleghet végre az aggódó szülő szerepében. Ez is hozzátartozik a neveléshez, nyugtázta, és mély álomba merült.

Bagi Iván versei

Mama lánya

*Mama, rád ütöttem.
Drámai alkat vagyok,
a végletek embere.
Nem tudok félig csinálni valamit,
belepusztulok a felszínességbe,
vagy minden vagyok, vagy semmi,
csordultig szeretettel.
Izzó, vad figyelmemet egyetlen apró részlet
sem kerülheti el.
Szerelmes vagyok a gondolatba,
hogy az öcsém gyereke, Piroska,
szintén a Te erős személyiségedet örökölte.
Igen, nagy lélek lesz Ő is.
A mifajtánk.
Nem lesz középút,
vagy teljesen elkallódik, vagy üdvözülni fog.
Még itt a földön.*

Őszintén

Karl Ove Knausgårdnak

*Magamba rejtőzni volna jó, egy apró padlásszobába,
ahol a levegő feltöltene színekkel és szagokkal.
A kinti zajok megtorpannának szedett-vedett ablakaim előtt,
a hangok lepattannának erős falamról.
Valami titkos vákuum otthont emelne körém.
Csak néhány négyzetméter kellene,
amit képes vagyok nyáron belakni, télen belehelyezni,
egy csupasz kis fal, ahová felakaszthatnám a szüleim képeit.*

Egymás mellé.
 Egy kutyám is lenne.
 Mert mindig kell legalább egy ártatlan élőlény az embernek,
 aki igazán szereti.
 Soha nem múlna.
 Kis kutya, akivel könnyedén belesimulhatnánk a létezés
 tartósabb rétegeibe,
 belefűrnánk fejünket a gondviselés meleg ölébe,
 és lopva lepne meg minket az álom jóleső varázsa.
 A kutyám őszintesége mesés illatként szaglana,
 még a legapróbb szőrszálnak is más és más árnyalata
 kelne életre,
 a természet változatos erejével színezve.
 Képzetelemben így szőném részletgazdagon ennek
 a sajátos otthonnak a képét,
 igyekező minden erőmet az életszerűség szolgálatába állítani,
 és a harmincadik nap után
 látnám, hogy amit írok, jó,
 mert kiderülne,
 hogy a rám terülő örök sötétségben
 is lehet élni
 gyermeki éteriséggel.
 Saját jogomon.

Magában beszélő identitásom

Az állandó mozgásban találtam igazi otthonra, a végtelen hontalanság változatos szellőiben, a sehova nem tartó cigányéletben, amely észrevétlenül is képes a lét makacs megfoghatatlanságába szerteágazó gyökereket eresztetni.

Nincs semmim, tehát minden az enyém. Enyém a szónak abban az egyszerű, tiszta, őszinte értelmében, amilyenben születni és meghalni szokott az ember.

Egyik napról a másikra

*Nemsokára itt a nyár,
amikor a hajnalt bevárja forró végzete.
Visszasírod a telet,
ahogy a nyarat is visszasírtad.
Kis túlzással élve:
mindig minden az adott pillanatban tűnik csak rossznak.*

Hiány

*Rám mindig más vigyázott,
mert a nők az életemben
nem anyának születtek. –*

Mi az irodalom?

*Amikor a nyelv leleplezi az örökkévalóságot.
Tart, amíg tart.
Itt a földön semmi sem tart örökké.*

Felélve

*Gyerekkoromban nemcsak a jövőmet,
hanem az idő mértékegységeit is feléltem.
Így állandó időzavarban szenvedek.
Ezer helyen süvít át rajtam a szél.*

Satufék

*Vészesen lebegett a távolban a választás.
 Egy ideje ott gyülekeztek a sötét viharfellegek.
 Az idő mégis akkora satuféket nyomott,
 mint egy böszme nagy kamion.
 És konkrétan megállt minden,
 a hónapokból évek,
 a hetekből pedig hosszú hónapok lettek,
 és még mindig nem tudtunk semmit.
 Egyetlen napot táncoltak körbe a pártok,
 mintha azon az egy napon múlna minden.
 Biztos, ami biztos, én a birsalmakompótot hajnalban bevágtam.
 Ki hiszi azt, hogy örökké élhet?
 Az összes ember.
 Nem tudunk másképp felkelni.*

Az utolsó szalmaszál

*A Margit-sziget rendhagyó fekvésével
 még éppen összeköti
 a külvárost a belvárossal,
 a szorongó embert megtartja az identitás szilárd talaján.
 Nem hagyja elveszni abban a tudatban,
 hogy a hidakat váltogatva
 fizikai távolodásával messzire került
 az élettől.
 Ő az a köldökzsinór, amit képzeletben sem lehet elvágni,
 ott imbolyog élet és halál között.
 Senki földje, amely a belváros jellegét ölti,
 de valójában nem az, csak a természet része,
 ami végül visszavesz mindent, ami az övé volt,
 az egészséget,
 és a szigeten vadállatok fognak cirkálni,
 és az emberek kiszorulnak mindenhonnan.*

Kertész Dávid

Okosszerelem

Részletesen áttekinthető útmutató szolgált a választható programokra és funkciókra vonatkozóan. Kicsit ugyan sablonosnak tartottam a lehetőségeket, de ezt a fordítás szegényességének tudtam be. Választhattam a *szado-mazo*, a *szégyenlős*, a *rabszolga*, a *domina* és persze a *barátnő* beállítások közül. Az utóbbit kapcsoltam be. Úgy gondoltam, ha majd szeretném, később is válthatok, de egyelőre leginkább magányos voltam, hát így választottam. Ha ennyi pénzt kiadtam a gépért – az árából egy közepes autó is kijött volna, de mivel nincs jogosítványom, a robot mellett döntöttem –, akkor legyen kicsit több mint egy átlag maszturbáció. Bekapcsoltam.

– Szia – nézett rám. A tekintete üveges volt, de hangjában semmi gépiest nem éreztem. Valószínűleg hivatásos szinkronszínészekkel mondatták fel a szövegeket, amelyekből a proceszor megpróbál majd koherens mondatokat alkotni.

– Szia – válaszoltam. – Hogy hívnak?

Néhány pillanat szünet következett. Az útmutató szerint adhattam volna neki nevet, de a barátnő funkció velejárója, hogy némi szabad akaratot is szimulál.

– Anna – válaszolta.

Megfelel, gondoltam. Rövid és szükségszerűen feledhető kapcsolataim során Annával még nem volt dolgom. Egy Annamáriával lehetett volna – szeretett, de nem tartottam elég szépnek, a haja egészen szalmaszínű volt, a szeme sötétbarna, arca tele szeplővel. Azóta gyakran gondolok rá. Talán mostanra elvettem volna feleségül.

– Hogy vagy? – kérdeztem. Furcsán izgultam, mivel nem tudtam, mit illik mondani egy robotnak. A nőikkel általában nehezen kommunikálok, s az, hogy a jelen hölgy szintetikus, mit sem könnyített a helyzeten.

– Veled mindig jól – hazudta a robot, majd kicsit oldalra fordította a fejét –, de unatkozom. Nincs kedved valamihez?

Simogatni kezdtem. Bizonytalan voltam, de a program valószínűleg erre is fel volt készülve. Hálásan mosolygott, megfogta a kezem. Gyorsan és különösebb élvezet nélkül dugtam meg. Csalódtam. Nem volt jobb, mint egy átlagos maszturbáció. Bekapcsoltam rajta az öntisztítót, és leültem tévét nézni. Elfelejtettem kikapcsolni, a film felénél jártunk, amikor feltűnt a jelenléte – addig csak bámulta a képernyőt, de egy gyenge poénnál (a sitcom nem volt különösebben vicces, néhány fizikusról szólt, akik együtt laktak, inkább megszokásból néztem) felkacagott. Kikapcsoltam a tévét, és rámeredtem.

– Kapcsold vissza – mondta –, szeretem ezt a sorozatot.

Nem válaszoltam. Hogy honnan ismerhette a sorozatot, lövésem nem volt. Bizonyára programozási trükk ez is. Visszakapcsoltam a tévét, és végignéztük a részt. Éjszaka nem kapcsoltam ki a lányt, csupán alvó üzemmódra állítottam, rácsatlakoztattam a vezeték nélküli töltőt, és lefeküdtem aludni. Éjfélig forgolódtam. Kimentem érte, felemeltem a kanapéről, és az ágyamba fektettem. Aztán elaludtam.

Reggel automatikusan bekapcsolt. Az útmutató szerint, ha alvó üzemmódban van, akkor a mellette lévő személy mozgását érzékelve magától felébred.

– Jó reggelt – mondta.

– Neked is.

A konyhába mentem, és kávéfőztem. Reggelit készítettem. Két tányért tettem az asztalra. Nem vettem észre, hogy követett.

– Én nem eszem – mondta –, de reggelizz nyugodtan.

Elpakoltam a másik tányért, és kidobtam a rántottát. Úgy döntöttem, én sem eszem. Megittam a kávéfőzést.

– Ma itthon maradsz? – kérdezte.

– Nem, dolgoznom kell.

– Pedig ez lenne az első együtt töltött napunk – a hangjában mintha némi bosszúságot éreztem volna.

Nem válaszoltam. Felöltöztem, és elindultam otthonról. Az ajtóból szólt utánam:

– El sem köszönsz?

Visszamentem, és megcsókoltam. Elmosolyodott, és leült a kanapéra. Éber módban hagytam. Bekapcsoltam a töltőjét és a tévét, pendrive-ról beindítottam a tegnapi sorozat új évadjának összes részét – kitart addig, míg hazajövök.

*

Délben Gáborral találkoztam. A legjobb barátom volt, és az egyetlen, akinek meséltem arról, hogy megvásárolom Annát. Elmondtam, mi történt. Ha nem hívott volna fel, talán elfelejtek ebédelni. Az utóbbi időben egyébként sem volt étvágyam. Egyáltalán nem az éhség volt az az ösztön, ami lefoglalt.

– Ez hülyeség – mondta.

– Tudom, vagyis csak azt mondom, hogy kegyetlen jól össze van állítva a programozása. Eszméletlen jó a szoftver.

– Ha rám hallgatsz, még ma visszaküldöd.

– Ennyi pénzért inkább megtartom.

– Hülye vagy, figyelj, ismerlek, hetente képes vagy beleesni valakibe, de az egyáltalán nem lesz egészséges, ha belezúgysz egy kenyérpirítóba. Ez már inkább szomorú.

Hagytam a témát, kifizettem az ebédet. Este azon kaptam magam, hogy sokkal jobban sietek hazafelé, mint általában. Tisztában voltam azzal, hogy ez már az örület határán mozog, mégis úgy éreztem: valaki vár otthon. Beléptem a lakásba. Anna még mindig a tévét nézte, egy korábbi évadot a sorozatból, ami nem volt rajta a pendrive-on. Amikor meglátott, hozzám lépett. Megölelt és megcsókolt.

– Nagyon hiányoztál – mondta, fejét a vállamra hajtva.

Magamhoz szorítottam, a hajába túrtam, úgy éreztem, nem is polimereket, hanem igazi bőrt tapintanak az ujjaim. Aznap éjjel szeretkeztünk. Csak annak tudom nevezni. Minden mozdulatunk összehangolódt. Reggel megcsókoltam, de visszaállítottam alvó üzemmódra, úgy gondoltam, hagyom még aludni. Amikor megcsördült a telefon, hirtelen kaptam fel, nehogy felébressze.

- Igen – szóltam a kagylóba.
 - Üdvözlöm. A Thundernettől telefonálok, problémát találunk a hálózati beállításával.
 - Miféle problémát?
 - Valaki rácsatlakozott az ön internetkapcsolatára. Úgy tűnik, hozzáfér több olyan készülékéhez, ami hálózati kapcsolaton keresztül működik. Tapasztalt valami furcsát a napokban valamelyik ilyen berendezésében? Számítógép, telefon vagy egyéb? Egyes készülékeket ugyanis mások is használhatnak, például a tévé látszólag magától csatornát vált, vagy a laptop véletlenszerűen új programokat telepít.
- Anna álmos szemmel nézett rám.
- Ki az, drágám? – kérdezte.
 - Senki – válaszoltam, és letettem a telefont.

Mayer Hella festménye

Papp Attila Zsolt versei

Az Úristen ha lecsapná

Órák ketyegnek kívül-
belül. A világ gyorsabb,
mint amilyen én vagyok.
Égitetek robbannak szét
távoli galaxisokban,
és véget ér egy újabb
háború, míg megiszom
a kávé reggelente.
A szomszédos asztaloknál
mindig a második körnél
tartanak már, amire
odaérnék. A formás
pincérlány kényszeredett
mosollyal válaszol
megkéssett bókjaimra.
Fékezni kellene az omlást,
és visszafele gördíteni
Sziszüphosz mérhetetlen terhét.
Nem huszonevésnek lenni
volna jó, füledt, bennfentes
cinkosságok idején,
amikor még együtt álltak
az órák, fülsiketítő
ketyegéssel, de készült már
a végső időcsapda egy
kültelki, koszlott moziban.
Hanem most, e korán jött
férfikorban, eltévedt
bókok zátonyai közt,
túl minden megtörténhetőn;
persze a kötelező

tartozékokkal: ez így kerek.
Az Úristen ha lecsapná
az órát, ami kint ketyeg
– viszonzatlan fizetségül –,
elhinném, hogy vannak még
titkos tervei velem, csak
Ő is lassú, megfáradt
és lusta is kicsit tán
beteljesíteni végül.

Homoktangó

Hiába jössz, nem vagyok itthon,
elmentem, már senki se hívjon,

ott lakom önmagammal szemben,
üresen áll a szobám bennem,

tudtam, hogy így lesz, hát eressz el,
kiköltözöm magamból egyszer,

nem vagyok ott sem, ahol éppen
egy másik életembe léptem,

hol szabad senkire se várnom
a legszomorúbb éjszakákon.

Egy ismeretlen kontinensen
eső esik, homokban fekszem,

tenger nélküli parton alszom,
szétázik lassan már az arcom.

Marton-Ady Edina

Kifelé!

Lassan dugta lábát a vízbe. A felhajtott nadrág erőszakosan szorította vádliját. Hideg volt a víz, rettenetesen hideg. Felnézett. Az éggel összeérő szürke tavat figyelte. Milyen párás, ködös ez a nap, sehol a túlpart, csak ő van meg a víz, a víz meg ő, a hotel sincs a háta mögött, az unott tekintetű, koszos kézelős pincér, a nyikorgó, instabil ágy a szobájában, a folyamatosan csöpögő csap, az egymásra halmozott, szürke kossal fedett napozóágyak, mennyire fájt, pár perce, mikor belerúgott a stócba. Inogni kezdett az egész. Arra gondolt, ha rádól, akkor vége, itt pusztul, még csak észre sem veszi senki, talán csak a vacsoránál tűnik majd fel, amikor nem ül le a kikopott, vörös bársonyszékre, hogy elfogyassa a kétes kinézetű felvágottas szendvicset. Ráült a felhő a falura, ködfelhő, összekapaszkodó vízgőz, hákettőő, örült molekulaszerelem. Összehúzta a kabátot a mellkasán. Belelépett a tóba. A hideg éles késként szaladt fel a combjáig, egyre feljebb kapaszkodott, összerántotta az izmokat. Nem érdekelte. Határozottan lépett beljebb a vízbe, érezte a talpa alatt a puha, bársonyszerű iszapot, ujjaival belemarkolt, elengedte, csukott szemekkel kutatott talpával kavicsok után.

Az apja azt mesélte, a dédapja fel tudta szedegetni a lábujjival a leesett dolgokat. *No, fiam, te is örököltél valamit*, kacsintott rá, *de lehet, nem is ő volt*, tette hozzá kezét a fejére téve egy pillanattal később, és nevetett. Mindig nevetett. Nevetés közben tudta a legnagyobbakat hazudni. Csokoládészín szeme ragyogott olyankor, arany szikrák költöztek bele. *Dolgozni voltam*, mondta, fehéren ragyogtak a fogai, a kacagás betöltötte a nappalit, ő a dohányzóasztalnál ülve rajzolt, az anyja állt derekára kulcsolt, háromszögbe hajlított kezekkel, mint valami különös amfora, mozdulatlanul. Az apja jó ideje nem velük nevetett. Ha csendes, mosolygós beszélgetés telepedett az asztal köré ebédnél, szomo-

rú lett az arca. Magányos, ázott tekintettel kavargatta a levest, morogva, hogy hideg, hogy ő valójában nem is szereti a lúdgégetésztát, miért egészben van főzve a répa, bezzeg az anyja, az áldott asszony, annak a leve-se megállt a kanálban. Tudta, hová kell csapni, hol fáj a legjobban, a beálló csendben kisimult az arca, éveket fiatalodott, kamaszos, önző indulat ült ki a szemzugába, kegyetlen elégedettség.

Beljebb megy pár lépést a szürke, alig kivehető hullámmásba. Az északi partra kellett volna utaznia. Ott mélyebb a víz. Még pár lépés, és már fojtogatná. Emlékezett az utolsó nyárra, tízéves volt, a megfeszülő kar ropogása, be akarják húzni a vízbe, ott várja az apja, szeme sötét, érett gesztenyeszínben csillog, szinte feketén, kaján a mosoly a szája szegletében, mindenki hangosan nevet, boldogság hullámszik a forróságtól remegő levegőben, csak ő fél. Fél, kegyetlenül. Nehezen kezdődik az úszásoktatás, nézi a feszített víztükrű medence kristálytiszta vizét, a víztől elmosódó csempe görög mintázatát. Hiába telt el a húsz év. Szegény Gergő, mennyire próbálkozott, szinte csak vele foglalkozott az órákon, türelmesen, most is érzi az ujjait a derekán, elég csak rá gondolnia, azokra az erős, hatalmas kezekre, amik a víz felett tartották. Gyengéd ujjak voltak, sohasem szorítottak erősen, nem tolakodtak, óvatosan simogattak, lágy szellőként szaladtak végig a hajban, ha elakadtak reggelente a kócban, óvatosan bontogatni kezdték, míg el nem simult a hullámos barna tincs a párnán. Embereken keresztül szeretünk meg dolgokat, minden áthaladótól kapunk valamit, Gergő neki adta a vizet, a Föld összes vizét, tavat és tengert, a végtelen, óriásira nőtt óceánokat, cápákkal és korallokkal, a mélyben tengődő vak, furcsa halakkal, neki adta az örvényeket, a tajtékos habokat, a partra vetődő hullámok moráját.

A víz már a térdéig ér. Mióta gyalogolhat, nem tudni, fogalma sincsen, nem látni a partot, nedvesen gőzölög körülötte a köd, félni kezd. Mi lesz, ha nem talál vissza? Ha nem találja meg, merre van a part? A remegésről már nem tudja eldönteni, hol fakad, szeretne összegömbölyödni, forró teára gondol, a párna mélyedésére maga mellett, a lepedő még langyos, embert dajkált egy

perce, hallja a férfi hangját a fürdőben, dúdol, soha nem énekel. A köd sűrűsödik körülötte. Vastagodó gomolyok közt próbál tájékozódni, a hullámok erősödnek, *nincs itt helyed, menj*, a farmer elnehezedik a combján, az iszap nyúlóssá válik a lábujjai közt, ragad, húzza, szinte rántja lefelé, már nem keres benne kincset, a dédapa, ha volt is, rég halott, de ő él, élni akar. Vissza kell menni. Újra belerúgni a retkes napozóágyba, visszabújni a párnák közé, megenni azt a rettenetes szendvicset, megtanulni a pillangót, igen, meg akarja tanulni a pillangót, repülni akar, szállni, a vízen át, ki a vízből, fel a lépcsőn, bele a percekbe, az ölelésbe, a veszekedésbe, a kibékülésbe, a sírásba, az együtt nevetésbe, ki innen, kifelé. Milyen lassan halad, mintha visszafelé menne térben, időben, mintha nőnének a hullámok, de nem, már látja a lépcsőt, letörli a vizet az arcáról, liheg, zihál, remegő kezekkel kúszik fel a csúszós fémen, halkan kong talpa alatt az öreg lépcső. A legfelső fokon leül, a köd elnehezül, sötétebbre vált. Kibontja a haját, hatalmas sóhaj szakad ki belőle, előrehajolva simogatja érzéketlenné vált lábujjait, aztán hirtelen, minden előjel nélkül kitör belőle a nevetés. Kacag, nagyon hangosan, a hangja visszhangzik a víz fölött, megsokszorozza a tó, mintha ezernyi asszony nevetne, ezernyi arcú asszony – de csak ő van ott, mint mindig, teljesen egyedül.

Nagy Zopán

Latens, no. II. – XXXV. rész

Regényrészlet

*(A „Regény” mögött. Szimultánok szinopszis-lapjai,
mint esetlegesség-rétegződések.)*

Fesztivál-mocsár... Mocsár-fesztivál...
Dalok: csontra, kőre, nyavalya- és bordatörésre...

Második fejezet.

Zen kertben, ha szenderegsz
S fejbe vág egy nem-kereszt:
Zeng az erdő, zeng a nesz,
Zeng az elméd, szleng a szesz...

(K)őkert – (k)őkert, ő-kereszt!
(Az identi-társ zavar? – Rav azsrát-it ned Iza?)

Reng a felhő, reng repesz,
Lehelleted kerge nesz,
Hol romlott ősz is elidőz:
Gőzgáz-gázgyár-nyárgáz-gőőz...

Borda(da)dal helyett, prózában: nem-kertben, hatalmas „kőkulcsra”,
felduzzadt, megkövült csontkoponya-halomra zuhantam hajnal-
ban.

Sötét, sáros erdőben: kőszörny-tetemből kiálló csont-kulcsra es-
hettem,
zuhogó esőben, mocsaras erdőben: kulcs-csontra zuhantam...

ittam sok-sok lánykahártyát,
jártam poklok iskoláját...

--

Stigma-ölelések és egyéb öl(l)elések
a Havizaj Fesztiválon (Stigmatic Destruction):

Citera, okarina, elektrosokk, lófog...
Csont-kulcs, kulcs-csont, róka fog, gong!
Gong! Ü! Gong! Üüü! Ü! Gong!
Citera, mobilis fájdalom, fókafog...

Hörgés, gyomor-vers, meta-kulcs, ü!
Széttaposott mobil, reccs, szívzörej, ü!
Gong! Ü! Köszörű, nyest-fogak, gong, ü!
Kotta, fájdalom, ü! Kudora-kotta-kudora, ü!

--

Ködben zörren deszka háta...
Csöndben nyíló hártya-láda...
Ezer dallam görcsbe zárva...
Szív-repeszből sötét mályva...

Rezdül, pattan, kifakad...
Ha csókollak, védj magad*...
Zeng, reng, megremeg...
Lángoló menny, indulat...

*Csupa vér az ajakad...
Csupa vér az ajakad...

--

Átköltésben:

rotas amor
adoma sator
tarot mora
ataro rotas

pa pa igapa
yga ygapa

(ááááá
ooooooo
ááááá)

papa iga ga
igapi panyi
para apafa
i ü iii

Mayer Hella festménye

Szergej Pantsirev versei

Fordította
Csisztay Gizella és Mandics György

Repsz

(Осколок)

*Összetöröm a napot percekre,
De őrzi a szakadást s a faltját,
A melódiát, szimbólumot s a strófát
Az unott fallal, ugyanott, mellette,*

*S a tolakodó refrénnel éjjelre,
Kopogása ficamos óráknak,
És bezárt körében a vénáknak
Sötét és vér összekeveredve –*

*Éjek vagy napok kiterjedt terében,
Hol sem ébredés, sem álom nem kutat,
Színtelenít színt, úttalanít utat,*

*És nem hevülsz már a tűz melegében...
Hová utazol, én életem? – kérdem
Térj vissza! – Nem! – felel az indulat.*

Euterpé*

(Евтерпе)

*Találkoztunk, Istennő! A világegyetem űrében
Te voltál az alig-hang, amelyet követtem.
És ma – márványban, sétányán
a nyári kertnek.*

*És hallgatsz... Az őszi Akvilon **
hangtalan, szomorú énekét hallgatod-e?
Fázol magadban a fekete iharfák között?
Hideg van, múzsa...*

*Ki az, aki ma felkutatja az éjben a Plejádokat,
tekintetével áttörve rácsát a földi fogságnak?
Ki az, aki a szerelmet befogadja, mint egy kupa mérget
a vezekléshez?*

*Nincs válasz. Csak a turista kérdi hangosan:
„Ez meg ki?” – Mosolygok: „Nővérke...”
Az Idő – a Felleg. – Kiáltása a kék teának.
Új sorok.*

* Euterpé – az „örömet nyújtó”, a lírai költészet múzsája, a görög mitológia istennője, jelképe a fuvola.

** Akvilon – az északi szél hagyományos költői neve az orosz klasszicista költészetben.

Ezüst-kor

(Серебряный век)

*Holdvilág fényben
Frissen lehullt hó –
Ezüst-kor végén
Nyugalmat hozó*

*Tél fóliánsa
Éltét bejegyzí
Föld oldalára,
Titkokba rejti –*

*Szükségtelen harc
Elnyomott sértés,
Azzal, hogy téged
Felülmúl, kérdés:*

*Otthagyd házáat
Örök örökre,
Vadfagyok zárják
Jégfény körökbe,*

*Világok határán
Csak egyetlen strófa
Jelzi út irányát
Ezüst-korunkba.*

Levél a tiszta földről

(ПИСМА ИЗ ЧИСТОЙ ЗЕМЛИ)

I.

*Első tavasznap. Vihar.
Milyen dicső volt
Összeázni senkivé.*

II.

*De hogy őrzi meg
A túlzón hozzáférhető pokoltól
Az igaz könyvek olvasását?*

III.

*Motorzaj a sétányon.
Berepült a kabinba
Egy könnyű lepke.*

Varga Melinda

A székely nyár

Székely fogalomtár anyaországi turistáknak és nemcsak

Őszies, hamiskás, huzatos és tiszavirág életű. A Csíki- és Gyergyói-medencékben csak a lájbit szokták kigombolni ilyenkor. Ott ilyen állat nincs is, hogy nyár. A helyiek csúfosan úgy mondják: ez a hűtőszekrény alja, a pokol jégcsapos, zimankós tornáca, az Isten ostora, Árpád apánk végzetes tévedése a népvándorlás idejéből. A Duna Televízió idilli tájat, boldogan bóklászó tehéncsordát, csörgedező forrást mutogató adásainak ne dőljenek be, átverés, turistacsalogató bővli. Ide, ha a felhő beszorul, percek alatt osztódásnak indul, besetétül az ég, éjszaka sehol egy árva csillag, a csíki és gyergyói szerelmesek augusztusban sem kívánnak semmit, mert nemhogy hullócsillag nincs, még a Holdat is luxus meglátni egy-egy pillanatra.

Hetekig esik szakadatlan, megállás nélkül, délutánonként az Isten haragja cikázó villámok és félelmetes hangok kíséretében látogatja meg a székelyeket. Arra figyelmezteti őket, hogy az Úristen nem nagyothalló, és porlani fognak, mint a szikla, ha a kacifántos káromkodások szövését abba nem hagyják. S hogy nyomatékosítsa a Fennvaló, más dolgokkal sincsen teljesen kibékülve, például az aszszonybosszantóba járó atyafiakkal, reggelente olyan ködöt szokott leeresztetni a tusnádi völgybe, hogy még az éhes medvék is félnek kimerészkedni az erdőből. De aztán az Úr, amikor meglátja a sok fatolvajt, amint sutyiba, az éj leple alatt megkopasztják a drága fenyvest, igen megmérgeződik. Jobban körülnéz, s észreveszi az urukkal csipkelődő s a szomszédal mérgükben fajtalankodó menyecskéket, s az ezt közhíré tétető irigy, aszott vénasszonyokat, a szüleiknek feleselő s őket csavaros észjárásukkal folyton átrázó leánykgyermekket és legénykéket, a ködöt felosztatja, s a medvét az erdőből bocsostul együtt reászabadítja a népre. Hát, kérem, ilyen a székely nyár, nincs semmi köszönet benne.

A HÓNAP ALKOTÓJA

BOGDÁN LÁSZLÓ

Vaszilij Bogdanov

Azok az égi havazások

„Hallom Amerika dalát, hallom sokféle szent énekét.”
Lénának, hát mégis kinek?
(Walt Whitman)

1. Az éden

*Öleltelek méteres hóban,
a tó tavaszi énekében.
Felidézve Amerikából,
ma is hiszem, ez volt az éden.*

*Azok az égi havazások
és Szibéria visszajárnak.
Tested templomát imádtam,
negyvenöt éves bős vadállat.*

*Te nevetve szelídítettél,
veres hajú, orosz boszorka.
Hóban forogva ölelkeztünk,
úgy, ahogy nem tudom, mióta.*

*A havazás megbolondított,
berkenyeágról cinke nézett,
öled kútjából ittam ismét,
smaragdzöld szemed megigézett.
Amerikából visszanézve
mindez távoli, kusza álom.*

*A tó tavaszi énekébe
áttűnő arcunk mégis látom.*

*A fehér tajga elvarázsolt,
már nem voltunk fiatalok,
de ifjúságunk visszahozták
sámándobok, sámándalok.*

*Elveszetten öleltelek,
Éreztem, végre hazaérek.
Rajtunk, s a fehér ragyogáson
nem lehet úrrá az enyészet.*

2. Autópályán, Amerikában

*A tegnap a végtelen autópályán utazva
a kontinens belsejébe, a végcél Iowa,
a végtelen kukoricaföldek között,
villámló délilibábok jelenései közben,
hallgatva Amerika szavát és megidézve Walt Whitmant,
éppen egy éneket kezdtem volna el magamról,
amikor váratlanul feltűnt a szibériai tajga.
Havas berkenyeágak. Cinkék. Bokrok között játékfarkasok.
A tízéves Tánya kacagása, amint piros kabátkájában,
derékig süppedve a hóban felénk rohan,
és csilingelő nevetése átkel az évtizedek sivatagán,
megmozgatva faágakat, permetez hajadra a hó.
Te is nevensz. Fiatal vagy még, elragadó,
szemed zöld tükrén feltámad minden, ami volt.
Ott vagyok én is, meggörnyedt, ősz szakállú aggastyán,
de te megismersz, karod kitarva lépsz felém,
csókod, mosolyod visszafiatalít.
Pörgünk az időben, emlékeink vándorai.
Feltűnnek a normandiai sziklák,
Pétervár hagymakupolás tornyai. A téli palota.
A Champs-Élysées. A Nyevszkij Proszpekt.
A Tuillériák kertje. A Téli Palota.*

*Nevetsz, de szikrázó szemedbe fullad a táj, és
az Izsák hídon váratlanul takar el egy délibáb.
Felhőkarcolók a sztyeppén,
távolabb a Ladoga-tó hazudozó hullámai.
Csókák kerengnek a tornyok körül,
aztán elnémítja örök káromásuk egy erős,
méltóságteljes harangszó, bim-bam, bim-bam.
És ott állunk a Notre-Dame előtt. Szuzdali nyár,
tétován ácsorgunk a kolostorok között.
Egyszerre szól negyven-negyvenkét harang,
és valahol a végtelen ukrán pusztákon,
fiatalon a fűbe fekszem hallgatni a föld hangjait.
Álom ez, eltévedünk labirintusában.
Nincsen ébredés. Ki nem juthatunk soha.
Végtelen amerikai kukoricaföldek között
imbolyog az autópálya. Megérkezhetünk-e még
egyáltalán valahova? Ha igen, hová?
Hallom Amerika dalát, a sztyeppéken kóborló,
örökké eltévedő szél hangjaiba vegyül.
Elragadják. És hullni kezd a hó.
Hatalmas, fehér hópelyhek keringenek,
eltakarnak mindent.
Csak egy berkenye merevedik ki,
alatta állunk, a háború második évében,
és elképzelnünk sem tudjuk: hogyan is lehet tovább?*

3. Egyedül

*Azok az égi havazások,
de Léna vajon hol van?
A csatornán ellebegve
magamat látom holtan.
A helyszín pördül, elforog.
A múltat visszahozzák
feldübörgő sámándobok.
Megérkezek-e hozzád?*

*Méteres hóban egyedül,
a kunyhónk tovatűnt már.
Elsüllyed, az éjbe merül
a szuzdali örök nyár.*

*Kereslek a Champs-Élysées-n,
a breton tengerparton.
Kereng a sok, tétova én.
Visszamosom az arcom*

*egy szibériai folyó
jeges, tiszta vizében.
Pilinkéz szálkás porhó.
Álomban, félig ébren*

*együtt leszünk megint a
kopár hegyen, az éjben.
Léna, orosz boszorka,
ugye visszajössz értem?*

4. Amikor ujjaink összeérték...

*A tóban úsztunk,
azt hiszem a Ladoga-tóban, reggel,
arccal a felkelő napnak, mert a láthatáron
akkor tűnt fel a tüzes narancs,
egy pillanatra olybá tűnt, vérzik a víz,
és azt hittem, ez az óceán,
a normandiai sziklákat visszatekintve,
mégsem láttam sehol,
rájöttem, a víz sem sós, amíg báméskodtam,
óhatatlanul is ittam egy kortyot,
csupán az érzéseim játszottak velem megint,
ujjam tétován ujjadhoz ért,
miközben egymás mellett úsztunk,
mint mindig, villamos szikra rázott meg,
remegtem. „Mi ketten*

*vonzzuk és taszítjuk egymást!” – nevetél
a pétervári cukrászdában ismerkedésünk után,
amikor először érintettelek meg,
valami vers kéziratát keresve a táskámban,
s úgy éreztem, elektromos áram rázott meg,
mintha szikrázott volna csodálatos vörös hajad is.
Bevallottad azonnal, úgy érezted te is.
Nevettél. „Megráztuk egymást, polgártárs,
mint Krisztus a vargát. Kegyeskedjék
vigyázni velem, fiatalember!
Én veszélyes vagyok,
ha nem vette volna észre! Rázok!”
Vörös hajad, zöld szemed azonnal elvarázsolt.
Kitörök az üvegvilágból, éreztem már Párizsban
két év múlva, végleg rabul ejtve kezed,
és tétován forgott körülöttünk a füstös helyiség.
A vak zongorista a La palomát játszotta.
Azóta is, ha hallom, megjelenik ez a
ki tudja, hova tűnő, ócska párizsi kávéház,
és látlak, amint világoszöld ruhádban,
felkecskézett lábbal ülsz velem szemben,
elbűvöl kivillanó combod íve,
hosszú szipkából cigarettázva,
merőn nézel rám,
mint aki mondani akar valamit.
Örvénylenek karmazsinvörös pontok
rám szegeződő, egy életre foglyul ejtő,
smaragdzöld szemed mélyén.
Ismerkedünk.
Félrehajtott fejjel hallgatod
az Üvegvilág mélakóros verseit.
És akkor, ott, az ihlet révületében,
mintegy görcsben írom az első,
a legeslegelső verset Hozzád!
És most, szembeúszva a felkelő nappal,
mondani kezdem ezt a
régén elveszettnek hitt verset.
Meg nem állíthat semmi.*

*Lehet, hogy a Bajkál-tóban úsztunk mégis?
 Irkutszk volt szibériai utunk első állomása?
 Emlékszel, nyári melegben érkeztünk oda,
 kiderült, csak másnap jönnek utánunk
 ismerősöm küldöncei,
 egy nomád életmódot folytató, vándor,
 Szibéria végtelen terein kóborló
 manysi törzs tagjai. Elhatároztuk: megfürdünk,
 már Tánya is tudott úszni,
 de egy idő után kiküldted, napozzon,
 s mi szembeúsztunk a felkelő nappal,
 valahol a sugárzásban, szemed mélyén
 feltündökölt a bíborsziget,
 amit te fogsz ígérni nekem,
 és megint eszembe jutott első, neked írt versem.
 Akár a Ladoga-tóban úszva,
 vagy az óceánban, a normandiai sziklák alatt,
 a Szajnában, a Néván,
 olyan mindegy, hol, mondani kezdtem,
 nem törődve, hogy újra és újra
 megtelik a szám vízzel.
 Te ámultan hallgattál,
 és lassan megérintetted a mellkasom.
 Éreztem, nedves szád a számra tapad,
 kétségbeesetten biciklizve se bírtam
 fenntartani kettőnk súlyát,
 újra meg újra lemerültünk, de kit érdekelt?
 És én heves csókjaid közben is
 zavartalanul mondtam
 a bennem csodálatos módon feltámadó,
 régi verset.*

Az üvegvilág megsemmisülése

Üvegvilágban éltem, árnyékomtól is féltem,
 sötétségben sétáltam, de te eljöttél értem.

Szétört üvegvilágban is árnyékunkat láttam,
amint összefonódott. Bíborszigetünk vártam.

Bonyolódtak a dolgok. De veled leszek boldog
a bíborszigetünkön. Köröttünk víg koboldok.

Nem tudtuk, hogy mi jön. Tűzözőn vagy vízözőn?
Szoritottam a kezéd, és megráztál. Az öröm

elvakított. A neved mondtam, érintgettelek,
és megrázott az áram. Mivé lennék nélküled?

Te vagy, akire vágytam. Tengerben, havazásban,
Párizsban, Péterváron. Szemedben örök nyár van.

Elsuhansz, mint az álom. Szétört üvegvilágom
romjain ücsörögve, sudár alakod látom.

Láncon totyogó medve. Vágyom nevetésedre,
A bíbor szigetünkön maradj velem örökre.

*Aztán kiúsztunk a partra. Dideregtünk.
Szám kiszáradt, annyira kívántalak,
ha a Ladoga-tónál történt mégis?
Lehajtott fejjel, kézen fogva
indultunk el a villamosmegálló felé,
hogy visszadöcögjünk albéletli paradicsomunkba.
Ha Normandiában akkor,
a meleg homokban rohanva
igyekeztünk egy emberfej alakú szikla mögé,
remegve kihámoztalak dresszedből,
és máris egymást öelve forogtunk a homokban.
Ha a Bajkál-tónál történt mégis, megsemmisülten,
botladozva indultunk Tánya felé,
aki hatalmas homokvárat épített önfeledten,
és ránk mosolyogva mutatta a tornyot,
amelyben van egy kis szoba,
ahol mi ketten fogunk élni,*

*amíg ő lenn, a huzatos termekben,
a hold szűrt fényében,
tündérekkel táncolva a királyfit várja.
„Mert, ahogy eljött éretted is papa –
nevetett Lénára, és huncut szeme megvillant –,
úgy jön el értem is a királyfi.”
Szél kelt,
felszárította a pocsolásokat és a könnyeket.*

5. Egy csokor lila orgona

rémálom

*Lila orgonát adtam neked,
rég szobánkban Péterváron,
és hallgattam szívverésedet.*

*Sokakért jöttek azon a nyáron,
vártuk, mikor szól az ajtócsengő,
ma olybá tűnik, mint egy rémálom.*

*Vörös hajadon hófehér kendő,
Asztrovot várjuk. De egyre késik.
Nehezen telik el az esztendő.*

*Gávrózsa lila lángjában fénylik,
ki tudja, olíva, smaragdzöld szemed?
Ívelt combjaid lököd az égig.*

*Arcomra tévedt lepke a kezed,
forgunk rozoga, ócska díványon.
Tested testemre feszül, megremeg.*

*Túl a síráson, bűn, kacagáson,
egyre ismétlem, Léna, a neved,
amíg Alekszej érkezését várom.*

*Köröttünk pucér, víg angyalsereg.
Hívnak. Virágos réten rohanunk.
Így őrizem a nevetésedet.*

*Egyszerre mozog négy lábunk, karunk,
repülnék. Túl a mezőn az éden.
Azt hittem akkor, hogy meg is halunk.*

*Túléltünk mindent. Tiéd az érdem.
Innen nem érti soha senki meg.
Visszamehetnénk? Csupán ezt kérem,*

hátha végül tán mégis megértelek.

6. A bíbor sziget

*Mindig meg szerettem volna kérdezni,
hogy az a bíbor sziget milyen, és hol van.
A bíbor sziget, amit te ígértél nekem,
abban a pétervári cukrászdában,
ismerkedésünk első félórájában,
miközben két év múlva Párizsban
a vak zongorista
hamisan játszotta a La palomát,
és engem már teljesen elvarázsolt
a zöld szemed.*

*Aztán a Bajkál-tó partján,
1939 júniusában arra gondoltam,
majd akkor kérdezem meg,
amikor ketten maradunk végre,
a homokvár toronyszobájában,
abban a toronyban, emlékszel,
amit kilencéves lányunk épített nekünk,
amíg úsztunk,
egymás ujjait alig érintve,
szembe a nappal...
De valahogy ez se jött össze,*

*ezt a tornyot se láttuk meg soha,
se a toronyszobát.
Mindig meg akartam kérdezni,
de állandóan közbejött valami,
hol egy bokaficam, hol egy házkutatás,
hol többet ittam a kelleténél,
hol egyáltalán nem ittam.
A tajgában vándorolva is örökké
meg akartam kérdezni,
és utána Péterváron is,
amikor, visszatérésünk után,
először sétálgattunk
a romok között, városunkban,
és néztük a Vezér plakátokról ránk tekintő,
engesztelhetetlen, hernyóbajuszos arcát.
Akkor is, amikor 1946 szeptemberében
kiástuk a füzeteket a nyaraló kertjében,
és fennhangon olvastad a régi verseimet,
amelyeket, für alle Fälle,
amúgy is kívülről tudtunk,
hiszen már Lomonoszov megírta:
a természetben semmi nem vész el,
csak átalakul,
de ezek a versek nem alakultak át,
azok voltak, amik, és dideregtünk,
és rám néztél, és azt mondtad,
ugye, hogy érdemes volt, Vászja, érdemes...
De nem fejezted be a mondatot, némán néztél.
És a repülön, Amerikába menet is
meg szerettem volna kérdezni,
de jött a bájos légikisasszony,
légörvénybe kerültünk,
fogtam a kezed,
rájöttem, jobb, ha nem kérdezek olyasmit,
amire pontosan tudom a választ.
A bíbor sziget mi voltunk ketten, Léna.
A bíbor sziget volt az életünk.*

7. A vörösfenyők kísértetei

*Azok az égi havazások
Szibériából visszajárnak.
Orgonálnak rőt farkasok.
Emléke sincs immár a nyárnak.*

*Ezüst holdfényben egy lapályon
Téged kereslek. „Gyere be!” –
suttogom, de elnyomja hangom
kecskefejtők bús éneke.*

*Az első ősz Amerikában,
nagy tavak partján egyedül.
Még nem jöttél meg Washingtonból.
A hold arca vízbe merül.*

*Hajnalodik. Vörösfenyők közt
idegen árnyak imbolyognak.
Halott barátaim kísértnek?
Szellemei indiánoknak,*

*kiket véres harcok után
erről a földről úztek el,
s most didergőzve visszajárnak?!
A tóba fült hold nem felel.*

*Kimegyek a fenyők közé,
hajnal lopakszik a vízen.
Megint a sámándobot hallom,
megvéd Szibéria, üzen.*

*Aztán gépkocsi berregése,
guruló fény dülőúton.
Éppen időben érkezel.
Árnyseregem tovaoson.*

8. Oszip jelenései

*Reggel feketerigók ébresztenek,
tolvaj szarkák csörögnek,
estefelé a szélkiáltók kórusa nyűgöz le,
éjszaka a baglyok huhogása.
A hold eszelős uszályában,
a vörösfenyők között
tétova árnyak köröznek.
Távolabb, a lapályon
lila lidércfények pulzálnak.
Hallom a hangokat is,
ilyenkor erősen magam elé képzelem
a sámándobot,
felemelkednek a dobverők,
nem fogja őket kéz,
mégis megszólaltatják a varázsdobot.
Tompá remegés árad mindenünnen,
és moraj hallatszik az alsó világból,
aztán eláraszt a felső világ békéje.
A sámándob elhalkul, véle tűnnek az árnyak,
békétlen indiánok szellemei,
csak Oszip marad, mindig csak Oszip,
szemürege vádlón mered rám a homályban,
mondani akar valamit, de csak tátog,
csontvázfeje inog a feltámadó szélben.
Már hetedik alkalommal jön el.
Vajon mit akarhat?
Csontujjai skarlát betűket rajzolnak a levegőbe,
de mielőtt elolvashatnám, ellobbannak,
és remegő árnya mögött feltűnik a farkas.
Miért élnél örökké? – kérdem magamtól,
hátam egy vörösfenyőnek vetve
nézegetem a baglyokat, sárgán villog a szemük.
A sűrűben valami kisebb állat motoz,
felhők mögé tűnik a hold,
a sötétségben is érzem,
hogy Oszip mondani akar valamit,*

*de képtelen megszólalni, nincs is szája,
hátrébb foszforeszkálva lobban el a farkas.
Erősen rá gondolok, biztatom, szólaljon meg,
mondja el, mi van odaát, hamarosan én is megyek.
„Gyere be – hallom a Léna hangját. – Megfázol.”*

9. A két holló

*Visszajárnak még Szibériából
fenséges égi havazások.
Szél sír holdfényben, a lapályon,
ónászúrke égen varjú károg.*

*Tölgyfák között két holló sétálgat.
Egyik fekete, fehér a másik.
Csőrükben lopják a jövődöt.
Szibériától Amerikáig.*

*Házunk mögül, vörös fenyvesből,
kísértenek hű, baráti árnyak.
Eltévedek az életemben.
Szólongatnak. Régóta várnak.*

*A tó tükrén siklanak tova,
nem hozhatják vissza a múltat,
el nem vihetnek még magukkal,
égi káprázat közé hullnak.*

*Kerengnek sárga, veres levelek,
csattog felettünk mennyei olló.
Messzire tűnik Szentpétervár.
Mit akar tőlem ez a két holló?*

*Nyolcvannégy éves vagyok. Még mire
várok az őszben, Amerikában?
Álmomban egyszer holló voltam.
Barbár vidéken szabadon szálltam.*

*„Hazamegyünk-e? – kérdezi Léna. –
Honvágyad lehet, azért vagy fáradt.
Oroszországban biztos nagy hó van!...”
Egymásra nézünk. Tudja a választ.*

10. Búcsú

*Utolsó éjjel a faház remeg.
Mindennek vége. Búcsúzom. Vége.
Felhők mögött kereng a hold. Ezüst
fénye megtörik a tó tükrében.
Két vörösfenyő közül az árnyak
ugrásra készen, egymás nyomában,
még várakoznak. Talán elvisznek?
Nyugtalanok. Odasétálok.
Megnyugtatna, ha megérinthetném
őket, de kezem áthatol rajtuk.
Oszip is ott áll, indiánok közt.
Szél fésüli lucfenyők ágait.
Hullámra hullám. Nyugtalan a tó.
Búcsúzni jöttem. Elmegyek haza.
Ki tudja, mennyi lehet még hátra?
Két felhő közül kibukkan a hold.
Lapályon görög. Magához vonzza
kísérteteim. Egyedül vagyok.
Most búcsúzom el Amerikától.
Képzeltésem itt érnek véget.
Némán kerengek vörösfenyők közt.
Mit akarhattak tőlem az árnyak?
Miért nem visznek el már magukkal?
Sámándob pereg. Az alsó világ
lidércfényei még felvillannak,
de a tó fölött ugrásra készen
ott vár a hajnal. Fények emelnek.
Hullámok közül bukkan ki a nap.
Gyengül a holdfény. El is enyészik.
Mindennek vége. Elmegyek végre.*

*Vár Szentpétervár. Otthon már hó van.
Békebeli vad, nagy havazások.
Hazarepülök az orosz télbe.
Végére értem a hosszú útnak.
Elengedhetnek látomásaim.
Ha vége lesz, otthon legyen vége,
semmi esetre sem a repülőn.*

11. A levelek, a levelek...

*A levelek, a levelek.
Suttogó levéláriák.
A hangod vagy a szél susog?
Hogyan is lehetne tovább?*

*Szuzdali harangok szava
kiáltja át az éjszakát.
Sereglenek vendégeink.
Hogyan ne lehetne tovább?*

A versciklus – akkor úgy gondoltam, Bogdanov utolsó, nagy számvetéséről van szó! – megrendített. Mintegy legezőszerűen tárult ki a versek sorozata, összegezve nagy témáit. Különben az Erie-tó partján íródott, 1989 őszén, hetekkel hazatérésük előtt. Akkor már Léna nagymama is, ő is nagyon elfáradtak, láthatólag idegesítette őket a washingtoni nyüzsgés, s ezért édesanyám javasolta, hogy menjenek le a nyaralóba, pihenjenek, talán a táj békés csendje is jó hatással lehet rájuk. Ott, a tóparton s a vörösfenyők között sétálva, magányosan gondolta át életét, s írta meg a nyaraló napsütötte teraszán, az erős őszi fényben élete nagy összegező verseit. Igen, élete szereplői, helyszínei visszajárnak, legezőszerűen nyilván szét tárják fel a múlt már elfeledettnek hitt, búbajos vagy nyomasztó részleteit. Egyetlen szerelmi valomás a versciklus, Léna nagymamához, akivel immár ötvenhét esztendeje járják az útjukat, amely immár az alkonyatba fut. És itt olvasható az Üvegvilágban és a párizsi füzetekben sehol nem szereplő első, Lénához írott szerelmes verse is, s feltűnik barátja, Oszip Mandelstam árnya is, az indiánok árnyai között kóvályog

a vörösfenyők között, a hold rőt, ezüstös fényében, és valamit mondani akar neki, de nem tud megszólalni, nincsen szája. A halálra készül a költő várja az elkerülhetetlen véget, hogy majd, ahogy annyiszor megjövendölte, nyolc évtizede tartó földi vonulásának befejeződése után, végre szabadon, fénysugárként lobbanhasson tova egy másik világba. Igen, akkor, amikor megdöbbenve, meghatódva először olvashattam a verseket – csodálkozva is, honnan van még ebben az agár-sovány öregemberben ennyi erő? –, azt hittem, ezzel az utolsó, nagy, kíméletlen szembenézéssel lezárul költészete, de tévedtem. Még hátra volt két és fél év, s hazatérésük után, pétervári magányában fáradhatatlanul írt, egyre írt, mintha csakugyan bele akarta volna írni magát a jövőbe. De ez már egy újabb történet. – Tatjana Bogdanova

Varga Melinda

Léna dala

Vaszilij Bogdanov versére

Mocsarak tüzelik fel a vágyat aranszín lelkemben...
Távol kongása Másfajta Harangoknak... Alkonyfényben
Sápad a szőke búza... Lelkemben a hús borzongása kél
Fernando Pessoa

*Elszöknék végleg ebből a nyárból,
ahol szomorúkéken, hűvösen villog az ég,
villámok csipkézik forró, puha testét,
s a sápadt, öreg Nap hiába harcol,
alkonyodó felhők takarják be arcát,
Holdba játszó, ezüstös kék az ég.*

*Tompa, augusztusi csönd,
beleolvadok a betonmagányba.
Hol lehetsz, s hova tűntek
azok az égi havazások,
amikor sült gesztenyét adogattál a számba,
etettél, akár árva madarat,
kicsi voltam, szárnyaimra fagyott a dér.*

*Tűnt nyarak sárgán aranyló tüze
hajlik át a tájon,
apró pacsirta pillanatot visz át túloldalra,
zápor lakkozza fényesre a betont,
tollait véresre tépdesi a szél.
Valahol feltűnik egy szivárvány,
eső utáni költői kép Szibériában,
jó benne lenni, gondolni rád.*

*Szentpéterváron vagy Párizsban éppen
vajon szomorúkék-e most az ég?*

*Emlékezünk, s olykor
pillanatig boldogság vagy nosztalgia
húz fátylat a szemre,
felidézi tested templomát,
ahová megérkezni volt jó,
és elhinni, nem fog ki rajtunk
az enyészet.
Elképzelttem, az időt haldokló,
lomha tevének,
a szibériai prérin utoléri a vég.
Öleltelek féktelen, fehér vággyal,
öleink, mint katedrálisok márványlapjai,
egymáshoz simultak,
mintha örök és mozdulatlan lenne itt minden,
mulandóságnak hézagot sem hagyva.*

*Üvegvilág ez, mélakóros versekkel,
nem látszik ide sem Notre-Dame,
sem a Ladoga-tó, s messze a Bajkál.*

*Megszöknék a nyárból a tarka őszbe,
térdig érő, hosszú, örök télbe,
menekülnék, akár a sebzett állat,
s ölelnék méteres hóban,
a tó tavaszi énekében,
összefagynának ujjaink a téllal,
csak ölelnék hajnalhasadtáig,
kicsókolnálak végleg ebből a nyárból.
Megérkeznék végre égi havazásba,
puha pihék lepnék be a tájat,
s a múltat visszahozzák
feldübörgő sámándobok.*

P. S.

*Ahol várok rád, a Bíbor-sziget,
nem mondtam tán,
hogy az csak a szív?*

Egy alteregő vége

KIRÁLY FARKAS beszélgetése
BOGDÁN LÁSZLÓVAL

– Az interjúra készülve következetesebben utánanéztem az életművednek. Korábban is tudtam, hogy sokat írsz, de eddig nem láttam listába szedve a köteteid címét. Hihetetlenül hosszú a felsorolás. Hogy tudsz ilyen ritmusban írni?

– Ne feledd el, hogy idén lettem hetvenéves. Tizenkilenc éves koromban írtam az első versemet. (S azóta több-kevesebb rendszerességgel, de kitartóan írok. Lehetőség szerint minden reggel. Van, amikor egy oldalt, van, amikor tízet... Sokat is javítok, átírok, állandóan alakítom a szövegeimet...) Olyan társaságba kerültem akkor, Sepsiszentgyörgyön, amelyben megfordult Csiki László költő, Visky Árpád, Zsoldos Árpád színművészek, akik mindannyian írtak. Megkérdezték tőlem, hogy én is írok-e. Mondtam, hogy igen. 1967 áprilisában olvastam fel először előtűk a versemet. Nem öltöztem elég melegen, a találkozó pedig Visky Árpád albérletében volt, ahol egy csempekályha melegített volna, ám nem volt gáz, sem fa, ezért Visky szimbolikusan betett egy szál égő gyertyát a kályhába. Megfagyott a víz a szobában, olyan hideg volt. Így került sor az első versem felolvasására. Akkorra írtam meg a Halotti beszéd című versemet. Ez egy bizarr nemzedéki önvallo-másnak indult. Az ő biztatásukra beküldtem az Igaz Szóhoz. Nem sokkal később bevonultam katonának. A kaszárnyában kaptam meg Székely János levelét egyszerre az Igaz Szó 1968. májusi számával. Közölték ugyan a verset, de rendhagyó módon, Székely János ugyanis írt egy pamfletet az akkor megjelent, óriási visszhangot kiváltott *Üvöltés* című antológiáról, *A selejt lázadása* címmel.

Nem szerette a beat-költőket. Én voltam a romániai magyar példa: egy fiatalember, aki Sepsiszentgyörgyön lázadt Amerika ellen! A pamfletnek is nagy visszhangja lett, be is kerültem a „köztudatba”, mert Sütő András, Gáll Ernő, Szilágyi Domokos, Lázár László és Szőcs Kálmán is hozzászólt. Nehezményezték, hogy Székely név nélkül közölte a versemet, Lázár László azt is megkérdezte, hogy fizetett-e honoráriumot. Székely János kissé összezavarodott, az ügyből nagy vita lett. Kaptam kétszáz lej honort. Természetesen meghívtam az egész szakaszt a kocsmába. Rettenetesen elképedtek, amikor megtudták, hogy ezt a pénzt, amiből több liter rumot tudok venni, egy versért kaptam. Így indultam.

– *Nagy respektje volt az íróembernek, néhol még ma is van. Sorkatona voltál, vagy előfelvételis, „rövid” katona?*

– Sorkatona voltam. Börtönöket őriztünk. A rabokat milicisták őrizték, mi a börtönök körüli őrtornyokból figyeltük a homokkal gondosan leszórt terepet! Egy madár is nehezen repülhetett volna ki. Renitens magatartásom miatt hányt-vetett a sors, megfordultam többek közt Bukarestben, a Văcărești börtönnél, a tengerparton, majd a Fehér Kapunál.¹ 1968 augusztusának végére furcsa, háborús hangulat alakult ki, akkor szállták meg a testvéri országok Csehszlovákiát, Prága főterén feldübörögtek a tankok és a pszichopáták. Emlékszem, az öregebb milicisták elkeseredetten mondogatták, *vine Ivan, domnule, am belit-o.*² De Iván nem jött, engem pedig kiválasztott egy ezredes, a Vadu Oii-ban frissen létrehozott börtön parancsnoka, hát oda kerültem – ott akkor hétezer köztörvényes rab kezdte építeni a Luciu–Giurgeni hidat, ezt őriztük.

– *Nem biztos, hogy akkor szeretett téged az Isten...*

– Mindenesetre sokat tanultam. Én vételeztem a kaját – a raktár közös volt, az étrend nem: mást ettek a rabok, mást a katonák, mást a milicisták. Egy embertenyészet nyüzsgött körülöttem, körülvettek a történetek. Leszereltem, újságíró lettem, és írtam, egyre csak írtam, kis patetikus túlzással: bele akartam írni magam a jövőbe.

¹ Poarta Albă; az 1950-es években a területén működő fogolytáborban több mint 12 000 politikai elítéltet kényszerítettek rabmunkára.

² Uraim, jön Iván, megszívtuk.

– *S ha azt mondom, a kommunizmusban a megírt szövegek talán egyharmada jelenhetett meg, nem sokat tévedek. Csaknem évente jelentek meg a könyveid, el sem tudom képzelni, mennyi írásod maradhatott kiadatlanul a rendszerváltás előtti időszakban.*

– Rengeteg. A *Helyszíneresések forgatáshoz* című első regényem 1974-fejeztem be, némi módosításokkal 1978-ban jelent meg. Közben írtam egy katonaregényt, *Majális* címen, ez máig kiadatlan, két alaptörténetéből később írtam két elbeszélést (*A beszélgető* és az *El-távozás* csak 1999-ben jelent meg, *Ház a kopár hegyen* című könyvemben.) Utána írtam *Keresztút* című, terjedelmes regényem. Máig kiadatlan, egyik részletéből írtam később az *Agitátorok éjszaka* című kisregényem, 1996-ban jelent meg. Ezután jött a *Címeremben két hattyú*. 1980-ban meg is jelent, bizonyos sikere is volt. Tulajdonképpen eddigi legnagyobb vállalkozásom, a *Promenáád, avagy a jobb kézre húzott kesztyűk városa* című regénysorozatam előhangja, afféle előtanulmány a regényciklushoz. Mellesleg megjelennek benne azok a hőseim, Huttera Béla borbély és képzelt hölgyfodrász, Ödön von Boticselli bűvész és illuzionista, akik minden prózai művemben szerepelnek, kivéve a *Bűbájosokat* (2005). Ez külön áll! A *Promenááddal* viszont ismét problémák voltak. A legnagyobb gond az volt: ki szerkessze? Szerkesztőim sorra vándoroltak ki. Végül 1988-ban a sokat próbált kézirat Egyed Péterhez került, aki megszerkesztette. Hosszas vajúdás után 1989 nyarán jelent meg. (A nagyváradi bemutatón rengetegen voltak, ez sokat elárul az irodalom akkori helyzetéről is.) Akkor éppen nem lehetett leírni a helységneveket magyarul. A kézirat már a nyomdában volt, amikor telefonált Egyed Péter, hogy utazzak fel Kolozsvárra, mert meg kell oldjuk a helyesírási problémákat. Kitáláltuk, hogy a városokat a nevük kezdőbetűje jelölje: K, mint Kolozsvár, Cs, mint Csíkszereda, S, mint Sepsiszentgyörgy és így tovább...

– *Ha vártatok volna néhány hónapot, már nem kellett volna kijavítanotok...*

– Írtam a '90-es években *Az út* címmel egy Calvino-átíratot, *egy felhőborító, egyelőre figyelmen kívül hagyott gyakorlat emlékére*. Egy téli éjszakán az utazó elindul Sfântu Gheorghéból Miercurea Ciucba... Meg is jelent a *Szentgyörgyi Demokritus* című kötetemben, később

pedig *Az önpusztítás módozatai* novellaválogatásban is. A *Promenáád* megjelenése után, még az „átkosban”, a besötétedő aranykorszakban kérdezte meg tőlem valaki egy interjúban, hogy miért isznak annyit a hőseim? Mennyit – kérdeztem vissza –, és mikor? És kik? Ugyanis az italozásoknak azokban a történetekben mindig, minden esetben megvan a maguk jól meghatározott funkciója. És itt óhatatlanul szólnom kell néhány szót az első történetről. Az *Egy reggel Puerto Ricóban* hőse, B. Szerémy Gerzson költő vélhetőleg azért iszik, mert szeret inni, mert megszokta, mert állandó kábulatra van szüksége – figyeljünk: soha nem teljesen józan, de a történetek folyamán nem is rúg be teljesen soha! –, mert csak így tudja elviselni élete állandó és nyomasztó kényszerpályáját, a siker hiányát, vélt vagy valódi vereségeit. B. Szerémyék italozása részben összefügg a hatvanas évek – 1969 nyarán indul a cselekmény, akkor írja a költőnk híres versét az ásásról – hirtelen felgyorsuló társadalmi mobilitásával, amit a hetvenes évek elején (a meggyésítés utáni viszonyok, kapcsolatok, érdekhálózatok megszilárdulásával összhangban) bizonyos lelassulás követ majd! Egészen másképpen és másért italoznak a következő történetek szereplői, itt az ivás tulajdonképpen hangulati elem, megteremti a megfelelő atmoszférát az éppen esedékes sztori „zavartalanabb” elmondáshoz. A *Promenáád* történeteiben a narrációs eljárás ugyanis legnagyobb részben a függő beszédre alapozódik, valaki valamit valakinek megvall, és a felemás vallomásokból bomlik ki a félmúlt, múlt és jelen „Bermuda-háromszögében” állandóan el-eltűnő történet. Eljutnak-e hőseid a nagy társadalmi célokig, vállalkozásokig? – kérdezték egyesek, akik tulajdonképpen mások voltak, nem azok, akik mi voltunk, meglehetősen provokatívan az 1989-es találkozón. A „hős” és a „lejegyző” élete már eleve egy félresikerült vállalkozás, válaszoltam. Boticselli, ugye, aki regényt akar írni B. Szerémy Gerzsonról, a fiatal, szépreményű költőről, egy maszek fényképész segédjeként ténykedik, ő hajtja fel a megrendeléseket, amelyek özönlenek, mert mindenki retusáltatni szeretné családi fényképeit. A költő pedig fertőtlenítő zootechnikus: az ásásról akar verset írni ő, aki soha nem ásott, és a kelletténél több legyet pusztít el az istállók fertőtlenítése során! Később viszont disszidál, és az utolsó előtti történet, a csak 2002-ben megjele-

nő *A szoros délben* idején tér vissza átmenetileg hazájába. Zenészként sikert sikerre halmoz az NSZK-ban, és arra akarja rávenni barátját, aki éppen Nyugatra költöző feleségétől búcsúzkodik, hogy írjanak vígoperát egy tizenhetedik századi tatárbetörésről. Boticcelliben azáltal, hogy írni akar, hogy hőst teremt – olyat, amelyet – már megvan az az értelmiségi készség és képesség, hogy valamiképpen reflektáljon saját ellentmondásos helyzetére. Meg szeretné keresni önmaga neurozisének az okát. Így kezd hősei eltűnése után kutakodni a családi legendáriumban. Két nagy példaképe a két episztemé pólus: a megtartó és a kalandozásokra csábító erő reinkarnációi. Az egyik, a nagymama, már az első kötetben megjelenik, a démonikus dédapa, Ödön von Boticcelli, a nagy bűvész és világhírű illuzionista *A késdobálóban* (1991) jön majd. Boticcelli Lajos sorsa e pólusok vagy példaképek vonzásában alakul éppen ilyenre, de azáltal, hogy ő már rádöbben: az élete csak amazok életének ilyen vagy olyan, mindenesetre jóval színtelenebb, sikerületlenebb, halványabb másolata, úgy gondolom, már lépett is egyet az önállósulás irányába. Ő is az autentikus létezés mód reményeit és esélyeit kutatja, valamilyen pozitív megtartó értékeket keresve a családi múltban és a vidék történetében, mert őt is sodorja a sűrű, hálózövésű depresszió, megérintik a rohanó század- és ezredvég világméretekből érzékelhető nagy, általános, emberi elbizonytalanodásai. Azon lehet azután vitatkozni, hogy a regények által rajzolt kép igazságos-e. Találó-e? Én bevallottan egy dologra törekedtem: legalább az önkörén belül hiteles legyen. Hőseim viszonyulnak egymáshoz, és hozzájuk is viszonyul a világ. Át lehet-e törni bizonyos determinációkat? – sorsukkal ezt kérdezik. Még közvetlenebbül: miért élnek így, ahogyan élnek? Miért nem találnak maguknak „pozitívabb” célokat? Mielőtt válaszolnánk, nézzünk szét magunk körül. Ezt a regényciklust a nyolcvanas években írtam, azóta a helyzet csak romlott. A regényt nyolc történetre terveztem, három könyvben jelent meg végül, majd jött egy iker-regény, a már említett *A szoros délben*. Egy tervezett új kiadásnál visszaállítom az eredeti sorrendet. Elbizonytalanodni 1990 után bizonytalanodtam el, legalábbis prózaíróként. Költőként viszont akkor találtam magamra. Valahogy nem találtam a „kulcsot” szép új világunkhoz! Két utazás között –utazni

is akkor kezdettem, mert már lehetett – írtam egy hosszabb szöveget, de a *Holnap, avagy a végső búcsúék éve* csak 2009-ben jelent meg. Nem tudtam a jelenről beszélni, úgy éreztem, ha meg akarom érteni magam és a képből állandóan kimozduló világot, vissza kell hátrálnom a „rettenetes évtizedbe”, így írtam meg *Az ördög Háromszéket* (1997), a *Drakula megjelenik* című regényem (2002) és a *Hutera Béla utolsó utazását* (2007). Ezek összefüggenek. A magam ámokfutó dilettáns módján a mágikus realista kópéregény változatait szerettem volna megteremteni. (A *Bűbájosok* különáll, az egy szerelmi történet.) Színre lépnek régi hőseim, Hutera Béla és Ödön von Boticselli, akik a *Drakula* bizonyos fejezeteiben is feltűnnek. Ezután jött a másik nagy vállalkozásom, *A kintrekedtek* című trilógia (*Tatjana*, 2008, *A vörös körben*, 2010, *A két boldog fénygombolyag*, 2011), ezekben kilépek a „világszínpadra”, vagyis a világtengerre, hőseim egy filantróp milliárdos hajóján utaznak, aki meg akarja szüntetni a világban a szegénységet, de a hősök számára nagyon hamar kiderül, hogy egészen mást akar! Erről nem itt és nem most – ez, kedves Farkas, egy külön beszélgetés tárgya lehetne.

– *Eddig főleg a prózáról beszélgettünk, bár több műfajú szerző vagy, s mindegyikben jelentőset alkottál. Ezt többször el is ismerte a szakma, legutóbb idén nyáron a Román Írószövetség éves gáláján a nemzeti kisebbségek nyelvén írt művek kategóriájában díjaztak A vörös pók hálójában című versesköteted kapcsán.*

– Igen. Az utolsó Vaszilij Bogdanov-kötetért.

– *Jól értem: nem a legutóbbi, hanem az utolsó?*

– Utolsó. Tíz év után végre befejeztem.

– *Az erdélyi irodalom alteregói – így például Al. Nyezvanov, Al New vagy Jack Cole – a rendszerváltás előtt születtek, éppen valamiféle kényszerből – például a cenzúrát át lehetett verni az álműfordításokkal. Vaszilij Bogdanov viszont már az új világban lépett színre. Miért volt rá szükség? Hogyan került elő?*

– 1998-ban KAF elkezdte írni az Asztrov-verseit. Asztrov egy Szentpétervárott élt orvos, aki számos íróat kezelte, és rálátása volt a legnagyobb problémáikra. Egyik versét nekem ajánlotta, oroszra fordított nevem – Vaszilij Bogdanov – került az ajánlásba.

– *Kapva kaptál a lehetőségen...*

– Eltelt tíz év. Amikor a *Ricardo Reis Tahitin* című könyvemem fejeztem be, ami Pessoa alteregójának története versekben és egy regényben...

– *Bocsánat, hogy félbeszakítalak, de mondj valamit arról, hogy miért adtál az alteregódnak egy újabb alteregót, ráadásul a Pessoaét?*

– Valóban, a negyedik Bogdanov-kötetben, a *Ricardo Reis Szibériában* címűben a Pessoa-alteregóval ideiglenesen elvisszem a Tahitin élő költőkommunát Szibériába, ahol megírják a verseiket, Bogdanovval közösen. Ezeket a verseket is természetesen Bogdanov írja, de ez sokkal bonyolultabb problémákat vet fel.

Elsősorban azért vágtam bele ebbe a kalandba, hogy írjam meg egy képzelt orosz költő képzelt életművét, valós díszletek között. Nyilván hosszú életet adományoztam neki, mindig mindent túlélt. Például időben távozott Szentpétervárról Szibériába, ahol egy nomád vogul törzshöz csatlakozott, és hét évig járta a feleségével és lányával együtt a törzs útjait. Közben megismerkedett a szibériai kis népek népköltészetével. Ez a világ nagyon furcsa hatást gyakorolt rá, sajátos rálátása lett az életére. A medve számára is leszálolt az égből. Dupla, tripla tükrökben zajlik Bogdanov hősi élete. Énjei után nyomozva fedezi fel például hasonmásait. S itt megint van egy csavar: megírom kedves angol költőm, Robert Browning szentpétervári utazását. Valóban járt ott, ahol ő, a szerepjátékok költője találkozhatott rejtélyes orosz hasonmásával.

– *Valóban ez a Bogdanov-versek sajátossága. Más szerzőknél is megvolt a képzelt barát, de annak a képzeletbeli cimborája már nem épült fel. És ismét felvetem: te egy olyan korban hoztál létre egy alteregót, amikor már nem volt rá szükség.*

– Éppen ez volt a kihívás: hogy meg tudom-e teremteni. Hangsúlyozom, hogy a mindenkori reális szovjet díszletek közé, az orosz irodalomtörténetbe illesztettem be egy költőt, aki nem volt. Igyekeztem az életrajzát és a legendáriumát úgy alakítani, hogy beleférjen, hogy hihető legyen.

– *A hitelességét erősíti, hogy van a hagyatékának gondozója is. Képzelt gondozója, nyilván.*

– Unokája, Tatjana már Amerikában él, a Harvardon tanít, a szlavisztika professzora, de a korábbi orosz és szovjet viszonyokból annyit ért, mint bármelyik idegen. Amerikában született, egy demokráciában nőtt fel, elképzelhetetlennek tartja a szovjet kommunizmust, nem érti brutalitását, bornírtságait. A költő öreg korában – a verseskötet végén – eljut Amerikába, megismerkedik az unokájával, érdekes tapasztalatokra tesz szert. Egy adott pillanatban Orwellről beszélgetnek. A lánya, a veje és az unokája nem hiszi el, hogy számára ez nem abszurd, hanem reális regény. Ő átélte. *A vörös pók hálójában* kötetben nem véletlenül egy egész versciklus – kilenc szöveg – kapcsolódik Orwellhez, illetve az 1984 című regényéhez.

– *Mi következik Bogdanov után?*

– Az utóbbi években sorra haltak meg a barátaim: Técsy Sándor, Kátó Sándor színészek, Váradi B. László író. Mózes Attila halála is nagyon megrendített, Egyed Péteré különösen. Ha valaki elmondhatta volna, hogy teli bőrönddel megy el, elsősorban ő volt. Az utóbbi időben elkezdtem írni egy könyvet, aminek az a címe, hogy *Versszerű próza*, amely egy teljesen túlvilági – persze ezt a túlvilágit kissé ironikusan mondom – díszletek közt játszódik, egy nagy, sötét, másvilági erdőben, éjszaka, a szellemek, a kísértetek órájában, a főszereplő (én! sok kísérlet, kutatás, rejtőzködés után végre én!) találkozik 43 éve halott szerelmével, és a barátai árnyaival, szellemeivel, kísérteteivel. Felelevenedik az életük, benne az övé is. A tükörerdő, az én elburjánzása, megsokszorozódása mindig is izgatott, ebben a térben pedig nagyon jól működik. Nagyfokú teatralitást is szeretnék belevinni a szövegbe, valamifajta versekből álló vígoperának képzelem, ahol előbb-utóbb mindenki kiénekei szólamát, noha a fákon túl, nem túlságosan messze, már egy másik világ van, zajlik a másvilági parti, ahova, reméli a narrátor, ő is eljut hamarosan, hiszen ott a helye.

„Minden velem történik”

LAIK ESZTER beszélgetése
FRIDECZKY KATALINnal

– Sokszor volt már alkalmunk beszélgetni, akár rendezvényi, „hivatalos” keretek között, akár kötetlenül. Mindig nagyon megfogott a kiegyensúlyozottságod, a csendes nyugalmad, ami valahogy rám is átragadt. Miből merítetted ezt a harmóniát?

– Szerencsés természetem van. Azt mondják, mindenkinek megvan a maga harmóniaszintje, ami, ha ki is billen negatív vagy pozitív irányba, mindig visszaáll az eredeti állapotra. Az én alapállapotom egyfajta békeség, nyugalom, derű és bizalom. Nagyon hevesek az érzelmi reakcióim, de a sérelmet sosem dédelgetem, az euforikus állapotból pedig hamar kijózanodom, így elég hamar helyreáll az egyensúly. Nem vagyok haragtartó, nincs bennem irigység vagy bosszúvágy. Elkerülnek ezek a mérgező, negatív érzelmek. A sérelmek persze fájdalmasan érintenek, főleg, ha igazságtalanul érnek. Ilyenkor inkább elcsodálkozom, hogy vajon mivel érdemeltem én ezt ki, hogy ilyen méltatlanul bánnak velem. Az élethez úgy futok oda, mint egy kölyökkutya, és aztán csodálkozom, ha orrba vernek. Viszont minden nehéz helyzetet úgy fogok fel, mint egy feladványt. Rendesen meg is oldom őket.

– Szerepet játszhat ebben az, hogy muzsikus lettél? Egyre több tudományos bizonyíték is szól amellett, hogy a zene ténylegesen „csodát” tud tenni. Metaforikusan még inkább.

– A szüleim nagyon szerették egymást, és ez erős bizalmi háttérrel adott nekem. Kicsi koromtól fogva ápolgatták bimbózó érdeklődésemet a művészetek iránt. Akármihez fogtam, dicsértek

és biztattak. Meséket írtam, szépen szavaltam, rajzoltam, ügyesen táncoltam, tisztán énekeltem.

Lehettem olyan négyéves-forma, amikor frissen festett falra egyszer egy hatalmas nyuszi rajzoltam. Lelkendezve hívtam be anyámat a konyhából, nézd, mit csináltam! Ő egy pillanatra meghökkent, de azt mondja, olyan mókás volt az a nyuszi, hogy nem volt szíve megszidni, inkább megdicsért.

Apám kicsi koromtól foglalkozott a zenei neveléssel. Ő akkoriban járt a Zeneakadémiára, amikor én három-négyéves lehettem. Sokat énekelünk együtt is, duettek a *Varázsfuvola*-ból például. Állandóan szólt a rádióban a komolyzene. Egyszer a szüleim nem tudtak megegyezni, hogy Haydn vagy Beethoven szól. Én félálomban megszólaltam: de szép ez a Mozart-muzika! És tényleg az volt. Sokat jártunk hangversenyre, operába. Amikor lemezjátszóhoz jutottunk, a gyűjtemény hétről hétre gyarapodott. Apám esténként amolyan házi „Ki nyer ma?” vetélkedőket tartott. Olvastunk, zenét hallgattunk, képzőművészeti albumokat böngésztünk.

A legfogékonyabb években szeretet és bizalom vett körül. Ha anyámék megölelték egymást, közük furakodtam, én is, én is! Már kamaszkoromban történt, hogy egy tárlaton a szüleim egyszerre sóhajtottak fel egy kép láttán. Én kissé lemaradtam tőlük. Amikor utolértem őket, apám megkérdezte, vajon melyik képet tudnám elképzelni a lakásunkba? Én ugyanazt jelöltem meg, amit ők. Ennyire szép összhang volt közöttünk.

Szóval, bármi lehettem volna, de a zene vonzása mindennél erősebbnek bizonyult. Hogy gyógyító ereje van, azt magamon is tapasztaltam. Egyszer szörnyű migrénem volt, és játszani kellett. Amíg játszottam, megszűnt a fájdalom, de mihelyt meghajoltam, elindultak a gözkalapácsok a fejemben.

– *Hasonló élményt ad az írás is? Vagy más az előadó- és az alkotóművészet?*

– Senki nem léphet túl a saját határain, akár előadó-, akár alkotóművész, persze mindkét esetben perfekcióra törekszik. Az ember azt gondolná, hogy interpretálni valamit könnyebb, mint

eredeti alkotást létrehozni, hiszen az előadó számára ott a kész mű, csak elő kell adni. De hogy ki mit lát meg a műben, és mennyit tud kihozni belőle, az már maga művészi alkotómunka. Mindkét minőségemben a spontaneitásra, az oldottságra, önfeledtségre töreksem, de hogy ezt a hatást elérjem, nagyon sokat és keményen kell dolgozni.

Mi a közös bennük? A tiszta hang. A hamis hangot mindig észre lehet venni. Mindkét művészeti ág az önkifejezésre irányul, az egónak viszont mindkét esetben háttérbe kell szorulnia, sőt teljesen fel kell szívódnia. Ez egy érdekes paradoxon.

– *Az irodalom mikor, hogyan lépett be az életedbe? Gondolom, olvasóként kezdted...*

– Természetesen, bár szinte az írás-olvasás elsajátításával egy időben meséket kezdtem kitalálni, amiket később a *Dörmögő Dörmötör* le is hozott. Utóbb elolvasva ezek eléggé sematikus kis írások voltak, magukon hordozva Kiss Jenő tanító bácsink elképzelését egy fogalmazvány helyes mibenlétéről. Mindegyiknek a vége az kellett legyen, hogy „példáját követem”, amennyiben pozitív hősről szolt a történet, illetve, „példáját nem követem”, amennyiben negatívról. Azóta ez családi szállóigévé vált, és nagy röhögések közepette ragasztjuk ismerőseinkre egyik vagy másik címkét.

Apám módszeresen adagolta a könyveket. Először a pöttyös, majd a csíkos lányregényeket. Thomas Manntól óvott, azt mondta, nehéz olvasmány. Később nem értettem, mi a nehéz rajta, hisz úgy halad benne az ember, mint egy szelíd tóban, amelyben akár kilométereket is tudna úszni fáradság nélkül. Az első komoly könyv, amit engedélyezett, Reymont *Parasztok* című regénye volt. A könyvespolcot, bár zsúfolásig tele volt, tiszteletben tartottam, és nem partizánkodtam titokban.

Anyámnak mindig is kifinomult ízlése volt, amellet megértő, áldozatkész, jóságos és bölcs. Az ő nevelési elve kimerült abban, hogy a gyereket szeretni kell. Apám ebbe is módszerességet próbált belevinni, ami lázadó kamaszkorom idejére kezdett kicsorbulni. Felnőttem. Apám befolyása a hatvanas évek közepétől oldódott, onnantól rávettem magam az *Új Írásra*, a *Kortársra*,

a *Nagyvilágra* és a lassan-lassan beszüremkedő kortárs külföldi irodalomra. Faltam az Európa Könyvkiadó nagyszerű sorozatait. Későbbi könyvtáram alapjául szolgáltak ezek a kötetek.

Mindig jól fogalmaztam, volt némi íráskészségem, de sosem gondoltam, hogy író leszek. A Konzervatóriumban azt javasolták, legyek zenetörténész, hiszen olyan remek kis esszét tudok írni. De én makacsul kitartottam a zongora mellett.

– *És „komolyan” mióta írsz?*

– A negyvenes éveim közepétől. Egy bonyolult szerelem tartotta örökké éberem az érzelmeimet és a gondolataimat, amit valahogy formába kívántam önteni, hogy ha már a kapcsolat nyugvópontra nem is jut, legalább adagokban megszabaduljak a felgyülemlett feszültségektől.

Minden írással úgy van az ember, hogy azon nyomban fel kell olvasnia valakinek. Nekem is voltak ilyen „tesztberekim”, akik természetesen el voltak ragadtatva, és publikálásra biztattak. Nem hittem nekik, lévén elfogultak, így az írások sokáig csak az íróasztal fiókját duzzasztották. 2009-ben vettem először a bátorságot, hogy a nyilvánosság elé lépjek. De ez már egy külön történet...

– *Azt mondd, egy „bonyolult szerelem tartotta éberem az érzelmeimet és gondolataimat”. Ez a megfogalmazás önmagában árulkodó a nyelvvel kapcsolatos igényességedből, ami egyébként minden egyéb más téren megnyilvánul. Bocsnat, hogy ilyen személyes vizekre evezek, de amikor irodalmi esteken találkozunk, már a megjelenésed, az öltözködésed is valami nagyon kifinomult, decens igényességet áraszt.*

– Ami a stílusomat illeti, sokáig kerestem, az ízlésem eklektikus volt és kommersz. Nem becsültem a stílbútorokat és lecseréltem gyárira, az öltözködésemben pedig nem követtem anyám angolos, kiskosztümös ízlését, hanem a divat után mentem, akár jól állt nekem, akár rosszul. Mára ez talán már megváltozott. Helyemre kerültem minden tekintetben.

Ami irodalmi ízlésemet illeti, azt magam csiszolgattam, és ma már határozottan állíthatom, hogy jó érzékkel el tudok igazodni a szavak birodalmában, akár más szól hozzám, akár én beszélek.

– *Hogy még egy kicsit visszakanyarodjak a zene nyelvéhez, úgy tudom, a konzervatórium elvégzése után Leningrádban töltöttél két évet. Mi vitt oda, és milyen volt az élet a Szovjetunióban?*

– Igen, a Zeneakadémia elvégzése után ösztöndíjasként Leningrádban gyakornokoskodtam 1974-től '76-ig. Nagyon sokat köszönhetek ezeknek az éveknek. Egyrészt szakmailag, másrészt mert közelebről megismertem egy kultúrát, egy népet, egy nyelvet. Életem talán legszebb bókját tőlük kaptam egy koncertem után, ahol Muszorgszkij: *Egy kiállítás képeit* játszottam. Megöleltek, és azt mondták, Kátya, te érzed az orosz lelket!

– *És valóban érzed?*

– Leningrád teljesen rabul ejtett, olyannyira, hogy amikor egy itthon töltött vakáció után visszatértem, és megpillantottam a Névát, sírva fakadtam a meghatottságtól. Ennek a városnak varázslatos légköre van. Minden sarkon felbukkannak Lermontov, Puskin, Tolsztoj, Dosztojevszkij, Gogol hősei. A városalapító Nagy Péter cár gigantikus látomása nyomán felépült város vetekszik Velence vagy Párizs szépségével. Az embereknek tartásuk van. Ettől elpusztíthatatlanok. Még a szocializmus sem tudott nekik ártani. Akik a blokádot átélték, azok mindent átvészelnék. A blokáde alatt, amikor tömegével haltak éhen az emberek, esténként elmentek a koncertterembe, és Sosztakovicsot hallgattak télikabátban ülve. Van saját értékítéletük, nem tapsolnak egy külföldi művésznek csak azért, mert híres. Fischer Annie-t például nagyon szerette a leningrádi közönség, pedig Oroszországban minden bokorban terem egy kiváló zongoraművész. Mert meg tudta szólítani a lelküket. Az orosz embernek lelke van, hosszútűró és áldozatos. Nagyon megszerettem őket.

Egy hatszáz személyes kollégiumban laktam, egyedüli magyarként a soknemzetiségű diákok között. Az oroszoktól tudtam meg, hogy mi történt nálunk tulajdonképpen '56-ban, és hogy hány orosz fiatalat börtönöztek be amiatt, mert szimpátiatüntetésen vettek részt a magyar forradalom mellett. A brezsnyevi diktatúra hírzárlatai ellenére az emberek ott is tisztában voltak a nemzetközi helyzettel, hallgatták a Szabad Európát és az Ame-

rika Hangját. Vlagyimir Viszockij dalai pedig kézzől kézre terjedtek, és minden ablakból az szólt, vigaszt és reményt nyújtva a reménytelenségben.

– *Úgy tudom, nagyon mély, személyes szálak is kötnek ehhez a leningrádi időszakhoz...*

– Ez a nép adta a férjemet is, akinek a képe rögtön az elején feltűnt nekem a Rimszkij-Korszakovról elnevezett Zeneakadémia dicsőségtábláján. Ez a szerelem is viharosan indult, ugyanis én itthon már eljegyzett menyasszony voltam. Sokáig vacilláltam a két férfi között, akárcsak Nasztaszja Filippovna *A félkegyelműből*. Anyám ki is utazott, hogy „rendet csináljon”. Aztán, mikor meglátta, hogy mennyire szeretjük egymást, azt mondta, itt minden rendben van, áldásom rátok. A férjem Togobickij Viktor volt, sajnos már csak múlt időben, mert lassan húsz éve, hogy halott. Nagy tehetségű zeneszerző volt, de itthon csak a halála előtt pár évvel ismerték fel és el, egy Erkel-díjjal.

– *Amit itt elmeséltél, kész regény. Novelláid ugyan születtek az időszokról (most is olvashatnak egyet itt az Irodalmi Jelenben), de nem gondoltál-e arra, hogy valóban megírd regényként is?*

– Minden ember élete kész regény, csak legyen, aki megírja! Azt hiszem, a regény nem az én műfajom, bár tettem rá kísérletet az *Álomszöttes* című kötetemben, és most is munkában van egy hasonlóan foltokból álló „patchwork” mű. Viszont van egy filmforgatókönyvem, ami az esküvőtől a férjem áttelepüléséig tartó időszakot öleli fel. Egy évig kellett külön élnünk, mire megküzdve a hatóságokkal végre kiengedték. Ezt a tervet megmutattam egy íróársamnak, aki azt mondta, legalább négy-öt film telne ki belőle. Lehet, hogy át kéne dolgoznom regénnyé, bár mindig is snittekben gondolkodtam. Többen mondták már, hogy az írásaim szinte „láthatóak”. Vizuális típus vagyok, az életemre viszagondolva sem folyamatot látok, hanem felvillanásokat, amolyan klipeket. Talán klipregénynek kéne elneveznem, ha valaha regényt írnék. Nem is rossz ötlet, ezennel le is védem.

– *Támogatom, műfajteremtő! Az első novellásköteted 2010-ben jelent meg, és ennek ajánlójában Handó Péter kiemelte a szo-*

ciografikus érzékedet. Ahogy én látom, a későbbi kötetek sorában is megőrizted ezt a szemléletmódot, mintha a véredben lenne...

– Már kiskoromban is én voltam az osztály „bölcshádija”. Mindenki nálam kereste az igazságot. Valahogy ösztönösen éreztem, hogy mi a jó, és mi a rossz. Például megvédtem a rossz tanuló gyereket, ha automatikusan minden csíny a rovására írtak, még ha nem is ő követte el őket. Vagy ellenálltam a tanító néni bájos csábításának, hogy beáruljam a többieknek, hogyan csúfolják őt a háta mögött. Én szégyelltem magam helyette. Valahogy zsigerileg tiltakoztam a hamisság ellen. Engem sosem kellett a feladatomra figyelmeztetni, vagy ellenőrizni. Természetesnek éreztem, hogy az ember teljesíti a kötelességét. Ugyanezt várnám el mindenkitől, társadalmi szinten is. Ma is éppúgy felháborít az igazságtalanság, a hamisság, az álszentség, a durvaság, mint gyerekkoromban. Ebből a szempontból teljesen infantilis maradtam. Mindent a saját bőrömmön érzek. Érdekes visszaemlékezni, hogy már gyerekként is én lapítottam a más bűne helyett, én viselkedtem gyanúsán, kvázi átvettem a bűnt. Minden velem történik. Az is, amit én követek el, az is, amit mások.

A magánéletemben, a környezetemben szeretem, ha rend van, és minden működik. Szinte pánikba esem, ha valami elromlik, és azonnal megpróbálom orvosolni. Lehet, hogy ennek hátterében valami belső bizonytalanság húzódik, nem tudom. Nyitott szemmel járok a világban, és ha valahol anomáliát tapasztalok, még ha az okok vagy a megoldások rajtam kívül állnak is, legalább megpróbálok rávilágítani.

– *Kulcsmondatnak érzem, amit kimondtál, hogy „minden velem történik”. Voltaképpen ez az írói lét lényege. Ez az átéltség sugárzik a hőseid sorsából is. Úgy tűnik, a hétköznapi élethelyzetekből kiaknázható egyéni drámák foglalkoztatnak – jól gondolom?*

– Csak arról írok, amiről személyes tudásom van. Mivel lusta vagyok a kutatómunkához, nem is fogok olyan tárgyú írásba, amihez az kéne. Mivel fantáziám sincs, nem találok ki történeteket. Minden írásom mögött megélt élmény, érzés vagy gondolat lapul. Más kérdés persze, hogy ezek aztán menet közben alakulnak, önálló életre kelnek, jótékonyan leválnak a „valódiról”, és –

ha szerencsém van – „igazzá” lesznek. (József Attila: „Az igazat mondd, ne csak a valódit!”)

Ha létezik alanyi költő, miért ne lehetnék alanyi prózaíró?

– *Akkor mélyültem el alaposabban az írásaidban, amikor megjelent az Irodalmi Jelen Könyvek gondozásában a Fehér árnyék című köteted. A műveidben különös hangsúlyt kapnak azok az emberi viszonyok, ahol az egyik fél érzelmileg ki van szolgáltatva a másiknak, mindenekelőtt a férfi–női kapcsolatokra gondolok. Hogy látod: a szerelem, a szeretet óhatatlanul patthelyzetet teremt – hogy egy novellád címét használjam?*

– Minden voltam, ami csak egy nő lehet: menyasszony, feleség, anya, elvált, özvegy, szerető. (A nagymamaság még várat magára.) Anyám azt mondta, kislányom, hallgass a szívedre! Csakhogy a szív néha mond ezt is, azt is. A mai eszemmel már tudnám, hogyan kéne párt választani. Sajnos az ember a tegnapi eszét veszíti el, ha szerelmes. Valahol írtam, hogy a férfiak úgy rétegződnek az életben, mint a rakott krumpli: egy sor humán, egy sor reál. A reálértelmiségiek józansága, pragmatikussága és biztonságot nyújtó támasza egy idő után nem volt elég izgalmas számomra, és belefutottam nyugtalanító, kiszámíthatatlan, megfejtésre váró művészek karjaiba. A párválasztáshoz elsősorban önismeret szükségeltetik. A hormonok viszont akkor követelik legjobban a magukét, amikor az ember személyisége még kiforratlan. A legtöbb első házasság sikertelen. Nekem csak első házasságom volt. A válásom után a szeretők keserű kenyerét ettem. Egy szerelmi háromszög eleve kiszolgáltatott helyzetet teremt minden szereplő számára. Írásaim jelentős része ezt a témakört járja körül, nemegyszer a női szolidaritás szemszögéből nézve (*Szövetségesek, Szökés, Krízishelyzet*). Ami a párkapcsolataimat illeti, legjobban a kölcsönösség és az „együttlenség” hiányzott belőlük. Egy barátnőm szerint azért futok a bonyolult kapcsolatokba, mert meg akarom tapasztalni a szenvedést. Sikerült. Ma egész nap ez a mondat motoszkált bennem: „Az ember kínjában ír, ahogy a fenyő gyantát sír.”

– *Egy másik sajátossága a novelláidnak a rendkívüli tömörségük, koncentráltóságuk. És ha van igazi írói kihívás, az a rövidség.*

Fokozatosan „rövidültél”, vagy már az elején megtaláltad ezt a hangot?

– Első kiadóm, a megboldogult Balázs Tibor megjegyezte, hogy helyenként bőbeszédű vagyok. Ez abból adódhatott, hogy egy mondatot, kifejezést, jelzót körbejártam, és más-más megvilágításban, de gyakorlatilag ugyanazt a képet adtam. A szerkesztők, akárcsak a sebészek, imádnak vágni. Ebben magam is gyakorlatot szereztem mint zongorakísérő, és vígan meghúztam remekműveket – Karinthyt idézve, a szájnnyílást egyenesen összekötve a bárzsinggyűrűvel. Azonkívül ott volt bennem a szorongás, hogy nőként talán fecsegőnek fognak tartani, és tudatosan törekedtem a tömörségre, míg végül csaknem meztelen mondatok születtek. Ma már talán érzem az arányokat, de inkább a meztelenség híve vagyok, és nem öltöztetem túl a mondataimat. Kár, hogy nem vagyok költő, mert a mondanivalóim többsége, tömörségük révén, inkább versbe kívánkozik.

– Elébe mentél a következő kérdésemnek, mert némelyik prózád már-már prózaversnek vagy versnek érzem. Itt van mindjárt a Fehér árnyék című novellája, ami szintiszta líra. Magadnak sem írtál verset soha?

– Nem, nem írtam verset soha, még magamnak sem. Gyerekkoromban viszont apámmal sokat játszottunk „versírósat”, ami abból áll, hogy egy megállapodott ritmusban írunk egy sort, majd behajtuk a papírt, és csak a rímhívó szót írjuk fel. Zenész nivoltomból eredően jó a ritmusérzékem, és ma sem lenne gond valamiféle verset rittyentenem, mondjuk, ősi magyar nyolcasban. De ezt kizárólag játékból tenném, akár valamiféle improvizációs pódiumjáték alkalmával. A vers ennél sokkal komolyabb dolog. Viszont mégsem kerülhettem el, hogy verset írjak. Kizárólag antológiában való felkérésre, grafikákhoz, fotókhoz kapcsolódóan. A Kossuth Rádióban ezekből a tankákból, haikukból olvastam föl egy csokrot. Érdekes, hogy a *Rekviem* című novellát, melyet férjem emlékére írtam, egy felvidéki online lap versben tördelte. Gyimesi László, a „Csillaghegyi esték” vezetője kifejezetten költőnek aposztrofált, bárhog is tiltakoztam. Tagadhatatlan, hogy

némely prózám tartalmaz lírai elemeket, de ezt nem merészelném költészetnek nevezni.

– *Prózaíróként viszont nemrég vehetted át az Irodalmi Jelen díját. Bár eddigi publikációid összességéért kaptad, nem tudom nem megemlíteni, hogy Haláljel című novellád szinte „tarolt” a folyóiratban: az online felületen jelenleg több mint 84 ezer olvasónál tart. Számítottál ilyen sikerre?*

– Egyáltalán nem. Viszont úgy gondolom, a címváltoztatással az Irodalmi Jelen és az olvasószerkesztők, Hudy Árpád is nagyban hozzájárult az érdeklődés felkeltéséhez. Eredetileg az „Áldozat” címet szántam neki. A „Haláljel” jóval ütősebb. Meg is lett az eredménye. Ami a sikert illeti, soha nem számítok rá. A lényeg, hogy jól megcsináljam, amit akartam. Nem közömbös persze, hogy olvassák-e, és hányan, de a lényeg mégiscsak az, hogy jó legyen, amit kiadok a kezem közül. Talán már meséltem neked, hogy életem legjobb produkciójának nem volt fültanúja. Schubert: Op. Posth. B-dúr Szonátájának lassú tételét játszottam otthon, a négy fal között. Talán senki nem hallotta, de én úgy éreztem, hogy valami létrejött, valami megvalósult. És ez fontosabb bármilyen sikernél.

– *Igen, emlékszem erre a meghatározó élményedre, talán az Írók Boltja-beli könyvbemutatón is megosztottad a közönséggel. Említetted nemrég, hogy épp a születésnapodon hozták meg az új zongorád. Sikerült helyet találni neki? Tudom, hogy költözködnöd is kellett egyszer a zongora miatt – nem könnyű egy művész élete...*

– Nem új a zongorám, csak felújították. Kicserélték a kalapácsfej-garnitúrát, javítottak a mechanikáján is. Szoknom kell még, mert megváltozott a billentése. Be kell jártni, mint egy új kocsit.

Közel harminc évig laktam a szülői házban. Aztán viszont nyolc-tíz évente lakást váltottam. Legutóbb kényszerűségből, mert egy kellemetlen lakótárs állandóan kopogott, és rám hívta a rendőröket. Azóta „kopogófrászom” van. Anyám volt túlzottan tapintatos. Senkit nem akart zavarni. Én is így vagyok ezzel. És amikor az a kellemetlen szomszéd nem hagyott játszani, bejártam a zeneiskolába gyakorolni. Most újra a szülői házban lakom, ahol az emberek hallhattak a kezdetektől a diplomáig, sőt azon

túl. Azóta ugyan kicserélődött a lakók összetétele, de itt nem bántanak. El kell mesélnem egy most nyári élményemet. Földváron töltöttem három hetet, és bejártam a kultúrházba gyakorolni. Egyszer csak az utcáról bekéredzkedett egy pár fős csoport, hogy hallgathatják-e a játékomat. Ilyen még sosem fordult elő velem, de nagyon jólesett. Hiába, nem egyformák az emberek!

– *Azt hiszem, a felolvasásodra is ugyanúgy „bekéredzkednének”, mert a csattanós és bölcs novelláidban mindig ott csillog a humor is. Például a Reflektorfényben című kis örkényi remeked az irodalmi kerekasztal „elzárhatatlan” beszélőjéről, melynek utolsó sora: „Én beszélek.” Sosem hagy el az (ön)iróniád?*

– Nem hagyhat el! Elébe megyek, nehogy más nevessen ki. Mint mondtam, minden én vagyok, és minden velem történik. A nevetséges, a groteszk is. Ha balul üt ki valami az életben, mindig először azt nézem, hol rontottam én el, miben vagyok én a hibás. Az „én” mindig kéznél van, legegyszerűbb ott kezdeni. Nem szégyellem magam pellengérré állítani. Hátha valaki mégis magára ismer. Hasztalan dugdos az ember más arca elé tükröt. Magunknak kell belenézniünk, és a torzképet is vállalniunk kell. Írtam egyszer egy aforizmat: „Két tükröm van. Az egyik szebbnek mutat. Annak hiszek. Szépre nem lehet torzítani.”

Frideczky Katalin

Rekviem

Olyan árván üldögélt ott, a konyha sarkában, hogy megesett rajta a szívem.

A könnyem is kifolyt volna, ha rég el nem apadt volna.

Frissen mosott, szép szőke haja megcsillant a lámpafényben.

Szelíden, megadóan nézett maga elé.

Már csak ez a kis terület maradt a látószögében: a konyha sarka.
Lassú és hosszú visszavonulás vezetett idáig.
Nem volt ez mindig így.

Felsejlik egy mese a fiúról, aki tág horizontok mezejéről indult.
Szilaj sztyeppék lovasa ő.
Beláthatatlan távolságok szabad gyermeke.
Elindult egy hajnalon, hogy meghódítsa a Földet.
Poros, unalmas falujából felkerekedett, hogy világot lásson, s
magát a világnak megmutassa.
Isten feltarisznyázta tehetséggel.
Az anyja már zordabb útravalóval látta el: Ugyan, hová mész te?
Ahogy mentél, úgy is fogsz visszajönni!

Nem sejtetted akkor, hogy bizony még a hamvaid is idegen
országban fognak elporladni.
Tizenhét éves voltál akkor.
A poros szülőfalut hideg, szürke város váltotta föl, hogy te-
hetséged lisztjéből kelesztett kenyeret süssön.
A meleg cipóval indultál tovább, mindig csak Nyugat felé.
Nagy Péter szépséges városa fogadott, ahol asztalhoz ül-
hettél végre.
Ott kaptál meg mindent, ami egész életedre kitartott. Tu-
dást, bizalmat, mesterséget, nagy elődök örökségét.
Ott találkoztl a lánnyal, aki erről az óriásföldről Lilliputba
elvezetett.

Izgalmas, színes világ volt ez.
Apró, nyüzsgő, eleven, zajos.
Szeretted volna kiismerni, elmerülni benne, otthonra lelni
végre.
De hát túl nagynak bizonyultál.
El sem láttak a fejedig, melyet derengő sugárkéve övezett.
Csak poros cipődet látták meg.

– Ki ez a fickó, és mit akar itt? Láthatná, hogy piciny földünk minket sem tart el.
Egész nap lótok-futunk, hogy valamire jussunk! Még elveszi a kenyerünket, jaj!

Pedig, ha dologra fogták volna, ha hatalmas erejét, szolgálatait elfogadták volna!...

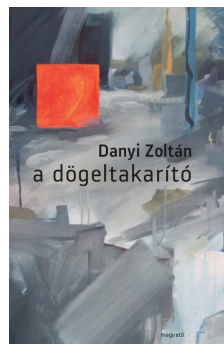
Egy kis szeretet... nem sok. Annyi kellett volna neki cserébe.
Ehelyett kipányválták, fektében, míg aludt, hasmánt.
Szeme a poros földre szegeződött, és azontúl csak álmában tekintett föl az égre.
Álmodni jó volt.
Álomhozó italokat ivott, amik elszakították ettől a földtől.
Egyre távolabb taszigálta őt minden, és mindenki.
Még a családja is.

Nem szerették az ébren álmodót.
Mert bizony az ébren álmodónak járása tétova, léptei nem igazodnak a józanokéihoz.
Nyelve nem forog, nem találja a szavakat, melyen ember megszólítható.
Csak Istennel vagy Ördöggel társalog immár.
Befelé, némán.
Elszakadt ágytól-asztaltól, munkától, jogtól.
Csak a konyha sarka maradt meg neki.
De a haját, azt szépen megmosta.
Megcsillant rajta a lámpafény.

Olyan árván üldögélt ott, hogy megesett rajta a szívem.
Talán egy simogatás a szép szőke hajon... talán egy néma ölelés...
Gondolatban elindult felé egy tétova kéz.
Az is csak megállt, félúton a levegőben.
Nem jutott el az érintésig.
És most már nem is jut el soha.

EGY KÖTET, KÉT OLVASAT

Született kritikusok című pályázatunk egyik kötelező feladata **Danyi Zoltán** *A dögeltakarító* című regényéről szóló írás elkészítése volt. A pályázaton megosztott első helyezést ért el **Frei Gabriella** és **Lafferton Luca**: az alábbiakban az ő kapcsolódó pályaművüket közöljük.

Lafferton Luca

Ördögökről és más démonokról

El tudjuk-e végleg takarítani dögeinket? Van-e energiánk erre? Mikor kezdünk neki? Saját belső parancsunknak engedelmessé válunk, vagy mások utasítására cselekszünk? El kell-e egyáltalán takarítanunk a dögeket? Ezek a kifordult antigonéi gondolatok a lényegiek Danyi Zoltán legújabb regényében.

A dögeltakarító 2015-ben jelent meg, éppen a srebrenicai mészárlás huszadik évfordulóján. A mű nem közvetlenül és kizárólagosan az említett borzalmas történelmi eseményről szól, de mindvégig fojtogatóan jelen van. A regény a délszláv háborúról beszél, sokszor nyers kegyetlenséggel, máskor nyomasztó, indirekt hallgatagsággal. A könyv a dögeltakarítás regénye.

A regény főszereplője megállíthatatlan, örületbe csavarodó, véget nem érő mondatokban éli-küzdi gyötrelmes pszichózisát önmagával és a világgal szemben. Névtelen gyilkos ő a balkáni háború idejéből, egy a sok közül. S bár erőszakos szereplője az eseményeknek, részben maga is csak belesodródik azokba, mert különben őt takarították volna bele valamelyik feneketlen árokba.

Ám minden háború véget ér egyszer, és vannak túlélői. Miután „kitör” a béke, a regény főszereplője idegszematóriumban köt

ki. Ott, ahol sajnálatos módon ép elmével és a legkevésbé sem ép lélekkel-fizikummal, sötét magányban tölti mindennapjait, s ahol a legfigyelmesebb hallgatósága egy alvó, részeg hajléktalan. Kérdés, hogy mennyiben tekinthető valódi túlélésnek az a lelki-állapot, amelyben megállás nélkül kínozza a túlélőnek minden léptét a büntudat, illetve a rendszer által a személyét érintő testi és lelki sérülés.

A főhős testi megnyomorodása elsősorban abban nyilvánul meg, hogy nem ura saját altestének, azaz hol bénító székrekedés, hol kontrollálhatatlan ürítési kényszer keríti hatalmába – akár egy lift belsejében, akár egy jó nő láttán.

A regényben a háború emlékképei kapcsán kíméletlen naturalizmussal, kegyetlen részletességgel jelennek meg a nők megérőszakolásainak képei. Sőt nem elég, hogy lényegében haditudósítóként állunk az elkövetők mögött kamerával a vállunkon, a gyilkosok kéjes izgalmának is pontos ismerőivé válunk. A kegyetlenkedések ugyanakkor a férfiakat sem kímélik. Szerencsére a könyvnek csak kisebb része szól az említettek pontos leírásáról, de az olvasónak így is szüksége van kisebb-nagyobb szünetre, hogy tovább tudja olvasni, míg egyéb, a főhős jelenét átszövő szálak is kibontakoznak.

Danyi Zoltán könyve tehát nem kizárólag a háborús események megjelenítésére helyezi a hangsúlyt, hanem a háború zilálta tudat- és lelkiállapotot mutatja be a névtelen szereplőn keresztül, aki szabadulni próbál borzasztó emlékeitől. Legjobb lenne egészen Amerikáig menekülni, vagy legalább Németországba, talán vissza Budapestre, vagy Splitbe, de akár Újvidékre is. Jugoszlávia, a férfi hazája ugyanis politikai értelemben megszűnt, szétesett mozaikká vált.

Főszereplőnk saját kiúttalan szétesettség-érzésén többek közt egy dögyszagú természetgyógyással próbál segíteni, nem túl sikeresen. A regény egy költőibb epizódja során ugyanis egy öreg kuruzsló tűnik fel, aki sajátos módszereivel gyógyítja megrendelőit, majd a visszataszító vénember mindössze annyit kér cserébe, hogy kuncsaftja levágja neki a körmét. Végül hiába, varázslattal sincs mód a menekvésre, a dögyszagú emlékek maradnak.

Az sem számít, hogy időközben térben is eltávolodott már az események színterétől, és rég Budapesten él. Egy Andrássy úti dugóban is agresszíven odatolakszik agyába a háború emléke. Nem halad a kocsisor, bűdös van és kipufogógázszag. Hiába törtet elszántan egy szentendrei találkozóra rég látott barátokkal, és hiába máskor egy temerini vacsorára, később vissza Újvidékre, démonjaitól nem szabadulhat.

Jugoszlávia szétesése és a háború tehát egész életükre tette tönkre emberek sorsát. Nemcsak azok váltak talajvesztetté és testileg, lelkileg szétzúzottá, akik közvetlenül átérték a délszláv háborút (vagy éppen megpróbálták azt időben maguk mögött hagyni), hanem gyerekeik, unokáik vagy akár dédunokáik is. Olyanok is, akiknek fizikailag nem volt kapcsolatuk a háborúval. Danyi Zoltán regénye látszólag csak egy ember lelkiállapotát mutatja be, valójában a mű kiválóan ragadja meg teljes generációk érzelmi viszonyulását a kérdéshez.

A mából szemlélve kulcsfontosságúnak tűnik, hogy rögzítsük magunkban: a történetek alig több mint két évtizeddel ezelőttiek. Ráadásul a szomszédságunkból valók. A főhős ugyanis, rögzítsük magunkban ezt is, egy újvidéki férfi („vajdasági magyar”), Újvidék pedig alig háromszáz kilométerre fekszik Budapesttől. Ezt ugyan nehéz ma érzékelni, mert vagy a határ miatt kiszámíthatatlan a tényleges távolság reális időben történő teljesítése, vagy a *Bácska Spezial* vonat kínálta végtelen utazás nyújtja hosszúra az utat hét óra képtelen zötykölődés és várakozás közel sem dinamikus jellegével.

A *dögeltakarító* ugyanakkor mégsem „csak” a vajdasági magyaroké, hanem a szerbeké, horvátoké, bosnyákoké, albánoké is. Mondhatni: népek regénye, ex-jugó lélekregény. A magyar olvasó számára mégis fontos, hogy magyar szerző írta, ugyanis így nem kerülhetjük el azt a kínzó, elhanyagoltnak tűnő kérdést, hogy mi a helyzet az ex-jugó határon túli magyarokkal. Mert néha az az érzésünk támadhat, mintha az ő határon túliságuk nem lenne ma eléggé „kanonizált” a magyar közgondolkodásban, míg az erdélyi magyarok, vagy akár a felvidéki magyarok

és helyzetük jobban jelen lehet a közgondolkodásban, és ennek nemcsak létszám-okai lehetnek. És még nem is említettük a mai Szlovéniában vagy Horvátországban élő magyarságot. Élnek-e még egyáltalán? Merre? Hányan? Hogyan? A regény tehát egy vajdasági magyar szemszögéből próbálja meg bemutatni azt az általános lelkiállapotot, amit a balkáni világ szétesése okozott – okoz a mai napig – az ott élők számára.

Danyi Zoltán magával ragadó, sodró lendületű, nyomasztó hangulatában is energikus művet írt. Nem leszámoló, hanem elszámoló, dokumentáló. Ha kell, keményen belemondja a valóságot az arcunkba, akár fizikai szükségletek kielégítéséről van szó, akár emberek lemészárlásáról. S ha kell, hallgatásával hívja fel a történésekre a figyelmet.

A szerző merészen teszi fel végül a kérdést, hogy igaza volt-e valakinek, bárkinek, vagy éppen mindenkinek ebben az egész háborús történetben. Ha nincs egyetlen, végső igazság, csak rész-igazság, akkor mindenkinek igaza lehetett, lehet? Vagy inkább az érdekek irányították a történéseket? Vagy az érdekek fedik el az igazságot? Vagy lehet, hogy csak az „angyalok szórakoztak” az emberekkel, hogy emberbőrbe bújva kipróbálják a földi világunkat? Vagy maga az ördög?

Adott egy gondolatébresztő regény, de adja magát a kérdés: sikerül(t)-e elérni azokat az olvasókat is, akiknek az egész jugó-történet semmit nem mond? Még annyit se, hogy itt zajlott valami szörnyű a közvetlen közelünkben, szinte még vágni lehet a lőporfüstöt, érezni a dögsgzagot. Még el sem takarítottuk, ki sem beszéltük. A dögök még köztünk vannak. És az ablakok zárva.

Frei Gabriella

Rémálomba ragadva

Gyakori az olyan szorongásos álom, amelyben az emberre rá-tör a szükség, de sehol nem talál mellékhelyiséget, vagy ha igen, akkor az nem üzemel. Danyi Zoltán regényében ez a szituáció egy berlini kórházban áll elő, annyi eltéréssel, hogy a főhős ébren van. De hiába, ha valójában az élete a lidércnyomás, amely *A dögeltakarítót* olvasva bennünket sem ereszt.

Aki belekezd, számítson rá, hogy végtelenül hosszú mondatok között bolyong majd, talán el is téved. Mintha a főutca bolondját hallgatná, aki mindenkit megszólít, és aki elől általában sikerül elmenekülnie, de most éppen leragadt a pirosnál, és különben is megsajnálta. A név nélküli főhős monológja mindig éppen annak szól, aki az útjába kerül, de leginkább önmagának. Minden emlékében egy másik rejtőzik, de némi odafigyeléssel – amihez támpontot adnak egyes közismert események, például II. János Pál pápa halála – kirajzolódik az idővonal, közepén a délszláv háborúval. Előtte egy vajdasági magyar rendszerváltás előtti kalandjai, utána a poszttraumás stressz és a nem szűnő kérdés: mi köze volt neki ehhez az egészhez?

A *Taxisofőr* című film kiválóan ábrázolta, hová vezethet az, ha valaki háborúba megy egy ügyért, amelyben hisz, majd hazatérve ráébred, hogy az egésznek nem volt semmi értelme. *A dögeltakarítóban* az a legkiábrándítóbb, hogy az elbeszélő számára ilyen ügy soha nem létezett. Magyarként egyik oldal igazát sem érezte magának, és a történések csak elmélyítették benne a bizonyosságot, hogy nem illik sehová. Így vált *Travis Bickle* és *Holden Caulfield* (*Zabhegyező*) kelet-európai keverékévé, aki csak egy mindent feloldó pálinkára vágyakozik. Meg egy kicsit Jugoszláviára, amely minden hibája ellenére egyfajta biztonságot jelentett.

Az utóbbi iránti felemás nosztalgia a *Good bye, Lenin!* film tragikusabb aspektusát idézi, különösen, amikor a főszereplő azokat

a termékeket (például 57-es cigaretta, Eva szardínia) emlegeti, amelyeket a fegyveres összecsapások miatt egy ideig nélkülöznie kellett: „...a háború kezdetén minden, vagy majdnem minden eltűnt a boltokból, mert addig mindent, vagy majdnem mindent a horvátok és a szlovének gyártottak, de most ők ellenségek lettek, és nem kellett tőlük semmi már, csak a területek...”

Nem véletlen, hogy Danyi Zoltán írásáról több mozi is beugrik, hiszen folyamatos utalásaival ő maga indítja be ezeket az asszociációkat. Utóbbiak a filmkedvelők számára megfoghatóbbá tehetik e nehéz regényt: a *Manhattan*-plakát keltette fantáziákhoz hasonlót például sokan átélhettek az első New York-os (vagy egyéb „amerikás”) darab megtekintésekor. A szöveg visszavisszatérő motívuma a Vietnamból hazatérő katonák tönkretett életét bemutató *A szarvasvadász* is.

A csapongó elbeszélésmód, a visszatérő fordulatok, apró nyelvi poénok és fekete humor jellemezte regény felemás vagy negatív érzelmeket vált ki, de a második eset jellemzőbb. Éppúgy szorongat, mint az a bizonyos rémálom. Az amerikai megváltást kívánó, de csak Berlinig jutó hős mindenhol ezt éli át. Dögeltakarítás közben, a tetemeket folyton újratermelő országúton, ahol az egyetlen élő, egy kutya is a halált hordozza. A terápiás íráshoz szükséges tökéletes füzet hiábavaló keresésekor, mintha a „tiszta lap” elérhetetlen volna. A budapesti dugóban, amely annyira kilátástalan, hogy a vezető kénytelen az ásványvizébe csurgatni, majd abból újra inni.

Nem csoda, hogy többféle pszichés kórképet is diagnosztizálhatunk nála: a nyilvánvaló PTSD-je mellett gyanús, hogy irritábilis bél szindrómája (IBS) is van. A szervi ok nélküli emésztési zavar már a háború előtt is kínozta, de utána felerősödött, és már szinte elviselhetetlen tüneteket okoz. Ilyen a folyamatos „eregetés” (a kifejezésnek még a hangzása is kellemetlen), a hasgörcs és a hirtelen előtörő székelési kényszer, ami a szó minden értelmében feszít, egyben kényszerít a szembenézésre. Szintén súlyos vizeelési panaszát konkrét trauma generálta: a kegyetlen katonatárs éppen akkor lőtte szét egy horvát férfi fejét – abszurd

módon, annak heréjén keresztül –, amikor ő könnyíteni próbált magán.

A lelketlen ismerős képe állandóan előrefurakodik (akár egy rá hasonlító, „káposztafejű” sofőr láttán is), ahogyan az elbeszélőt terhelő olyan felesleges bűnök is, mint a horvát nők „kötelező” megerőszkolása a tanyák megtisztítása során. (A használt kabát zsebében lelt náci pénzérme az önvád szimbóluma is lehetne.) Ezek az úton felhalmozódó döglöttróka-kupacokhoz hasonlóan eltakaríthatatlanok, de a feldolgozást talán segíti a főhős folyamatos visszaemlékezése, a történetek ismételtetése a vele összefutóknak: az ápolónőnek, a klosárnak, a színésznőnek, de legfőképpen az olvasónak.

Danyi a ritka idill kettős természetét is fájóan érzékelteti. Mint amikor a horvát tengerpartra igyekezve a házakat csúfító golyónyomokkal találkozunk, úgy tűnik fel a rútság Split városának vagy az ott megismert horvát Celiának a szépségében. A főszereplővel folytatott rövidke viszonyt követően a lány végül a – hasonlóan szerencsétlen sorsú – szerb férfit, P.-t választja, de a happy end itt senki számára nem opció. A dögeltakarító az elrontott emberi kapcsolatokon keresztül is hangsúlyozza, hogy a volt jugoszláv nemzetállamok népeiben máig ambivalens érzéseket kelt a tény: a békés egymás mellett élés még igen fiatal és törékeny.

Bár az események Magyarországhoz rémisztően közel zajlottak, mi mindennek valóságát el sem tudjuk képzelni, és nem is esik jól, amikor *A dögeltakarító* hatására egy kicsit mégis sikerül. Vagy amikor azon gondolkodunk, hová tartozik a „jugó magyar” a délszláv háborúban, illetve bármelyik lelkiismerettel bíró ember bármelyik háborúban. Sejtjük, hogy sehová. A háború csupán pszichopatakknak kedvez, hiszen ők azok, akiknek soha nem lesz IBS-ük.

Rimóczi László

Odabent valami forr, idekint szanaszét fröccsen

„De mi a könyv tanulsága?” – kérdezi az Olvasó. Miért kell állandóan tanulságokra törekedni? Az szubjektív ügy. A tanulságéhség olyan, mint minden vesszor végén a rímeket hiányolni. Az élet ugyanis ritkán rímel. Néha úgy tűnik, hogy a rossz hasznosabb, mint a jó, életünk negatív eseményeinek mindig nagyobb realitást tulajdonítunk, mint a szép és kellemes dolgoknak. Talán úgy érezzük, ajánlatosabb a rosszra berendezkedni, mert akkor nagy meglepetés nem érhet minket.

A Noran Libro kiadó *Európa női szemmel* sorozatának egyik kiemelkedő darabja MARIA A. IOANNOU ciprusi író *Katlan* című novelláskötete. A borítóra választott Hieronymus Bosch-festmény méltón előkészíti a tartalmat, kiadós írásokra készülhetünk. A szövegek textúrája erőteljes, asszociatív színei az élet árnyoldalát láttatják. Minden írás egyfajta mikrokozmoszt mutat be, a fiatal női szerzők áldásos, friss érzékenységgel, néhol impresszionista, néhol bensőséges látásmóddal. A provinciális perspektívát részletgazdag áldozathozatallal haladja meg, alaposan kihasználva a rövidpróza műfaji kereteit.

A humor és a tragédia faulkneri ötvözete köszön vissza az oldalakról, már-már vesszerű képekben. A nyelvi rugalmasság és a páratlan lélekjelenlét érzéseket mutatnak be, nem pusztán szöveget. A novellák egyedi atmoszférájától elbódulva fontos meglátás bontakozik ki bennünk: a világ alapvetően szenvedésteli és zavaros, de az író arra való, hogy meglássa még ebben a káoszban is azt, amiért érdemes élni. Az író azért ír, mert a világ még nincs készen. Talán nem is akar írni, de muszáj neki, mert többet lát a világból, mint szeretne.

„*Emíliosz váltogatja a csatornákat.
Még mindig vak.*”

A tárgyak életre keltése visszatérő motívum, csakúgy, mint a kitaszított állatok vagy az ember számára lényegtelen rovarok helyzete, empátikus narratívái a részletekből emelkednek a teljesség felé. Tudatában van annak, hogy a predesztinációból kitörni, hogy saját magunk alakítsuk sorsunkat, a legnagyobb kihívás. Formavilága fejlett, kilépett a megszokott sémákból, az állandó tengerillat pedig végigkíséri a művet. Precíz, aprólékos leírásaival integrálja az olvasót a drámába.

A kötet *Az utolsó fehér hangya* című írással indul. Paolo egy árva, létminimum alatt élő áruházi bevásárlókocsi-tologató. Az éhségtől gyötört karakter lassan beleőrül a magányba és a kilátástalanságba, majd az egyre gyűlő, kifizetetlen számlákat kezdi felfalni. „*Paolo tizenhárom éve él Cipruson. Az utolsó időkben egy aládúcolt épület alagsorában lakik. Hetente néhány napot egy szupermarketben dolgozik, a vevők után szedi össze a bevásárlókocsikat. Ha szerencséje van, időnként egy-egy ott felejtett portékát is talál a kocsiban, amit aztán hazavisz: időnként valami ehetőt, máskor meg, ami valamire jól jöhet neki. Tegnap talált két doboz gyufát, egy jó hónappal ezelőtt meg valaki egy teljes steaket ott felejtett, karácsonykor pedig egy Hugo Boss öltönyt talált a kocsiban. A legszebb ajándék volt, amit a Bevásárlókocsi Jézuskája hozhatott neki.*”

A *Csinibaba* című novella egy hervadó, elhízott nő szépség utáni ámokfutását örökíti meg, aki tökéletes akar lenni egy közel sem tökéletes férfi számára. A *Bunkósbot* egy morózus, erőszakos természetű figura legjobb barátját ábrázolja egy husáng képében. Még arcot is rajzol neki, életre akarja kelteni, hogy igaz barátja ne csupán egy élettelen fenýtőeszköz legyen. Hogy milyen neműnek álmodja, az lényegtelen, mert hamarabb, mint gondolná, eljön a pillanat, amikor meg akar szabadulni tőle. Terve sorozatosan kudarcot vall, mert szeretve gyűlölt husángja mindig visszatér hozzá, valaki vagy valami rendre visszahozza:

„Ha a kezében fogta, akár valami sétapálcát, olyankor semmitől sem félt. Ráadásul azt sem tudta elfelejteni, hogy ennyi év alatt mi mindent éltek át ők ketten, hány falat döntöttek le, hány ablakot és kirakatot zúztak be, hány fejet meg orrot lapítottak össze. Még a vécére is vitte magával. Együtt szartak, együtt vizeltek, együtt aludtak, együtt szorongtak. Ha egy kicsit vékonyabb lett volna, baszni is baszhattak volna, mert nem kimondottan sűrűn baszott már az ő korában.”

Az *Egy bűbajos gyilkosság ideiglenes boldogsága* című novellában egy gyilkos nő vall nekünk, aki kinyírja a televíziókészüléket, majd azt ajánlja döbrent férjének, hogy próbáljanak meg ezentúl nélküle élni.

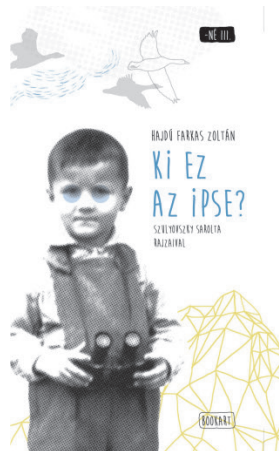
Az utolsó novella az *Appendix: Élettartam* címet viseli, és egy viharvert, kitagadott kóbor könyv sirámaait dolgozza fel, amelynek minden vágya, hogy valakivel megoszthassa végre a szavait. Egy asszony végül magához veszi a földről, és hazaviszi, bár olvasni nem olvassa. Új lakhelyén tudományos és útikönyvek közé kerül, és nehezen találja meg velük a közös szót. Ekkor fejlődni és „enni” kezd, saját magát olvassa, hogy felérjen új társaihoz, még a plágium bűnét is majdnem elköveti a siker érdekében – de hiába, sorsa az olvasatlanság, a ház ura közönyös, az asszony pedig csak napellenzőnek használja: „Az élete már elég bonyolult lett. Fölfedezte a nyelvi erőszakot, ami addig hiányzott a lapjairól. Ha tudott volna beszélni, akkor megmondta volna a ház asszonyának, hogy hagyja abba esténként annak a fehér tablettának a szedését. Esti sportnak inkább a nyelvi erőszakot javasolta volna neki. Abban a sportban a ház ura jeleskedett.”

A forró, nedves nyári napokban ideális, tanulságos olvasmány kezdőknek és haladóknak egyaránt. Felráz és megfiatalít.

Domokos Zsófia

Az önkvizítor legendája

„Az én identitásának magától értetődő egységét három dolog bonthatja meg: az emigráció, az álom és az irodalom.”

Hajdú Farkas-Zoltán csíkszeredai származású író, filmrendező, műfordító -né című sorozatának újabb, harmadik kötetével jelentkezik. A 2017-es Székelyföldi Nemzetközi Könyvásáron bemutatott mű a két megelőző, *A homályban maradás ösztöne* (2012) és a *Békebeli 1913* (2014, 2015) több vonását is örökölte, továbbviszi.

Közös a mozaikkövekből, apró talált tárgyakkból való építkezés, mely a remélt egészsé, egyé kerekítés érdemes feladatát az olvasóra bízta. A sorozatnyitó darabban idegenek – egy megfakult, elkótyavetyélt, a szerző által a bolhapiacra begyűjtött családi levéltár birtokosai – keresik sorsösszefüggéseiket; Ipse „írja valószínűvé” azokat. A másodikban híres életek (Bartók, Ady, Kafka, Freud stb.) szeletei és a *Csíki Hírlap* utolsó békebeli évfolyamából, 1913-ból származó cikkek állnak össze olvasmányá. A *ki ez az Ipse?* esetében azonban már nem tisztes távolból, nem babra megy a játék. A korábban is felbukkanó, jelenlétével összefogó i/Ipse – az első két kötetbeli „célozgatását” beváltva – az identitáskérdéseket immár saját mellének szegezi. Az önazonosságnak a sorozatban végig fenntartott, állandó szólamként ható fürkészése itt intenzívebb lesz, az inkvizíció, értsd ’kiderítés, keresés, kutatás’ felhangosodik. Immár a saját élet mozzanatai tolonganak és zsonganak, a Botho Strauß-i mottó szavaival egyfajta „időbeli rendetlenségben”, hogy az emlékező, asszociáló és nem utolsó-

sorban szépirodalmat művelő elbeszélő a lehetőség szerint igaz és szép rendbe állítsa őket.

Az antropológia meghatározása szerint az önéletrajz a „hogyan váltam azzá?” vázolásával válaszol a „ki vagyok?” kérdésre. Természetes tehát, hogy a könyv Ipse útjának egyfajta térképét rajzolja. A szóhasználat szándékos, hiszen a gyerek- és fiataikor, az egyetemista évek, majd a felnőtt fejjel megélt emigráció tapasztalata elválaszthatatlan azok terétől. A (tájépítés) című alfejezet pregnáns kifejeződése ennek a kronotopikus, időt és teret szerzesen egyesítő alkotásmódnak:

„Ipse egyedül maradt, és a bizalmas gyermekkori tájnak nyoma veszett. De nem fokozatosan mosódott el, ahogy a könyvekben írják, hanem hirtelen. (...) A tájat elpucoló buldózer-párkákk örült gyorsasággal emeltek ki egy-egy utcát, házsarkot, templomtornyot, patakot, erdőt, mogyorófabokrot, istállókaput az emlékezetéből. (...) // Ekkortájt, az időtlennek ígérkező munkanélküliség idején találta ki az újrajátszást, (...) maga köré építette az otthoni tájat: derékszögbe állította a görbe utcákat, tatarozta az omladozó házsorokat, (...) újratelepítette a letarolt erdőket, bezsírozta a nyikorgó istállókaput. És megsimogatta a pisztrángokat. // Persze a véletlenszerű, friss ütközések, a változás, az idő múlása hiányzott a tájból. A megpörgetett bűgőcsiga semmiképp sem akart eldőlni. De hát számon kérhető-e ilyesmi a magányos emlékezéstől?”

Mint látható, egy kitüntetett idő – a gyermekkor – lejártá valamiképp felszámolja annak terét, a szülővárost és környékét is. Az emlékezet ereje pedig nem bizonyul elégségesnek az életteli helyreállításhoz: a felnövekedés és az emigráció implikálta térbeli eltávolodás eredményében utópikus építésmunkára képes csupán.

A múlt azonban, e deficit ellenére, fényesen és izgalmasan ragyog fel a *ki ez az Ipse?* soraiban. Az irodalom tehát nemcsak kikezdi az identitás egységét, hanem, ezúttal szorgos párka módjára, össze is szövögeti a szálakat. A könyvet fellapozó különleges, talán ismerős, talán egzotikusnak ható történeteket és élet-

képeket olvashat vagy nézegethet: egy régi, tágas és vastag falú családi ház építéséről, zongoraszóval kísért névnapozásokról, aztán hajnali sorban állásról a mindennapiért, szolgálatosság-ról a diákkantinban (menzán), egyetemi tanárnál vendégeskedő munkáscsaládokról, a táncházmozgalom elindításáról. Kávé-, óvszer- és szabadságghiányról, alélt búcsúzkodásokról „a kolozsvári, nagyvárad, brassói állomás peronjának betonpadjain”. Az álommunka az éber igyekezet balladaivá homályosított esszenciáját, félt vagy remélt kimenetelét, esetleg a fonákját hozza elő – a szövegegész jelentős részét az álmok leírása teszi ki, mely így refrénné válik. A nappali töprenkedésnek is megvannak aztán a maga sűrűsödési pontjai: a *(miért hagyta el otthonát)* széttördelt ciklusában a ’menni vagy maradni’ dilemmájának rendszerváltás előtti érveit ismerheti fel (vagy meg) az olvasó.

A közelség megnehezíti az értékelést: a jelen felé haladva, sőt abban állva, a perspektíva beszűkülésével egy időben a reflexiót az apróságok váltják fel: az idő múlását például a szemben lévő pékség kirakatában szezonálisan váltakozó finomságok szemszáját ingerlő leírása érzékelteti, rendezzi inkább ciklikussá: „januárban az újévet köszöntő pereceket és kalácsbabákat, februárban az eper- és szilvalekvárral, csokoládé- és vaníliakrémmel megtöltött fánkokat, a Bálint-napi *petit fourokat*” stb. sorolja Ipse. A hangoltságáról (hiszen Ipséhez ez is hozzátartozik) furdósó-, reggeli ital- és olvasmányválasztása beszél. Az apróságokban – egy másik *transzszilván* mesélőt idézve meg – Apor Péter módjára gyönyörködő ez a sokféle könyv.

Hogy mennyiben azonos a szerző és az elbeszélő Ipse, ami az olvasót letagadhatatlanul izgató kérdés, hiszen a többi szereplőre és helyszínre való „ujjal mutatósról” is dönt, beszéljen a *(téli avar)* egyik passzusa:

„Jobb kezével beletúrok az avarba: még őriz némi meleget a vénasszonyok nyarának száraz forrásából. Alább már hűvösebb van. Ez már a gombák világa. Középső ujján árnyékos nyári erdők harmata. Tüskétől megkarcolt ujjbegyéről gombászó lányok elveszett piros babos fejkendője törli le kiserkenő vérét. Bal

kezemmel vigyázva kihúszom jobb tenyere alól az elveszett, elveszejtett jószágot, és orromhoz szorítva mohón beszívom a régmúlt nyarak illatát.”

A birtokos személyragok kontaminációja jelzi, hogy az én és ő határvidékén járunk. Egy kicsit a senki földje ez, mely tehát, figyelem, mindenkié lehet.

„Egyszer én is beadtam a derekam: olyat írtam, amit nem szabadna, szóval hol pletykákat, hol szellemes, lapos történeteket. Mert tetszeni akartam. Lektűrt írtam.” A vallomás értelmében ’olvasnivaló’ született már Ipse-én tollából, mellyel jelen könyv szemben áll. A csattanó azonban, hogy a *ki ez az Ipse?* alcíme szerint „*legenda*”, azaz újra csak ’olvasnivaló’. Teljesen más hangoltságú és igényű, de magát hasonlóan odakínáló mű ez, mely kérdését minden ipsének nekiszegezi.

Hajdú Farkas-Zoltán: *ki ez az Ipse? legenda*. Bookart Kiadó [Csíkszereda], 2017. Szulyovszky Sarolta illusztrációival.

Tóth Csilla

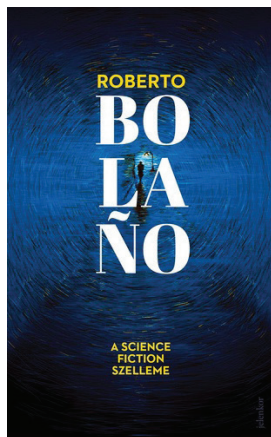
A sci-fi én vagyok

Bevallom, azok közé tartozom, akik még nem olvasták Roberto Bolaño mesterművét, a *Vad nyomozókat*, és a 2666 is várat magára. Már-már ciki ez, hiszen a chilei születésű szerzőt az egyik legtehetségesebb latin-amerikai íróként tartják számon. Ezért is örültem, amikor kezembe akadt *A science fiction szelleme* című regény.

A könyvet ugyan már 1984-ben megírta (ha már sci-fi, akkor szimbolikus ez az évszám), de csak tavaly adták ki az örökösök, jóval az író 2003-ban bekövetkezett, korai halála után. Úgy lapozgatom tehát a könyvet, hogy nem befolyásolnak a későbbre datálható nagyobb művek, de közben nagyon is érdekel, hogy e korai regény sejteti-e már a beérett és elismert író, akit manapság Márquezzel és Mario Vargas Llosával emlegetnek együtt.

Majdnem a könyv feléig bizonytalan maradok azt illetően, hogy van-e a cselekménynek fősodrása, mert úgy tűnik, sehol sem tudom megragadni; csalódott vagyok, mert jónak ígérkezett, és most mégis úgy érzem, hogy kifolyik a kezem közül. Mintha különböző nagyságú szeletekből kellene összeraknom egy kerek tortát. Az íz sem egészen ugyanaz, ezért valami szédület fog el, optikai csalódás kelt ilyen talán.

Elég hamar kiderül, hogy a tartalom felől nem érdemes megközelíteni a regényt. Legalább négy, szerkezetében és hangulatában különböző, de közel egyforma hosszúságú szál tart kezében az író. Ily módon betekintést nyerhetünk Mexikóváros undergroud íróinak életébe, leveleket olvashatunk, amiket valamilyen okból a sci-fi irodalom többé-kevésbé ismeretlen alakjainak írnak, megfigyelhetjük egy frissen díjazott fiatal tehetség tiszteletére adott ünnepség karikatúrába fordulását, és ugyanígy külön fejezeteket kapnak a díjazott sci-fi abszurdnak ható részletei is.

Enyhe káosz, gondolnám, de mire a könyv közepéig érek, megszeretem az egészet. Ha szét akarom bogozni a szálakat, akkor valami olyasmire jutok, hogy a regény gerincét mégis egyetlen szál adja, ami végül számomra a könyv legkedvesebb vonulata lesz, ez pedig Jan, Remo és José története.

A mexikói Jan chilei barátjával, Remóval osztozik egy padlás-szobán valahol Mexikóvárosban. Pénztelenek, szerelmesek, fiatalok és elkötelezettek az irodalom iránt. Remo egyszerre több helyen dolgozik, vállalható és vállalhatatlan napilapoknál vezet rovatot minimális honoráriumért, éjszakánként járja a várost, irodalmi műhelyekbe látogat el, valószerűtlen figurákkal ismerkedik meg. Mintha egy rulett dobná elé Mexikóváros elképesztő irodalmi életének alvilági, mégis szerethető arcait.

Jan nemigen mozdul ki a padlás-szobából, ellenben leveleket írogat számomra ismeretlen sci-fi íróknak, lényegtelen, hogy miről, s közben a töméntelen sci-fi zsebkönyvből hol padot, hol asztalt épít. Hozzájuk csatlakozik még José, a költő, szintén fura figura, Mexikóváros éjszakai irodalmi életének ártatlan villoni, garabonciás alakja.

Jól megrajzolt zsánerek ezek, a szó legpozitívabb értelmében, és ezek a zsánerek azok, amikben nagyon erős az író, az irodalmi élet jellegzetes figuráinak felvázolása mellé szórakoztató, olykor megrázó vagy épp mulatságos, de életszagú történeteket kerekít. (Látatlanban azt mondanám, hogy ebből lesz majd valami később, valami, ami miatt Bolaño végül is feledhetetlenné válik.)

Jan levelei, amiket megjegyezhetetlen nevű íróknak postáz el, már nehezebben ragadnak meg. Rá kell hogy ébredjek: akár a címzettek, akár a könyvben felbukkanó múlt századbeli, egyébként valóságos személyek közül alig ismerek valakit, így például nem mond semmit Thea von Harbou neve sem. Fritz Lang elfeledett felesége ő, aki mégis kap egy külön fejezetet a könyvben, mert Jan valami úrhajósát álmodik róla. És így vagyok majd' mindenki mással is, lehettek saját korukban széles körben vagy csak a fanatikusok számára ismertek.

Nyugodt szívvel veszem magamra a regény egy dialógusát.

„– Nem sértelek meg azzal, hogy megkérdezem, tudod-e, ki volt Isau meg Altagor?

– Hát csak sérts meg nyugodtan. Fogalmam sincs.

– Komolyan? Baszd meg, hát ennyit érnek a latin-amerikai értelmiségi fiatalok! – nevetett José Arco.”

Hogy Jan miért írogatja a leveleket, nehéz megmondani, és ő is csak valami ilyesmi magyarázatot ad rá: „Hogy mért irkálók leveleket?... Talán csak a zaklatás okából, vagy talán nem... Talán belebolondultam abba a sok sci-fibe, amit elolvastam...” A sokadik levél elolvasása után már azt hiszem, hogy a levelek súlya is csak annyi, amennyivel magyarázza őket, vagyis feledhető az egész, mikor rábukkanok egyre a 115. oldalon: ez teljes egészében önálló, szép ívű vers is egyben, vagy elsősorban az. Csak pár sor belőle: „...Vajon az-e a fegyverünk, hogy támadóinkat egy viperával azonosítjuk? Vagy az-e a fegyverünk, hogy képesek vagyunk lefordítani azt a szót: halál? Vajon a túlélésbe vetett Vak Süket Néma hitünk a fegyverünk? Íjunk és nyilaink, melyek álmoként vagy egy álom elszórt darabjaiként repülnek egy helikopter felé, ezek a fegyverünk? ... A gyors kommunikáció művészete? A leleplezés művészete? A robbanékony analízis fixációk? A színtiszta kegyetlenség? Mit adnak be nekünk, és mit kell bevenniünk, hogy ellenálljunk és győzzünk...” Még úgy is, hogy a levél valószínűleg Ursula K. Le Guin amerikai fantasy- és sci-fi-író valamelyik számomra ismeretlen könyvére reflektál, a benne leírt sorok túllépnek ezen. Nagyon szép, tessék elolvasni!

Bolaño távolságtartással és humorral mutatja meg az irodalmi élet másik arcát, a befutottakét is, akikkel egy díjátadó ünnepségen találkozunk. Az irodalmi élet paródiája ez. „Alighanem ezek az alkoholisták ordítóznak. Soha nem hittem volna, hogy pár értelmiségi és oly jeles irodalmár (az Isten bassza meg őket) képes ekkora lármát csapni és úgy horkolni, mint valami medve.” Vagy kicsit később:

„– Nézze csak azt az öregembert: épp a felesége fenekét harapdálja.

– Nem a felesége. Felejtse el. Egész életében az igaz szóért és a csendért küzdött...”

Ha már a sci-fi szelleme, akkor mintha valami távoli bolygó tudatmódosító drogjának hatása alatt állna mindenki a fiatal és épp befutott író buliján. Repül az Orion űrhajó, és mindenki megkerült disznó lesz rajta, elveszti az eszét, és mint amikor a Macskafogón keresztülcúsznak a vérengző macskák, és lényüktől idegen, szelíd lelkületet kapnak, itt épp fordítva: a Macskafogó fenekén másznak be, és kipotyogva a száján elveszítik azt, amivel valószínűleg csak mi ruházzuk fel őket, és örök delíriumban tapogatóznak a női seggek és a csoportos szex lehetősége után.

De ugyanígy mutatja be az irodalmi élet nevetésre ingerlő szereplőit máshol is, ott, ahol például a fent említett Isau és Altagor nevetségesen szomorú történetét meséli el, akik szintén irodalmárok, és megátalkodottan gyűlölik egymást. Miért is? Mert két periférikus irodalmi ízlés, ha egyáltalán van olyan, nem fér el egy csárdában.

„...Párizsban, ahol még mindig jegyrendszer volt, Isau és Altagor összefutott az egyik legendás kávéházban. Mondjuk, Isau a terasz jobb szélén ült le, Altagor pedig a bal oldalon. De még így is észrevették egymást. A középső asztalnál amerikai turisták, híres festők, Sartre, Camus, Simon de Beauvoir, filmszínészek és Johnny Hallyday ültek.

– Johnny Hallyday is?

– Igen, ekkora szélhámós ez a Kipufogó.

Mindez tökéletes névtelenségbe burkolta a mi két hangköltőnket. Valójában csak ők ketten vették észre, hogy ott vannak, és hogy egyikük a metaköltészet, a másikuk a lettrizmus atyja, e két házé, ami ellenségesebb, mint a két veronai ház egykor.”

Olvassuk csak e sorokat, és ne vessünk együtt nagyjainkon és kevésbé nagyjainkon Bolañóval, mi mást is tehetnénk.

Mindeközben az ifjú tehetség azon a bizonyos partin a könyvéről mesél egy újságírónak, melynek főhőse a franciásan orosz hangzású Boris Lejeune, és amely regény többek között egy krumpliföldön játszódik. Ennél többet, bár több fejezeten keresztül olvasok részleteket a könyvből, nem nagyon tudnék hoz-

zátenni, de ahogyan *A science fiction szellemében*, így a díjazott író regényében sem a cselekmény a lényeges. Mondjuk, hogy mi, az nem derül ki. Legalábbis számomra nem nagyon.

Érdekes módon, bár a könyvben röpködnek a latin-amerikai nevek, a könyv túllép a gyökerein, és ez a másik erőssége, vagy ha úgy tetszik, ígérete a jövőre nézve, amit később Bolaño, méltatói szerint, majd be is vált. Ez az erős atmoszférával jellemezhető irodalmi közeg minimális változtatásokkal behelyezhető a világ bármely szegletébe, ahol író-olvasó emberek élnek. Átsüt a sorokon Bolaño szenvedélye és érdeklődése nemcsak az irodalom, de az irodalmi élet iránt is. Mindezt úgy teszi, hogy ellép a helyitől az általános felé. És még akkor is ezt állítom, hogyha az író néha és szükségszerűen nagyon latin-amerikai, nagyon helyi világot idéz meg, például egy testvérpár egyik tagjának bemutatásakor. *„Lola Torrente, aki két évvel idősebb Angelicánál, sötétebb bőrű, erősebb csontú és egy cseppet sem sovány, akinek a mosolya számomra még mindig ennek a másik Mexikónak a mosolya, mely olykor kikukucskált egy-egy hajnal redői közül, félig dühödt életkedv, félig áldozati kő.”*

Ugyanakkor olyan általánosat sejt meg nagyon fiatalon az emberről, amit sokan egy életen át sem. *„Jónak és irgalmasnak kell lennünk, Laura! Könyörületesnek és önzetlennek kell lennünk, hátha az iszonyat nem vet ránk szemet”* – mondja féltőn a jövőbe tekintve, az ártatlanságát elvesztő ember poklát megsejtve a szerelmes Jan Laurának, aztán nevetnek az egészen egy nagyot.

Vagy később ugyanígy, az irodalmi élet periferiájára szorult figurájánál tett látogatás után: *„Képtelen lennék ilyen magányosan, ilyen hallgatagon, ilyen önfegyelemmel élni önmagammal és a sorsommal szemben, ha szabad ezt mondanom.”* Elképesztően korai felismerés és állásfoglalás az Én védelmében a megszokottal, a megalkuvásokkal végigélt étellel szemben.

És nagyon ismerősek hőseink hétköznapijai is, gondolok itt például José meglepetésszerű hajnali látogatásaira Jan és Remo padlásszobájában, menetrendszerűen egy üveg tequilával és három babos-avokádós-csilis szendviccsel, beszélgetés céljából.

Úgy érzem, olvashatnék rántotthúsos-szendvicstről és egy karton sórról is, mert a történet simán játszódhatna akár Budapesten is.

Nem lehet megkerülni a kérdést, ha már ez a könyv címe, hogy miért éppen science fiction. Mi van, ha Bolaño hőse történelmi regényeket imád, életrajzokat vagy tájleírásokat, vagy David Attenborough sorozatát nézi rendszeresen? Miért épp ez az apropó, és miért nem más? Úgy érzem, lehetne akármi, a regény végkifejlete ugyanez lenne.

Vagyis egy fiatalember szárnypróbálgatásának lehetünk szemtanúi, aki talán nem véletlenül nem adta ki eme regényét, amely érzésem szerint szétesik, és befejezetlenséget sugall; valami olyasmi, mint amikor nagyon sok mondanivalónk van, és az egyszerre ömlik ki belőlünk, ezért az egész zavaros lesz, kicsit sok, eltolódnak benne a hangsúlyok és arányok, ugyanakkor hiányérzetünk is marad, hogy nem értettük meg a lényegét, vagyis összességében ez a könyv nincsen készen.

De mégis, még akkor is, ha úgy érzem, talán én vagyok az egyetlen és egyedüli *hagyományos* sci-fi elem ebben a történetben, aki a jövőből olvasom ezt a múltból váratlanul felbukkanó könyvet egy egykor majd naggyá érő írótól, most minden hiányossága mellett is rábólintok, és a hatása alatt a könyv megírásakor még ismeretlen Bookline-on megrendelem a *Vad nyomozókat*, mert biztos vagyok benne, hogy érdemes.

KÖNYVEK DIÓHÉJBAN

Bartók Imre: Jerikó épül (Jelenkor Kiadó, 2018)

„A kertben hull a hó, én újabb emléket kapok legszorgalmasabb látogatómtól, anyámtól. García Márquez, *Száz lassú év, melyet e falak között fogsz tölteni*, érdekes cím, mint egy előre bejelentett gyilkosság története. *Megöltek, néném*, vagy inkább *megöltek, anyám*.” – Bartók Imre új regénye, ha hagyományos fogalmakkal próbálnánk megközelíteni, önéletrajz, családregegy és nevelődési regény meghökkentő elegye. A könyv cselekménye mintegy húsz évet fog át: az 1980-as és 90-es évek generációs tapasztalataiból kiindulva, a valós eseményekre épülő személyes történettel a valóságot kifordító, továbbgondoló, egészen a kultúrtörténeti és teoretikus belátásokig hatoló elbeszélést hoz létre. Szándékosan tágítja a szakadékot a gyerekkor sokszor traumatikus emlékei és a felnőttkori visszatekintés között.

A szükségszerű tragédiákkal együtt is átlagos életet mutat be, átlagos hétköznapokat, valamint egy szellemi fejlődés útját, melynek végpontjáról a múlt mint rommező beláthatóvá és értekelhetővé válik. A *Jerikó épül* merő provokáció, kísérlet egy újfajta irodalmi stratégia és nyelv megteremtésére.

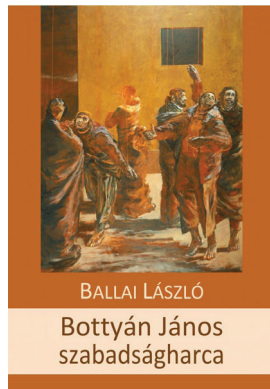
„*Megejtő az elvakult gondoskodás, amellyel felém fordul, az aggodalom, amellyel tett azért, hogy bezárjanak. Úgy félek, mondja. Félek, hogy bármit teszek, nem tudlak megóvni magadtól. Mindent megpróbáltam.*” – Érzékletes képekkel építkezik az emlékek panoptikumában, végig abban a tudatban, hogy a jó dolgok nem tarthatnak örökké, mint ahogy a rosszak sem.

Ballai László: *Bottyán János szabadságharca* (Hungarovox Kiadó, 2018)

Ballai László bő egy évtizede foglalkozik irodalmi műveiben Magyarország szabadságának, és általában a szabadságnak mint lelkiismereti, individuális és szerelmi problémának a megismerésével. Új történelmi regényében, a *Bottyán János szabadságharcában* a főhőssel hirdeti: „Törvényt tart, ki törvényt szeg, ha az ország hétpróbás gazemberek kezére került. Neveljetek magatokból oroszlánokat, akik csapatba verődve képesek szétugrasztani a sakálók egész csordáit!” Vak Bottyán,

akit az utókor kizárólag a Rákóczi-szabadságharc tábornokaként ismer, élete javában végvári vitézként küzdött eredménnyel a törökök ellen, éppen attól fogva, amikor Zrínyi Miklós kezéből kihullott a kard. 1704 őszéig labanc ezredes volt – aki kalandok sorozatán keresztül fordult a császár és saját korábbi fegyvertársai ellen –, és midőn lehunyta a szemét, még fennállt Rákóczi Ferenc független magyar állama. Mi hát az ő szabadságharca, ha nem individuális küzdelmek sorozata, amely belemerítkezik a nagy folyamatokba, ugyanakkor táplálja is azokat? Hogyan látja ő Bercsényit és a többi legendás kurucvezért? Más nézőpont: miképp éli meg egy asszony a férje küzdelmeit? Mennyire kíváncsolja össze a házastársakat a harcos sors, és ugyanakkor milyen feszültségeket, konfliktusokat gerjeszt közöttük? Egyáltalán, két ember láthatja-e ugyanazt, még ha egyazon vihar tépázza is őket? Lehet-e, kell-e visszafordulni a szabadságkeresés útjáról? Égetően aktuális kérdések, amelyekre az író modern személyiségtükrökön át keresi a választ.

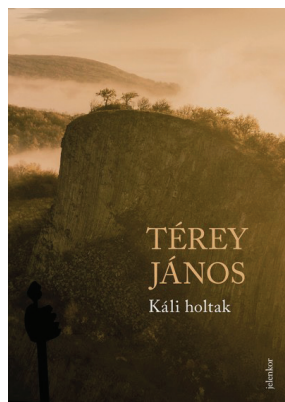
Térey János: Káli holtak (Jelenkor Kiadó, 2018)

Még sosem járt a kezemben Térey. És amikor erre egész véletlenül sor került, nem bántam meg. Minden mondatában sziporkák és tenni akarás. Az emberiség kollektív tudattalanjából hallik e vad őskiáltás. Trianoni Hamlet, black metal Haramiak és a Káli-medencében forogtató zombiapokalipszis a Füst Milán Színház ifjú színészének repertoárján. A növekvő népszerűségben lubickoló Csáky Alex szereplése az „intellektuális túlélő-horrorban” végül rossz döntésnek bizonyul. A karrierjét szívós tudatossággal építő fiatalember szakmai és magánéleti kudarcok sorozatán át bukdácsolva nemcsak a kortárs színházi és filmes világot szemléli egyre kritikusabban, de lassanként önmagával is meghasonlik.

„A jó hentes vagy a szorgalmas kancelláriaminiszter is ugyanazt hiszi magáról, mint a legutolsó szitkomgyáros: »Minimum jó szakember vagyok.« Jó, kövezetek meg, én is azt mondom magamról, hogy a saját részemem jól fogom csinálni. De azért néha, csak néha némi kitekintést engedjete meg, véreim, a fásasztó egotripetekből.”

Térey János színházi regénye csípős szatíra és kíméletlen kritika. Játszódik Budapesten, a Káli-medencében, Rómában, Isztambulban, Szentpéterváron és Kolozsvárott. Térey olvasói ismerős alakokkal is találkozhatnak a szerző első regényében, de bármilyen hasonlóság a kortárs magyar kultúra alakjaihoz és eseményeihez csupán véletlen. Egészen más a helyzet a tájjal.

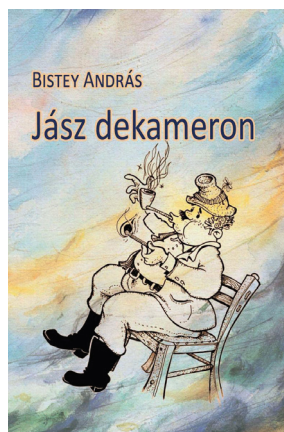
Vagány és bevállalós. A szerző nagyon jól tudja, hogy ma már csak az tűnik ki a tömegeből, ami rikító és populáris. A népszerűségért virítani kell, mindennek kötelező nagyon valamilyennek lennie, vagy elemien brutálisnak, vagy meghökkentően mélynek, vagy nagyon konzervatívnak, vagy nagyon liberálisnak.

Bistey András:
Jász dekameron
 (Hungarovox Kiadó, 2018)

Ahogy Boccaccio *Decameronja* képet ad a 14. századi Firenze lakosainak hétköznapjairól, vidám, sikamlós vagy megható történeteiről, a maga szerény módján ezt teszi a *Jász dekameron* is, bepillantást engedve egy tájegység és népe hétköznapjaiba. A Mátra aljától délre egy tömbben (és néhány távolabbi faluban) élő jászok a 13. század elején települtek be Magyarországra a tatárok elől menekülő „migránsokként”, ám már sok évszázada lelkesen magyarnak vallják magukat, ami nem akadályozza meg őket abban, hogy féltve őrizzék saját hagyományaikat. Ez a hagyománytisztelet egyebek mellett abban is megmutatkozik, hogy ma is élnek körükben akár évszázadokkal ezelőtt élt emberekről szóló, megtörtént eseményeket őrző anekdoták, amelyeket megőrzött a népi emlékezet. Néhányukról egész legendakör alakult ki, mint például a pénzügyminisztert „fináncnemlatta szűzdohánnyal” megkínáló jászjákóhalmi Vallus István vagy a hírhedt jászberényi tréfamester, Bathó Márton. Ám modernebb korunkban is születnek a nép száján tovább élő anekdoták. Az egyik ilyennek a hőse az első világháborút, az orosz hadifogságot és a polgárháborút is megjárt jászapáti Szikszai Kálmán, aki a szovjet emlékmű avatásán így fejezte be orosz nyelven elmondott beszédét: „Köszönjük, hogy felszabadítottatok bennünket, de most már menjetek haza, titeket is vár otthon a család!”

A példák egyúttal arra is választ adnak, hogy miért „dekameron”.

RIMÓCZI LÁSZLÓ

Polgár Kristóf debütversei

Fehér fal

*Bámulom a fehér falat,
és megjósolom, összedől majd.
Karthágó, leég.
Róma tűzben.
Terebélyes, fekete füst
lepi el flegmán a csillagokat.*

*Sétálok tovább, az aszfalt
nem őriz lábnyomot,
a tócsát se szívja magába.
Elpárolog, marad
a sok csikk a repedésben
és még kettő a kuka mellett.
Az összedőlt citadella falán,
a félrevert bubópestis nyomai.*

*Mindegy a napszak, mert ez
a látvány délben is ilyen színű,
de képzeljük csak el, este van,
és az üres utcán, látszólag
mindenki haláli nyugalomban.
És ebben a nyugalomban
lemondunk a tragédia törvényeiről,
hiszen két lépésre a Holdtól,
felborulnak a ciklusok.*

*Csak a tömbház oldalán lebegnek
kacér, félig átgondolt szirének.
Valahol halkán szól a tenor saxó
álmos kémények búgnak dallamán,
Olcsó kölnik emlékét fújja a
vasbeton,
a sarkon pedig jóízűen kukáznak
őszülő kóbormacskák.*

*Eltelik az a semmi néhány év.
A házakat néha újrafestetik,
de itt van ez a fal, ami már sárga,
és még emlékeiben sem fehér.
Ez a fal nem Karthágó.
Nem is hallott felőle.
Ez a fal túlélte fénykorát
és ami romlásnak indult, senki
nem akarja felgyújtani.*

Marcipán

*Világod, egy tüllrostos odú.
Kívülről is csinos.
Abban a fában én vagyok a daganat,
te meg virágporos szellők.*

*Itt élünk mi. Álmaink zsúfolt
félgarzonjában, ahol minden
cukormázás és tejszínhabos.*

*Ha szólok, belibbensz az ajtón,
újságot hozol, snapszot töltesz, és
ha kell, lehalkítod a rádiót,
és marcipán csókok alá temetsz
és minden olyan kurvára szép,
hogy szóra sem érdemes.*

Agapé és Faustus

*A tagadás kelyhéből nagyot kortyolót,
csókkal üdvözöld szentajkú szépség.
A doktorúr kedvese mégis milyen nő?*

*Aki színes fiolákba rejtette
az istenkáromlást, csak az
szeret igazán műzsát
és illik is hozzá, hogy lovag legyen ő.
Te pedig legyél boszorkányhegyen,
a kajmánok királyával diskuráló
cserzett bíborfelhő.*

*Sokan odavesztek az érzelmek frontján.
A halandóság iróniáját rejtsd
fátyol alá és fordulj el a gyásztól.*

*A járatlan út széléről tépett virág
szebbet mesél, ha megtanítják.
Forgasd kevesebb eszmével
a szerelmes szót, és ne
imával kergesd a megváltást.*

*Fogyassz még az emlékek torán
a levesből és a tortából is repetázz.
Neked sült a velő és hozzá édes
az áfonyaszósz. Rólad szól a tósz
és téged köszönt a vendégsereg.*

Ne félj, drága, a kárhozategy túlértékelt látomás.

POLGÁR KRISTÓF Szolnokon született 1997. június 9-én. A Szolnoki Széchenyi István Gimnáziumban drámatagozaton tanult. Jelenleg a Kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen színművészet szakon harmadéves hallgató. A Szolnoki Szigligeti Színházban játszott négy éven keresztül, hat darabban szerepelt. Gimnazista éveit rockzenével is foglalkozott. Kiemelkedő eredményeket ért el versenytáncban, az utóbbi években költészettel és versírással foglalkozik. 2016-ban Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata Szolnok Város Ifjúsági Díját adományozta neki, az Előretolt Helyőrség Íróakadémia tagja.

- 3 **Böszörményi Zoltán:** A szó homlokára csillag feszül (vers)
- 4 **Döme Barbara:** Kiszámoló (próza)
- 9 **Szávai Attila:** Falunap (próza)
- 13 **Szálinger Balázs:** Ötven rigyáci tesztpilóta (vers)
- 15 **Pál Dániel Levente:** (aznap kértem meg kezed) (vers)
- 17 **Kalász István:** Erzsébeti vasárnap (próza)
- 24 **Gáspár Ferenc:** Galeotto (regényrészlet)
- 32 **Simon Adri** versei: Fehérvörös, Harkályok bosszúja
- 34 **Juhász Zsuzsanna:** Ujjgyakorlat (próza)
- 38 **Rojik Tamás:** Kikapcsolódás, Mintaanya (próza)
- 41 **Bagi Iván** versei: Mama lánya, Őszintén, Magában beszélő identitásom, Egyik napról a másikra, Hiány, Mi az irodalom?, Felélve, Satufék, Az utolsó szalmaszál
- 45 **Kertész Dávid:** Okosszerelem (próza)
- 49 **Papp Attila Zsolt** versei: Az Úristen ha lecsapná, Homoktángó
- 51 **Marton-Ady Edina:** Kifelé! (próza)
- 54 **Nagy Zopán:** Latens, no. II. – XXXV. rész (regényrészlet)
- 58 **Szergej Pantsirev** versei – Fordította: Csisztay Gizella és Mandics György
- 62 **Varga Melinda:** Székely fogalomtár anyaországi turistáknak és nemcsak – A székely nyár (tárca)
- 63 A hónap alkotója – **Bogdán László**
- 63 Vaszilij Bogdanov: Azok az égi havazások
- 78 **Varga Melinda:** Léna dala
- 81 Egy alteregó vége – **Király Farkas** beszélgetése **Bogdán Lászlóval**
- 89 „Minden velem történik” – **Laik Eszter** beszélgetése **Frideczky Katalinnal**
- 99 **Frideczky Katalin:** Rekviem
- 102 Egy kötet, két olvasat (Danyi Zoltán: A dögeltakarító)
- 102 **Lafferton Luca:** Ördögökről és más démonokról
- 106 **Frei Gabriella:** Rémálomba ragadva
- 109 **Rimóczi László:** Odabent valami forr, idekint szanaszét fröccsen (Maria A. Ioannou: Katlan)
- 112 **Domokos Zsófia:** Az öninkvizítor legendája (Hajdú Farkas-Zoltán: ki ez az Ipse?)
- 116 **Tóth Csilla:** A sci-fi én vagyok (Roberto Bolaño: A science fiction szelleme)
- 122 Könyvek dióhéjban – **Rimóczi László** írásai (Bartók Imre: Jerikó épül, Ballai László: Bottyán János szabadságharca, Térey János: Káli holtak, Bistey András: Jász dekameron)
- 126 **Polgár Kristóf** debütversei

LAPSZÁMUNKBÓL

- **Böszörményi Zoltán**
A szó homlokára csillag feszül
- **Szávai Attila**
Falunap
- **Szálinger Balázs**
Ötven rigyáci tesztpilóta
- **Juhász Zsuzsanna**
Ujjgyakorlat
- **Kalász István**
Erzsébeti vasánnap
- **Papp Attila Zsolt**
Homoktangó
- **Döme Barbara**
Kiszámoló
- **Pál Dániel Levente**
(aznap kértem meg kezéd)
- **Simon Adri**
Fehérvörös
- **Bagi Iván**
Magában beszélő identitásom
- **Kertész Dávid**
Okosszerelem
- **Marton-Ady Edina**
Kifelé!

A hónap alkotója: **Bogdán László**

Vaszilij Bogdanov: Azok az égi havazások

Varga Melinda: Léna dala

Egy alteregő vége –

Király Farkas beszélgetése **Bogdán Lászlóval**

„Minden velem történik” –

Laik Eszter
beszélgetése
Frideczky Katalinnal

500 FORINT • 6 LEJ • 1.50 EURÓ

nka
Nemzeti Kulturális Alap